

ČASOPIS SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.

Časopis jest vydáván pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice
jest na Král. Vinohradech, v Sázavské ul. č. 14. n.

Číslo 3.

Vydáno v září 1898.

Ročník VI.

† Dr. Emanuel Kovář.

Památce Dra. Em. Kováře.

A. B. Černý.

Vzrůstem Společnosti zvětšuje se i řada jejích zesnulých. V posledních letech ztratili jsme dosti těch, jimž činnost vetkla ráz našich příslušníků — a mnohý z nich, jako Dr. Bernard a přítel Konečný, jedva že vstoupil na práh skutečného života. Sotva že rozloučili jsme se s Martinem Kolářem, již zase novou podobiznu jest nám klásti v černý rámeček. Zemřel Dr. Kovář, bývalý náš jednatel. Dr. Emanuel Kovář narodil se 12. ledna 1861. ve Vlašimi. Ukončiv studia gymnasijsní absolvoval filosofickou fakultu při české universitě, na níž byl r. 1883. povýšen za doktora filosofie. V roce 1895. habilitoval se za docenta srovnávacího jazykozpytu a ethnografie. Za tou příčinou pobyl i na universitě lipské a konal studia na universitě berlínské, mnichovské a curyšské. Zesnulý byl pracovníkem zdatným a bystrým. Doklady bohatého fondu duševního jsou články a rozpravy, uveřejněné ve Zprávách Král. české společnosti nauk, Athenaeu, Listech filologických, Živě, Paedagogiu, Květech, Osvětě, České revui, Ottově Slovníku naučném a v Zeitschrift für Sprachwissenschaft. Ze samostatných publikací sluší uvést: Českou mluvnici pro střední školy (2 díly), Úvod do mluvnice, Nákras mluvnice starobulharské, O škole mladogramatické a překlad Indických pohádek. Za nejcennější práci pokládáno jest dílo O původu lidské mluvy, vyšedší takřka několik dní před smrtí jeho. V kruzích vědeckých jest shodně uznávána neobyčejná bystrost auctorova. Veřejnosti nebyl Dr. Kovář neznámým. Národopisnou výstavou stal se populárním po všech zemích české koruny. Byl duší výstavy a jeho usilovné práci nemálo jest děkovati za zdar její. Kovář tu byl ve svém živlu; pracoval dotazníky, agitoval, organizoval a dojížděl na nesčetné výstavky krajinské. Po výstavě věnoval se Národopisné společnosti českoslovanské, jež zvolila jej svým tajemníkem; jejího Národopisného sborníku byl hlavním spolupracovníkem. Také my hlásíme se ke Kováři plným právem. Ve spolcích často nastanou doby zlé; v naší Společnosti stalo se tak v létě r. 1891., kdy různé příčiny vyvolaly 14. července resignaci předních členů výboru. Situace byla kritická: finanční poměry neutěšené a výbor nekompetentní ku jednání, poněvadž neúplný. Nám, ve výboru zbylým, nedostávalo se platící mince společenské; nehonosili jsme se ani hodnostmi akademickými, ani zvučnými jmeny. Také Kovář vzdal se úřadu prvního jednatele; přesvědčiv se ale, že není dobře trestati za viny nespáchané, vyhověl naší žádosti a setrval. Vystihnuv situaci pomáhal ochotně radou i skutkem. Nastalo utišení mysli a věci šly zase pravidelně. Za nedlouho potom konala Společnost několik porad o průvodním materialu ku své petici za ochranu starožitných památek. Také tu byl Kovář na svém místě. Snášel material a byv pověřen úkolem, aby celé jednání, velice pestré různými motivy, zpracoval v jednotlivý celek, učinil tak s plným zdarem, jak zřejmě z publikování věci v Časopise I. 1. a násl. 25. a násl. Za to vše jest Společnost povinna bývalému jednateři upřímnou vděčností. S Kovářem

zmizel typický zjev. Byl společenským i oblíben ve společnostech. Zbytečných zdvořilostí i upjatosti vědecké nenáviděl. V užším kroužku brzy se rozveselil a břitkou satirou šlehal všelijaké převrácenosti. Zesnul 14. července po dlouhé a trapné nemoci. Žel, že déle než před půl rokem učiněná předpověď lékařská, jemu utajovaná, takřka na den se splnila. Již již kynoucí lepší budoucnosti nedočekal se. V sobotu, 16. července, pohřben jest na mythický Vyšehrad, jak žádala dceruška asi 6letá, tam, kde pochován i nejmladší synáček. Zemře-li někdo milý, pravívá lid nehledaně s celou ardečností: Škoda toho člověka! Také my tak pravíme o Dru. Emanueli Kovářovi.

Hora Kunětická.

Příspěvek k historii českých památek.

Bedřich Skrbek.

(Dokončení)

Dne 18. dubna 1887., tedy po $4\frac{1}{2}$ měsíci od podání žádosti, sneslo se okres. zastupitelstvo v Pardubicích ve své schůzi odložití vyřízení žádosti musejního spolku v příčině lámání kamene, prozkoumati dříve jakost kamene kunětického a teprve pak usnesení o žádosti musejního spolku učiniti.

Teprve na konci prosince 1887. o ni konečně ve schůzi okres. zastupitelství rozhodnuto nepříznivě. Uvádím zde referát schůze té dle zprávy místního časopisu „Pernštýn“ čís. 101 z roku 1887., kterážto zpráva pro památku doslovně k usnesení výboru musejního spolku do zápisníku jeho schůzí zaznamenána byla. Zní: „Mimo program jednáno o záležitosti používání kamene kunětického za silniční štěrk. Ve schůzi okres. zastupitelstva v dubnu t. r. odbývané čtena žádost musejního spolku v Pardubicích, aby zachována byla naší krajině ta krásná památka, ta ozdoba její, Hora Kunětická; i poukázáno v žádosti, že by snad kámen z jiných lomů se mohl bráti. Tehda stalo se usnesení, záležitost tuto za příčinou prozkoumání (?) odložití. V dnešní schůzi sděluje okres. výbor výsledek svého zkoumání, jenž pro Kunětickou Horu není nikterak potěšitelný. Kdyby se bral kámen odjinud, nebyl by prý lepší (!), za to však by se zdrazil náklad o $\frac{2}{3}$ nynějšího nákladu. Mimo to zastaven na Kuněticích lom, nad nímž chlévy před 3 roky se sesuly. Otevřeny-li budou nové lomy, možno lámati ještě na Kuněticích .po sto roků kámen, aniž se hradu ublíží, proto navrhuje okr. výbor, aby i na dále používalo se kunětického kamene na silnice. Člen okres. zastupitelstva, starosta města p. Leopold Werner, projevuje nad tím své politování, že nelze jinak si odpomoci. Hlasuje se pro návrh okres. výboru a ten se přijímá, a tak bude se Kunětická Hora rozvážeti po silnicích dále, a to tak dlouho, až srovnána bude se zemí a pozdější potomstvo vy-

právěti si bude, že v těch místech někdy byla vysoká, homolovitá hora, na jejíž temeni stával slavný druhdy hrad, předkové pak že hrad ten po silnicích rozvezli.⁴

Výbor musejní ve schůzi konané dne 29. prosince 1887., vyslechnuv jednatelem podanou zprávu tu s velikým roztrpčením a s dojmem nad míru trapným, vyslovil nad usnesením tím své hluboké politování, i snesl se zaslati všem korporacím, které musejní spolek za uchování Kunětického hradu s Horou vyzývaly, po výroční valné hromadě zprávu o krocích musejního spolku v té příčině učiněných a o konečném usnesení okres. výboru pardubického.

Tento neočekávaný nepříznivý výsledek veškeré práce a námahy výboru musejního působil tak na tehdejšího jednatele spolku p. prof. Jos. Wegra, který se vším úsilím o záchranu Kunětické Hory se zaslazoval, že ve své zprávě jednatelské ve valné hromadě dne 2. února r. 1888. prohlásil činnost výboru v příčině Kunětické Hory za ukončenou. Leč k podnětu p. J. U. Dra. Antonína Formánka, jenž ve své nadšené řeči doporučoval, aby výbor přes okamžitý neúspěch neustal od práce zachovati Kunětickou Horu s hradem a vyslovil za souhlasu všech přítomných odůvodněné podivení, kterak užívání jiného kamene bez praktické zkoušky se zhola okres. zastupitelstvem pardubickým odsoudilo, a kterak může okres. zastupitelstvo říci, že způsob, jakým se nyní lámání kamene na Kunětické Hoře provádí a provozovati dále bude, starožitnému hradu úplnou zkázou nehrozí. I tlumočil jménem celé valné hromady, aby výbor musejního spolku nepřestal na dráze započaté pracovati a staral se o to, aby především pardubický okres. výbor z Kunětické Hory kámen nebral, anebo aspoň na jiné straně hory nový lom otevřel.

Ve výborové schůzi dne 20. února 1888. přijata s potěšením na vědomí soukromá zpráva, že velesl. zemský výbor král. Českého slíbil k regulaci Labe bráti kámen z nových opukových lomů od Vysoké nad Labem. V dalším pak jednání usneseno soukromou cestou působiti u jednotlivých členů okres. výboru zdejšího k tomu, aby náhledy okresního výboru o dobrotě a laci kunětického kamene vyvráceny byly.

V březnu r. 1888. zaslán dotaz členu zem. výboru p. Dru. Albínu Bráfovi, kterak s memorandem musejního spolku v příčině zachování kunětického hradu Jeho Exc. nejvyš. maršálkovi zemskému podaným se naložilo, na kterýž došla od velesl. zem. výboru království Českého zpráva o daném nařízení, jímž se techn. oddělení zem. výboru ukládá, by se na nejnutnější spotřebu kamene kunětického při stavbách zemských obmezilo, po případě zcela ho opomenulo a s úspěchem nové lomy dále hledalo. Bohužel, že nařízení toho málo dbáno. Baronu Draschemu zaslán v březnu téhož roku děkovací přípis za darovaný sbírkám musejním diamant spolu s prosbou, by se i ochráncem kunětického hradu státi ráčil. Na podzim pak roku toho vyslána k němu do jeho letohrádku pod Kuněticemi dle dřívějšího usnesení tříčlenná deputace a odevzdala mu pamětní spis, sepsaný v řeči české s připojeným německým překladem. v příčině záchrany

Hory Kunětické s hradem věkům budoucím, v němž vytčeny nejpotřebnější opravy spolu s udáním jich nákladu. Deputace, jak to již bývá, byla od majitele velmi vlídně a blahosklonně přijata a vyslechnuta, ale po její návratu zůstalo zase vše při starém.

Dosavadní postup a výsledek celého jednání o Kunětické Hoře oznámen potom 6 okolním obcím a 2 okres. zastupitelstvům, které se o záležitost tu zajímaly.

Vesl. c. k. ústřed. komise pro zachování uměl. a histor. památek, kteráž o všech krocích zpravována byla, vyslovila musejnímu spolku za práci, již podnikl na ochranu kunětického hradu, své plné uznání.

Ve schůzi výborové dne 15. června 1889. hovořeno, působiti na vrchního správce velkostatku, aby porouchané zdivo na Kunětické Hoře směrem k Sezemicům opravití dal.

Ve výborové schůzi, konané dne 16. října 1890., stěžováno si, že městská rada v Pardubicích, nevímajíc si více vyzvání mnohých obcí a okres. zastupitelstev, jakož i nesčetných jiných žádostí a usnesení, aby kamene kunětického ke stavbám a dlažbě se neužívalo, a tím památný hrad se neničil, sama nyní u veliké míře kámen kunětický kupuje a jím dláždí. Po delším rozhovoru o věci tak důležité požádání byli tři přítomní městští radní, aby sami hleděli u městské rady působiti v tom smyslu, by pamětliva svých starších usnesení a žádostí musejního spolku, vystříhala se pro příště býti jedním ze spolupracovníků na pádu kunětického hradu a ohlédla se po jiném, lepším, třeba dražším, avšak trvanlivějším kameni (litický, choceňský, spitovický a zdechovický kámen se připomíná).

Od té doby po odchodu bývalého jednatele spolku musejního na nové působíště neučiněno na záchranu kunětického hradu po celá tři léta ničeho. Teprve zase ve schůzi výboru dne 3. listopadu r. 1893. učiněn návrh, aby byl okresní výbor v Pardubicích znovu požádán, by od šterkování kamenem kunětickým upustil.

Když pak r. 1894. vydal vesl. výbor zemský ke všem okres. zastupitelstvům oběžník, v němž vybízel, aby šetřeny byly památky stavební, a ukládal za povinnost, aby tam, kde tak se neděje, bylo mu učiněno o tom oznámení, odhodlal se výbor musejní upozorniti zemský výbor na pohnutlivé ubývání velecenné památky — Hory Kunětické.

Zvěděv též výbor musejní, že v zasedání zem. sněmu království Českého na počátku roku 1895. přikázána byla zem. výboru petice v příčině opravy hradu kunětického podaná dle všeho c. k. ústřední komisí pro zachování uměl. a histor. památek, přidružil se k této petici, žádaje hlavně za působení k tomu, aby lámání kamene přestalo, a aby zakročení to větší váhy nabylo, požádáno za podání podobných žádostí 12 městských musej, 4 spolky musejní, 15 městských rad a 8 okres. výborů na východě Čech, sl. Společnost přátel starožitností českých, sl. Klub českých turistů v Praze i odbor téhož Klubu v Pardubicích, které všechny dle došlých zpráv podobné petice podaly. Jak známo, vyhověla i Společnost přátel starožitností českých

tomuto vyzvání a podala důtklivou žádost k sl. Archaeol. komisi při zemském výboru, žádajíc za bezodkladné její vyřízení. (Žádost tato otištěna v spolkovém časopise „Společnosti“ v roč. III. na str. 124.)

Za toto rázné zakročení a podporu snah musejního spolku v Pardubicích vzdány byly Společnosti povinné díky s prosbou, aby ve věci té laskavě i dále působeno bylo a další zprávy o postupu s výborem musejním se sdělovaly.

Nenadálý nepřítel vyskytl se snahám musejního spolku na sklonku roku 1896. Aby míra zhouby na Hoře Kunětické dovršil, **položil okresní výbor** pardubický, nemoha se dohodnouti se správou velkostatku o dodávku šterku, na denní pořádek schůze okres. zastupitelstva dne 28. prosince 1896. **návrh na vyvlastnění části Hory Kunětické** k zařízení vlastních lomů na šterk pro potřebu okresu. Dozvědév se o tom na dva dny před schůzí výbor musejní, nemeškal podati proti tomu následující memorandum:

Slavné okresní zastupitelstvo!

Již po dvanáct let dovolává se spolek náš jako bdělý strážce památek po předcích našich v okresu zdejším u různých instancí záchrany historicky památného hradu kunětického, který vůči hledě před našima zrakoma rok od roku mizí a propadá zkáze, takže, nebude-li zhoubnému lámání kamene učiněna v čas přítrž, jest blízka doba, že památná Hora Kunětická rozvezena bude po silnicích, a potomci naši ukazovati si budou pouze místo, kde stávala.

K zakročení sl. č. k. centrální komise pro zachování památek uměleckých a historických ve Vídni podařilo se přiměti sl. erár, že koncem r. 1887. lom svůj na Hoře zrušil a běře šterk na silnice své ze Spitovic, kterýž jakostí svou předčí snadno větrající a se rozpadávající čedič. Leč co platen úspěch tento, když v druhém lomu láme se kámen dále se zimničným chvatem. Aby i tomu přítrž se učinila, podnikl spolek náš ve směru záchrany hradu kunětického novou akci, která setkala se roku loňského u všech musejních a archaeologických spolků, obecních i okresních výborů sousedních měst a jiných korporací s největším účastenstvím, i podáno za příkladem spolku našeho v té příčině velké množství petic k sl. sněmu království Českého. Petice ty odevzdány byly sl. Archaeologické komisi, zřízené při sl. výboru zemském, k novému šetření a k vyjednávání s příslušnými orgány.

I sl. zastupitelstva okresu zdejšího, kteréž jest největším dosud ještě odběratelem kamene kunětického na šterkování silnic okresních, dovolával se spolek náš několikrát, aby přestalo šterk ten odebíráti a opatrovalo si ho odjinud, buď ze Spitovic neb z Litic — leč dosud bezvýsledně.

Tím více překvapen byl spolek náš úmyslem sl. okresního výboru vyvlastniti část Hory Kunětické pro okres ku zřízení šterkového lomu, kterýž návrh položen na program zítřejší schůze sl. okresního zastupitelstva. Neváháme proto na obranu této

drahocenné památky poznovu pozvednouti hlasu svého k zástupcům okresu, který vždy honosíval se svou probudilostí a vlasteneckým uvědoměním, a spoléháme, že budou si vědomi povinností svých k národu i k historii a jako instituce samosprávná osvědčí se aspoň takovými ctiteli našich historických památek jako stát sám a nedopustí, aby takový důležitý pomník bývalé slávy naší vzal za své, ano že ani nedopustí, aby se o takovémto návrhu vůbec jednati mohlo a že podá nám tak sl. okresní zastupitelstvo pomocné ruky své a přispěje, aby památná Hora Kunětická i s hradem věkům budoucím zachována byla.

Z výboru musejního spolku v Pardubicích,
dne 27. prosince 1896.

(Následují podpisy členů výboru.)

Leč přes tento důrazný protest a energické hájení žádosti musejního spolku některými městskými členy okres. zastupitelstva **odhlasováno, že se k vyvlastnění přikročiti má.**

Vzhledem k tomuto trudnému výsledku usnesl se výbor musejní upozorniti na úmysl okres. výboru sl. Archaeol. komisi při výboru zemském zřízenou se žádostí, aby jednání v příčině záchrany hradu kunětického urychlila, a dále za pomocné přispění požádána sl. Společnost přátel starožitností českých a slov. p. poslanec Karel Adámek, známý ochránce našich starých památek. Mimo to zpravena o tom také c. k. ústřední komise pro zachování uměl. a histor. památek. Slovnutý p. poslanec Karel Adámek v 8. schůzi sněmu království Českého dne 9. února 1897. vyhověl ochotně vznesenému naň úkolu a při druhém čtení zprávy komise rozpočtové o zprávě výboru zemského stran petice výboru musejního spolku v Dašicích v příčině zachování a opravy kunětického hradu (kam se podělo ostatních za stejným účelem podaných 40 petic z jiných měst, nebylo dosud nikde slychu), ujal se s celou vřelostí osudu drahé nám Hory Kunětické, poukázav na důležitost její záchrany. Vzdor tomu schválen návrh rozpočtového výboru, aby se stran subvence žádané na restaurování hradu přešlo k dennímu pořádku, ale aby zem. výbor, slyšev Archaeologickou komisi zemskou, vešel u vyjednávání, jaká opatření měla by se státi, aby hrad aspoň v nynějším stavu byl zachován. Rozhodnutí to značí asi tolik, jako nový odklad do nedozírné budoucnost, neboť ač rok již zase uplynul, přece se strany zemského výboru žádná opatření na zachování hradu se nestala. Bude-li se dlouho otáletí, zachování hradu nebude pak vůbec již možným, neboť než k nějakým rozhodným činům dojde, nebude dávno již po hradu tom památky a zmizí jako malebná Lichnice na Čáslavsku.

Zatím dohodl se okresní výbor pardubický se správou velkostatku pardubického a uzavřel s ní smlouvu o dodávce šterku a následkem toho od zřízení samostatných lomů na Hoře Kunětické upustil.

Mezi tím nepřestával výbor musejní v denních, krajinských i odborných listech poukazovati stále na vandalské ničení Hory Kunětické

i hradu a brzkou jejich zkázu a upamatovávatí všechny odběratele kamene kunětického na jejich vlasteneckou povinnost. „Historie bdí a píše: Běda tomu, kdo vinen bude zkázou Hory Kunětické!“ V takovém tónu vyznívaly varovné jeho hlasy.

Tu hnulo se konečně i svědomí okres. výboru pardubického, že rozhodl se, aby vina úplné záhuby historické této památky nepadla na něho, ve schůzi své na počátku prosince m. r. konané jednomyslně na tom, aby nebyl již odbírán kámen ku štěrkování okres. silnic z lomů na Kunětické Hoře. Usnesení to radostně bylo přijato od výboru musejního i ode všech přátel našich starých památek. Avšak radost ta netrvala dlouho. Sotva že vyskytla se zpráva ta v novinách, nemeškala správa velkostatku upozorniti okresní výbor na vzájemnou smlouvu, na kterou okresní výbor při svém rozhodnutí zapomněl a která teprve za 2 léta vyprší, dle níž jest okresní výbor zavázán odebrati ročně 1500 m³ šterku, jinak by správou velkostatku cestou právní na dodržení smlouvy donucen byl. Musí tedy okres. výbor ještě plná dvě léta Horu Kunětickou po silnicích rozvážeti, poněvadž není žádné naděje, že by ho baron Drasche ze smlouvy té propustil.

Nicméně zřeknutí se okresním výborem kamene kunětického značí, byť i ne okamžitý hmotný, přece velký mravní úspěch pro musejní spolek, neboť v okr. výboru ubývá jeden z nejhouževnatějších zastanců a z největších odběratelů čediče kunětického. Tak tedy po 13 letech neoblomnou vytrvalostí svou dospěl musejní spolek k tomuto potěšitelnému výsledku. Přes všechna klamání, nehledě, že hlas jeho byl hlasem volajícího na poušti, nedbaje mnohdy nezdarů a neúspěchů ve svých krocích, přece nezmalomyslněl, ač k tomu nebylo daleko, nelenil a pracoval neunavně, stále a stále klepal zde i onde, důvěřuje pevně, že uhodí jednou hodina, kdy roztaje nepřístupná ledová kůra u mnohých našinců, jež brání jim, aby s celou láskou a vřelostí přilnuli k našim starým památkám. (Obr. 39.)

Nyní zbývá již jen jediný ničitel Hory Kunětické — majetník baron Drasche sám. Snad i on konečně z loyality a úcty k Nejjasn. panovníkovi jako k dřívějšímu pánu panství pardubického přestane na dobro s lámáním kamene a vyrovná se předchůdcům svým, slavným Pernštýnům, nejen bohatstvím, ale i šlechtností a velkomyslností kavalírskou. Nepatrný zisk, plynoucí z lomů nynějších, nahradí mu daleko více, upraví-li na hradě některá stavení v přiměřeném slohu na restauraci a zřídí-li v nich noclehárny pro turisty. Též historické museum ve hradě zřízené mohlo by býti nemalým zdrojem příjmů. Nový lom pak možno otevřítí v lese u silnice k Srchu vedoucí.

Aby pro každý případ hrad na ten čas, dokud pomoc nějaká nepříjde, na straně západní prozatím dalšího ničení ušetřen zůstal, podal k mému upozornění nově jmenovaný konservátor okresu pardubického, p. architekt Boža Dvořák, společně s korrespondentem p. Václ. Divišem-Čisteckým z Šerlinku dne 15. května t. r. slav. c. k. ústřed. komisi o nynějším stavu Hory Kunětické stručnou zprávu, připojiv k ní zároveň fotografii zřícenin hradu se strany západní. Na základě zprávy té požádala slav. c. k. centrální komise, jak připsím ze dne

31. května t. r. p. konservatorovi oznámila, barona Drascheho, by neprodleně zastavil veškeré práce lamačské na západní straně Hory. Mimo to zpravila o této záležitosti též zemský výbor království Českého, s nímž v příčině zachování kunětického hradu již dlouho ve spojení stojí, i vytkla opětně, že zajištění a zachování hradu toho jedině za intervence země, pokud se týče zakoupení jeho ze zemských prostředků by možno bylo, ježto by prý baron Drasche, soudě dle dřívějšího s ním vyjednávání, sotva as ochoten byl, aby ku přání centrální komise v plné míře svolil. Neujmeli se tudíž hradu nynější jeho majitel, bude povinností sněmu království Českého, by nařídil zemskému výboru, aby on sám

Obr. 39. Hora Kunětická před r. 1645.
Rytina Václava Hollara.

zakročil a tento památný korunní hrad z prostředků zemských za podpory říše zpět zakoupil a před úplnou zkázou zachránil. Po úpravě hradu dle výše podaného návodu a otevřením nového lomu u silnice k Srchu by se zajisté kapitál dostatečně zúrokoval a na opravu veřejnými sbírkami a vybíráním vstupného od návštěvníků hradu sešlo by se dosti. Při restaurování mohl by zemský výbor použiti bezplatných sil z donucovacích pracoven v Pardubicích a Opatovicích.

Kéž bychom brzo mohli podati veřejnosti zprávu o rozhodnutí, že Hora Kunětická bude zachována věkům příštím! ¹⁾

¹⁾ Redakce vzdává vřelé díky laskavé ochotě příznivců časopisu, kteří zapůjčili obrázky k reprodukcím pro článek páně Skrbkův: slav. musej. spolku v Pardubicích za plán hradní, p. kustodu Fr. A. Borovskému v Praze za akvarel Manesův a rytinu Hollarovu, p. B. Brixovi, J. Kadetovi a Jos. Pírkovi, dvor. fotografu vév. Nassavského v Pardubicích, za fotografie.

K dějinám Zlaté stezky.

L. Domečka.

I. Pře Jakuba Černína z Chudenic s Prachatickými.

O při Jakuba Černína s Prachatickými vypravuje Frant. Sláma v „Obraze minulosti starožitného města Prachatic“ (str. 57 a 58). Jinak poněkud nežli Sláma líčí událost tu latinský list Jakuba Černína z r. 1573., uložený v zámeckém archivě jindřichohradeckém. Obsah jeho jest tento: Jakub Černín z Chudenic, pán na Lištanech a Vlachově Březi, poslal úředníka svého Lazara z Klemhemplu¹⁾ s pěti vozy, pěti koňmi a s tolikéž lidmi pro sůl do Pasova. Prachatictí, jejichž mýto na Zlaté stezce Černín častěji proti jejich výsadám objížděl, zvěděvše o tom, poslali proti úředníku jeho,²⁾ když z Pasova se vracel, několik svých hlídačů, aby obrátili jej na silnici prachatickou. Lazar z Klemhemplu dostav zprávu o tom, co se proti němu chystá, a obávaje se prachatických hlídačů, uchýlil se do Volar. Odtud vyzval svého pána, aby hájil svého statku před Prachatickými, jinak že jej oloupí, a že ve Volarech* bude ho očekávat. Jakmile o úmyslu Prachatických Černín zvěděl, hněvem popuzen, hned svolal zvonek poddané svého města (asi Vlachova Březi), ku 32 osobám, a zbraněmi je opatřil. Sám pátý na koni a ozbrojen vydal se s nimi do města Volar r. 1573.³⁾ Když v Prachaticích dověděli se, že Jakub Černín vypravil se proti jich hlídačům a že raději zbraní chce se hájiti, nežli by si sůl s povozy a koňmi dal pobratí, byli rychle měšťané svoláni a někteří z nich ozbrojeni vytáhli proti Černínovi a u vesnice Kratušina se s ním setkali. Tu vytýkáno mu bylo od městské rady prachatické proč odvážil se cestu zakázanou a odsouzenou obnovovati, a se svými poddanými v době míru proti nim se strojiti, a spolu mu oznámili, že sůl a vozy jsou mu zabaveny, a on i s poddanými jest zajat. Černín vida, že přesile neodolá a pohnut domlouvami, poddal se Prachatickým a žádal, aby koně a poddaní jeho byli propuštěni, že se s vozy do nejbližšího místa Záblatí uchýlí. I propuštěn byl i poddaní jeho od Prachatických, kterým připadlo 23 beček soli s 5 vozy a koňmi.

¹⁾ Sláma jména jeho neuvádí.

²⁾ Dle Slámy do Krejčovic.

³⁾ „Anno 1573 die supra scripto,“ ale v listině den udán není. V registru, k ní připojeném, klade se sepsání její před 1. června. Sláma patrně omylem udává, že událost ta sběhla se ke konci r. 1572.

Příspěvky heraldické.

I.

Dva erbovní listy ze 16. století.

Th. Antl.

1. *Ferdinand I. uděluje šlechtictví Matěji Hůlkovi z Počernic.*

1562., 10 srpna, na hradě Pražském. My Ferdinand z boží milosti volený Římský císař, po všechny časy rozmnožitel říše a Uherský, Český, Dalmatský, Charvatský oc. král oc.

Jsouc My mnoho hodnověrných svědectví spraveni, kterak Matěj Hůlka, poddanej náš v království našem Českém, věrný milý, až posavad v stavu svým poctivě se obcházel a zachovával, a napotom, aby tím lépe a poctivěji stav svůj vésti a živnosti své hleděti mohl, pro služby jeho poddané, kteréž nám učinil a napotom i s synem svým tím volněji činiti bude motci a povinnen bude, s dobrým rozmyslem, našim jistým vědomím a s raddou věrných našich milých mocí královskou v Čechách témuž Matějovi Hůlkovi a dědicům jeho, řádně a manželsky pošlým, ty kteréž již nyní má aneb ještě jmíti bude, obojího pohlaví, po věčné časy z štědrosti naší císařské půjčujem a dáváme erb neboližto znamení vladycství, totiž štít na přič všecken po straně od vrchu až do spodku rozdělený, levá spodní bílá neb stříbrná barvy, v níž hůlka se třema zelenými lístky neboližto pupenci jest, druhá (strana) pak polovice, modré neb lazourové barvy, v kteréž puol vola žlutého neb zlatého, předními nohama vynikajícího a k pravé straně obráceného s rohy, se vidí. Nad tím nade vším kolčí helm a okolo něho přikrývadla neboližto fafrnochy, po pravé straně žluté aneb zlaté a modré aneb lazourové barvy, a po levé bílé neb stříbrné a též modré neb lazourové barvy z obou stran potažené doluov visí. Nad tím nade vším punt neboližto točenice týchž barev s rozletitými feflíky, v kteréž puol koně bílého, majíce přední dvě kopyta žlutá neb zlatá k pravé straně k skoku obrácený, jakž to všecko vtipem umění maléřského světleji uprostřed listu tohoto barvami jest vymalováno a vysvětleno. A kteréhožto erbu a vladycství znamení jmenovaný Matěj Hůlka nyní i na budoucí časy při všech rytířských činech buďto přísných neb kratochvilných užívati má a motci bude, totiž v bitvách, honbách, kolbách, na korouhvích, praporcích, pečetech, sekrytech a hrobových kamenech i na všech jiných náležitých a poctivých místech, takž jakž toho jiné vладыky v království našem Českém i v jiných zemích našich užívají, buď z práva aneb z obyčeje, chťice tomu, aby se též Matěj Hůlka i s dědici svými od něho řádně a manželsky pošlými, ty kteréž nyní již má aneb ještě jmíti bude, obojího pohlaví, z Počernic psal a psáti mohl. Protož prikazujem všem poddaným našim, kteréhožbykoli stavu, řádu neb povolání byli, ze všech stavuov království našeho Českého i jiných zemí našich nynějším i budoucím věrným našim milým, abyste často jmenovaného Matěje Hůlku z Počernic, jeho dědice a těch dědicuov dědice za to, což se v tomto magistrátu našem císařském píše, jměli, drželi a neporušitedlně nyní i v budoucích věčných časech zachovali, žádných jemu v tom překážek nečiníce ani komu jinému činiti dopouštějíce pod uvarováním hněvu a nemilosti naší císařské i skutečného trestání našeho, dědicuov našich a budoucích králuov Českých; však proto chceme, aby toto naše obdarování jednomu každému bez újmy a škody na jeho spravedlivosti bylo, a na žádného více aby se též obdarování a vладыctví nevztahovalo ani jeho nyní neb napotom kdo užiti mohl, kromě on Matěj Hůlka z Počernic a dědicov jeho řádně od něho nyní neb napotom jakž vejš dotčeno, splozeni. Tomu na svědomí oc. Dán na hradě Pražském v pondělí den sv. Vavřince léta božího 1562.

Ferdinand m. p. L. S.

Joachim de Nova Domo,
R. Bohemiae cancellarius.

Opis z počátku 17. věku (as 1627.) český, bez malovaného znaku, jest uložen v třeboňském archivu.

2. Rudolf II. uděluje šlechtictví Janu Peldřimovskému,¹⁾ pak Václavovi a Šimonovi Výškům, totiž přídomek: z Vyškořic.

1588., 1. února, na hradě Pražském. My Rudolf II. z boží milosti voleni Římský císař oc. oc.

I jsouce My mnohých hodnověrných svědectvím spraveni, kterak Jan Peldřimovský, služebník náš při kanceláři komory naší Český, Václav a Šimon Výškové, bratři vlastní, poddaní naši v témž království Českém, věrní milí, až posavad v stavu svém poctivě se obcházeli, a jsouce z mladosti nadepsané Jan Peldřimovský při též službě naší a on Václav Výšek v službách při dvoře našem císařském u některých radd a služebníkův našich dobře se zachovali, a nápotom aby tím lépe a poctivěji stav svůj vésti a živnosti své hleděti mohli, protož pro takové jich chvalitebné a šlechtné zachování a věrné služby, jeho Jana Peldřimovského, kterýž jest nám tak při též kanceláři komory naší České činil a nápotom činiti povinnen bude, s dobrým rozmyslem naším, jistým vědomím, s raddou věrných našich milých z mocnosti naší císařské, jakožto král Český, předjmenovaným strejcům, totiž Janovi Peldřimovskému, Václavovi a Šimonovi bratřím Výškuom, dědicům jejich řádně a manželsky od nich poslym, ty kteréž nyní mají anebo jmíti budou, obojího pohlaví, po věčné časy z štédroti naší císařské půjcujeme a dáváme erb neboližto znamení vladycství, totiž štít na poli na díl rozdělený, z pravé strany polovice štítu modré neb lazourové, v níž posikem tři štrychy od pravé strany k levé vzhůru obrácené žluté nebo zlaté barvy se vidí. Druhá pak polovice téhož štítu bílé nebo stříbrné barvy, v kteréž ve prostřed napříč (břevno) červené nebo rubínové barvy a v něm dvě lilium též bílé nebo stříbrné barvy se tolikéž vidí. Nad štítem kolčí helm, na něm příkrývadla aneboližto fafrnochy, po pravé straně modré nebo lazourové a žluté nebo zlaté barvy, a po levé straně červené nebo rubínové, bílé nebo stříbrné barvy dolů potažené visí. Nad tím nade vším koruna zlatá královská, z níž dvě křídla vorličí rozkřídlená vzhůru proti sobě stojící na poli na příč barvami tolikéž rozdělena, jednoho křídla po pravé straně po spodu polovice modré nebo lazourové a druhá polovice svrchní žluté neb zlaté barvy, druhého pak křídla polovice po spodu červené neb rubínové a vrchní polovice bílé nebo stříbrné barvy vynikají, a mezi týmiž křídly ve prostřed lilium bílé nebo stříbrné barvy se též spatruje, jakž to všecko vtípem a uměním mistrovství maléřského jest ve prostřed listu tohoto vymalováno a týmiž barvami hojněji vysvětleno. Kteréhožto erbu a znamení vladycství jmenovaní Jan Peldřimovský, Václav a Šimon bratři Výškové nyní i na budoucí časy při všech rytířských činech budto přístných (!) nebo kratochvilných užívati mají a moci budou, totiž v honbách, kolbách, na korouhvích, praporcích, pečetech, sekrytech a hrobových kamenech, i na všech jinech náležitých a poctivých místech, tak jakž toho jiné vladky v království našem Českém i v jiných zemích našich užívají buď z práva nebo z obyčeje, chtějíce tomu konečně, aby se týž Jan Peldřimovský, Václav a Šimon bratři Výškové i s dědici svými, od nich řádně a manželsky poslymi, témi, kteréž nyní mají aneb ještě jmíti budou, obojího pohlaví z Vyškořic psali a psáti mohli.

./.

./.

./.

Dán na hradě našem Pražském v pondělí před slavností očišťování panny Marie jinak hromnic lethá božího tisícého pětistého osmdesátého osmého.

Rudolf m. p.

L. S.

Ozvald z Šenfeldu.

Adamus de Nova Doma
s. regni Bohem. cancell.

ad mandatum sacrae C.
Mtis. proprium.

Prostý opis asi z r. 1630. jest uložen v Třeboňském archivu.

¹⁾ Vlastně Jan Kule z města Pelhřimova.

Príspevky místopisné.

IV.

Soustavný přehled privilegií, výsad a svobod města Blatné.

Josef Šiblík.

1. 1489. — 9. listopadu. — Bez místa. Zdeněk z Rožmitála a na Blatné obnovuje, potvrzuje a znova výslovně nadává poddaným svým městečka Blatné svobody a výsady dané a propůjčené jim od ujce svého Břeňka ze Strakonice, ježto list dřívější pokazen a porušen byl. Vedle svobod uvádějí se i pokuty, jichž užívati mohli, jakož i co z čeho platiti. Tak ustanoveno: kdož piva bude vařiti k šenkování, mají dávatí pomazného z každého strichu sladu po penízi českém, kterých jde 7 na český groš a čer mláta, ze sudu piva k šenkování odjinud dají groš, z měst. peníz; z každého obruče vína na městě dá vozataj peníz. Mimo to vytýká se v listě i jaké roboty a forování mají měšťané vykonávati, že mají právem města Horažďovic v sudech se řídití a spravovati. Sám rozmnožuje svobody ty dovolením, že měšťan smí své zboží a statek odkázati, komužby se jemu líbilo, jen když týž je na panství osedlý.

Svědkové: Jan Burian ze Švamberka, hejtman na Blatné, Jan starší z Běšin a na Tchořovicích, Jan z Brloha a Vuoseče, Jindřich Jeptiška z Běšin a v Bělčicích, Jan Černý z Mladějovic a v Milčicích.

2. 1502. — 22. března. — Na hradě Pražském. Král Vladislav II na prosbu urozeného Zdeňka Lva z Rožmitála a v Blatné uděluje obyvatelům městečka Blatné první dva jarmarky, aby po škodách, které nedávno skrze oheň vzali, opravovati a bohatnouti mohli. První jarmark na den Božího vstoupení a druhý ten čtvrtek před sv. Ondřejem.

3. 1513. — 14. dubna. — Na Blatné. Zdeněk Lev z Rožmitála a v Blatné ponechává Blatenské při pivovaru, jež si zřídili, s dřívějším platem. Zároveň dává jim právo, že mohou ještě jiný pivovar obecní si zříditi, luk a polí s platem k obci užívati a rybníky a haltyře k užítku obce dělati. Za haltyře, které zatopil a za místo zastavené dává jim kus potoka od mlýna svého v městečku až do laviček buzičských, kudyž do Pacelíc se chodí (mimo části kněžské a farní).

4. 1516. — 22. února. — V Budíně. Král Vladislav II. povoluje urozenému Janu Haugvicovi z Biskupic na jeho prosbu, aby mohl zříditi při kostele a faře matky Boží v městečku Blatné kaplanství a ročním platem 40 kop grošův českých je nadati.

5. 1529. — 26. listopadu. — V Linci. Král Ferdinand I. na prosbu uroz. Zdeňka Lva z Rožmitála překládá ten jarmark, který na Boží vstoupení se drží (s osmi dny pořád sběhlými a frejunkem), na jiný čas, totiž druhý čtvrtek v postě, ježto v ten den v okolních městečkách se jarmarkové držívali.

6. 1541. — 25. června. — Bez místa. Adam Lev z Rožmitála a v Blatné potvrzuje práva a privilegie městečku od jeho otce udělená z r. 1489. a 1513.

Nové udělené milosti jsou: Dům, který Blatenští koupili a na rathauz určili, osvobozuje ode všech platův, podělkův a robot, dokud zůstane rathauzem. Některé důchody, platy, jež z krámův a míst nejen při jarmarce, ale také při trzích (před božím narozením a na veliký čtvrtek) jemu náležely, jim ponechává vybírati. Konečně pokuty, jež by uloženy byly z nespravedlivého měření a vážení o těchto jarmarcích a trzích, k užítku obce ze své zvláštní milosti a lasky dává.

7. 1554. — 11. prosince. — Na Blatné. Vilém ze Šternberka a na Blatné potvrzuje tři výsadní listy Blatenským z r. 1489., 1513. a 1541. Vedle osvobození rathouzu ode všech poplatků dává jim lázeň, která při městečku jest a která dříve k zámku i s platem náležela, beze všech platů.

Svědkové: Václav Zmrzlík ze Svojšína na Lnářích, vladka Oldřich Mucha z Bukova a na Tchořovicích, Jan Běšin z Běšin na Uzenicích.

8. 1563. — 13. srpna. — Bez místa. Zdeněk ze Šternberka a na Blatné oznamuje, že od manželky své urozené paní Kateřiny ze Sudoměře koupil zámek

Blatnou, bývalý to majetek zvěčnělého svého otce Adama ze Šternberka a na Zelené hoře. Listem tímto uznává omyl, který se stal v deskách zemských. Tam totiž zapsána mu byla jako jeho vlastnictví řeka — Buzicka řečená — od Blatné až do mlýna buzičského. Na odpor Blatenských, — kteří dokazovali, že táž řeka dle privilegia od p. Zdeňka Lva z Rožmitála z r. 1513. jim náleží, — upouští od té řeky a dává jim právo, aby chybu v deskách mohli si dáti opravit. — Svědci: Jiří Kokořovec z Kokořova a na Štáhlavech, Jan ml. Kalenice z Kalenic a na Škvoreticích, Zikmund Korbel z Bukové.

9. 1567. — 14. dubna. — Na hradě Pražském. Císař Maxmilian II. potvrzuje městečku Blatné dvojí obdarování, a to: první od krále Vladislava dané uroz. Zdeňkovi Lvovi z Rožmitála na Budíně v pondělí den sv. p. Barbory (4. pros.) léta 1514., jímž dovoluje se purgmistru a konšelům v potřebách obecních červeným voskem pečeti, a druhé od císaře Ferdinanda I. na hradě Pražském ve čtvrtek po Povýšení sv. kříže (17. září) l. 1528. dané panu Lvovi na plat k oltáří sv. Anny v též městečku Blatné — se všemi svobodami a jinými obdarováními v nich obsaženými.

10. 1595. — 6. března. Obec Blatenská odkoupila od urozeného p. Jana staršího Horčice z Prostého na Bratronicích, Pořící a Poli rybníček »Bestrev« ležící nad chobotem rybníka »Sádlova« a pod rybníkem, kterýž slove »Velký«, jež oba jsou majetkem obce, za 150 kop grošů míš.

Koupě ta vložena do desk zemských do kvaternu trhového rudého panu Voldřichu Felixi z Lobkovic jakožto pánu dědičnému, jenž dovoluje, aby obec rybníček opět prodati směla, ovšem s jeho svolením.

11. 1595. — 16. června. Voldřich Felix z Lobkovic na Bilině, Kostí, Beřkovicích a Blatné potvrzuje městu Blatné jejich dřívější privilegia a svobody od předešlých pánů jim udělené ve všech punktech a klausulích, které ještě rozmnožuje o následující: Jejich sladovnu, kterou k obecnímu užítku koupili, osvobozuje ode všech poplatků, a svoluje, aby v potřebě své ještě jinou sladovnu na svůj náklad si vystavěti mohli.

Tok vody, kterýž jde volně a svobodně z rybníka »Hodáně« na rybníček »Vdoveček« od jeho otce Kristofora staršího z Lobkovic již platů osvobozený, jim dále povoluje

Svědkové: Jaroslav mladší Libsteinský z Kolovrat na Hrádku Starosedliském, Jindřich Běšin z Běšin a na Bělčicích.

12. 1601. — 4. října. — Na hradě Pražském. Císař Rudolf II. potvrzuje Blatenským na jich prosbu a přímluvu pana Voldřicha Felixe z Lobkovic všechny výsady, obdarování, privilegia a svobody, kterýchž od jeho předků i od předešlých všech držitelův vrchností téhož městečka dosáhli a zároveň vysazuje Blatnou za město.

13. 1680. — 1. srpna. — V Linci. Císař Leopold I. na poníženou a pokornou prosbu potvrzuje Blatné všechna privilegia, listy, majestáty, výsady, obdarování, nadání, práva od předků svých zvláště císaře Rudolfa II., jakož i dřívějších držitelův vrchností jí daná, a to »jak z ohledu jich Blatenských při neproměnitelném u věry pravé samospasitelné římské katolické setrvání, tak také v čas té ohavné rebelie veleslavnému domu našemu rakouskému s nemalou pochvalou potomkův jich dokázané poddané a poslušné věrnosti.«

14. 1688. — 28. srpna. — Ve Vídni. Císař Leopold I. povoluje Blatné jarmark ten čtvrtek před sv. Havlem, neméně čtyř trhův, které by každý čtvrtek před suchými dny držeti směli, ale beze cla, o něž žádali, ježto by vybírání jeho bylo na újmu obchodu a handlův obecních, též vlastních čelních důchoďův a regalií královských

15. 1747. — 1. února. — V Praze. Maria ovdovělá hraběnka ze Sereni osvobozuje Blatenské od povinností a platův, jež od uroz. Zdeňka z Rožmitála jim vysazené byly v příčině vaření piva, poplatků z něho, poplatků z prodeje domů vůbec, jakož i při berni zemské a z dobytka.

Za to mají následující povinnosti:

1. Na místě 5 grošů z každého městiště budou platiti ročně 64 zlatých rýn. 58 krejc. a 3½ peníze.

2. Jako dříve žádné cizí pivo nesmí se do města voziti a kdyby se piva k šenkování nedostávalo, má se bráti z panského pivovaru a nemá se laciněji šenkovati než městské.

3. Platů z dědin, jež jim odpouští, mohou užívati ve prospěch obce; bez tax zůstati mají vrchnosti, kostel a záduší.

4. Robota čtyř ženčův zůstává v platnosti; také po

5. mýto vrchnost sama dále vybíráti bude.

6. Za masné krámy, jež vrchnost na žádost řezníků vystavěla, budou tíž i dále ročně 12 R. do důchodů panských platiti.

7. V příčině práva soudního řídití se budou právem města Horažďovic; než dědin bez svolení vrchnosti nesmějí prodati, leč by místo sebe ten, jehož se týče, zaopatřil takového, který by se vrchnosti líbil.

8. Konečně svobodno zůstává odkaz učiniti komukoli, jen když týž na panství bydlí.

16. 1747. — 12. února. — V Záblatě v Uhřích. Milota hrabě Sereni souhlasí se všemi změnami, jež jeho máti Marie hraběnka ze Sereni měšťanům blatenským v příčině jich povinností učinila.

17. 1757. — 26. března. — Ve Vídni. Císařovna Marie Terezie propůjčuje městu Blatné dva nové jarmarky, a to na sv. Víta a v pondělí po sv. Hyeronymu.

18. 1758. — 29. srpna. — Ve Vídni. Táž potvrzuje všecka privilegia města Blatné.

19. 1785. — 12. září. — Ve Vídni. Císař Josef II. obnovuje potvrzení městu Blatné na nové dva jarmarky, které mu od matěře Marie Terezie povoleny byly.

20. 1793. — 22. listopadu. — Ve Vídni. Císař František I. potvrzuje všechny svobody Blatné.

Všecka tato privilegia až na ono hraběnky Sereniové a Miloty, syna jejího, jsou psána na pergameně a ověšena pečetmi. Novější od Marie Terezie počínajíc jsou německá.

Vyznání v příčině jistého vidění r. 1703.

Václav Diviš-Čištecký.

Z listinky v mém majetku se nalézající dovídáme se, že dne 8. listopadu 1704. vyřízen byl examen Jakuba Ducháčka, poddaného panství rychburského, vězně v zámku pardubickém, v příčině jistého vidění v přítomnosti p. Václava Ant. Trochopceusa a Martina Štejmice. Na otázku, jaké a kdy vidění měl, když ve vězení šatlaovním při právě města Pardubic 1703. seděl, vypovídá Jakub Ducháček toto:

„Ponejprv v neděli na pondělek (však nevím, kolik to téhodnův jest) mého otce bratr jmenem Václav, před zma lety ze světa sešlý, asi před půl noci s jedním pacholátkem gletým, a podruhé se nepamatuji, kdy se mně ukázal a potom 4leté dvě pacholátka ke mně přišly.“ — Otázku, jak ta duše vyhlížela, zodpovídá takto: „Když ke mně ta duše přišla po obakráte, já jsem spal, tu jsem cejtíl, jakoby mně někdo do levého boku uhodil, a do ucha, abych vstal, křičel, na to jsem procejtíl, a když jsem se tuze ulekl a všecken trásl, to pacholátko mně pravilo: nelekej se nelekej, a v tom také ten duch rozprávěl temným hlasem, jako náky malý pacholátko, a pravil při prvním vidění, abych dal mši svatou sloužiti za mého strejce, a že ke mně podruhé přijde, a posadil se mně na ruku a potom v okamžení přes mně překročil, mně na obouch rukouch toto znamení vypálil s prsty do špetky zavřenými, též před tím pravil, že mně dá na znamení, a se (sic) zmizel, a také v tom prvním vidění duch mého strejce

a to pacholátko oba bílý byly. Když se zmizely, cejtíl jsem smrad jako ze síry. Podruhé když přišel, měl obličej, jako v svém živobytu, tu jsem, jsouce také světo od blesku, ho poznal, tu mně pravil že mu těžce pomáháme, abych dal ještě jednu mši svatou sloužit k svaté Trojici na panství rychmburském a na ni ještě vyprosil, a chodil se u nás pod jeden jeřáb (kde nebožtík ptáky chytával) každý večer modlití, a na to se hned ztratil i s tím pacholetem, tu také oba byly bílý. — Na dotaz, takylí bolest při vypálení těch znamení cítil, a co jsou ty 2 pacholátka říkaly, které k němu 4leté přišly a jak vyhlížely, vypovídá Ducháček: »Ani při — ani potom po vypálení těch znamení jsem bolesti žádné necítil. Pokaždé říkaly, abych se panu Bohu modlil, a taky pokaždé mně něco (jako kroupa jest) do huby daly, to bylo sladký a jako kapka vody se rozplynulo, byl při nich blesk jakoby loucí svítil, a já se na ně dobře podíval a viděl, že velmi krásné byly, až na ně mílo hledět bylo, tu mně nic hrozno nebylo.« Další otázky, takylí pak ta duše po vykonání sv. mši jemu poděkovala a co více jemu v tom vidění mluveno bylo, konečně mohli by na to všechno bez ublížení duše v nastalé potřebě přísahu vykonati, — odpovídá: »Neděkovala mně za tu první mši svatou, a pravila jenom, že jí těžko pomáháme, a to co sem vyznal. Ponejprvé mně to malé pacholátko pravilo, abych řekl na ráno J. M. panu hejtmanu zdejšímu, aby za svy nepřátele, kteří jej otraviti chtějí, 3 mše sv. dal sloužit. Na to všechno mohl bych bez ublížení mé duše přísahu učinit.« —

Toto vejš psané, slovo od slova na papír uvedene vyznání vědomě utvrzují purkmistr a konšelé JMC. města Pardubic nad Labem s přitisknutím pečete městské, actum anno et die ut supra. —

Z předeslaného není ovšem jasno, pro jaký delikt Ducháček vězněn byl; že však byl asi náležitě prohnaný šibal, prosvítá z jeho konečného líčení chytristickou vypočítavostí pointovaného, jímž doufal nabyti vděku u všemocného hejtmana tím, že jej jaksi mimoděk varoval před domnělými úklady traviců, kteří sotva v skutečnosti existovali.

Instrukce kostelníkům a „kapelníku“ v Jenišovicích, daná od vrchnosti r. 1782.

Jan Hájek.

1. Za potřeby usouděné hned od J. Vys. Exc (titul) pana hraběte, pána pana Karla Josefa hraběte Desfours v roku 1773., nyní v Pánu odpočívajícím, spolu od nyní panujícího vysoce urozeného pána, pana Františka hraběte Desfours, pána nad panstvím velkorohozeckým atd. (tit.), u přítomnosti faráře jenšovského, ten čas Jana Nep. Chaloupky, aby příkladný pro pořádek služeb božích prostředek se vynalezl a schodek skrze kapelníka při chránu Páně sv. Jiří v Jenšovicích vynahrazen byl, pročež, aby to dávno usouděné zřízení a pořádek pro čest a slávu Boha nejvyššího v skutek uvedeno bylo, s strany vrchnostenské a patrona ustavuje se budoucně, aby krom dvou kostelníků třetí kapelník [byl], který obzvláště čistotu chrámu Páně, jako oltářův, ornátův, bílého odění v správě, v počtu inventárním starostlivě opatrovati povinen bude, ouhlavní I. povinnost (sic), za kterou od chudé záduši hned první od chalup ležící kousek polí asi pro 6 čtvrtel darmo požívatí má.

2. povinnost bude, aby nepohodlnost přestala a skrze hledání kostelníka rychlého příhodu, nebezpečenství spasení neb mdlého dítěte neb náhlého nemocného, času zmařenému se zamezilo (!) skrze potřeb přichystání, bude vždy kapelník klíč dobře uložený zachovávat i a vhodně dle potřeby světlo chystati, aby duchovní promeškání se nepřihodilo, dle možné pilnosti se vynasnaží. Proto ten prve kostelníkům daný groš 3 kr. z toho ohledu jemu samému patřit bude.

3. On kapelník světla [k] užitku chrámu Páně dle nařízení hraběcího prodávati bude a dle svého juramentu pilně na světlo to dle v ruce majícího registříku pořádnost mezi voskářem a ním od času do času povede a s oučty (!) jako za

4. povinnosti obzvláštní při rozsvícení a shášení na oheň pozorlivostí vši se vynasnaží a dle možnosti chrám Páně ode všech škod, a jako i druhý kostelníci, chrániti má.

5. Kostelníci svůj tejden zachovávatí budou, za které povinnosti se jim ty pole při kostele jen z platu, co extraordinarium se dávají a budou, jak prvé, k oblíkání duchovního, k zvonění, [v] kostelu v jednom každém týdni jednou vymítání a k čistotě zachování dle tejdne zavázání, kromě jen že klíč vždy v rukou kapelníka po vykonání své povinnosti pozůstatí musí pro příhodu; kapelník pak oltáře vomítati a ty bílý převlíkati musí, jako i jiný správy komží a jiných oděvů služebních opatrovatí má.

6. Od zvonění pak, kostelníci, pak kapelník mezi sebou [počet] pořádek učinit mohou, kromě nedělního a svatodušního času jen kostelnická povinnost bude, však od funusů stejným dílem plat sobě rozdělejí, jakož i od kopulací.

7. Kolledy v pořádku postupním, tak že jeden kostelník jeden, druhý druhý den s duchovním vykonávati povinnen bude a mající pokladnici jen kostelníci se dělit budou, kapelník pak doma pro příhodu vstane.

Poslední: V neděli a ve svátek všickni v kapli a chrámu Páně se vynajíti povinni budou, jak pro pořádný posluhování, tak aby důvodům, mluvení a jiným nepřináležejícím mravům, křiku dětinskému a darebným věcem zamezeno bylo a kněz v službách božích a jiný nábožný lid v pobožnostích vytržen nebyl, všickni proti hojně odplatě boží pozorlivost, počestnost dobrým příkladem a mírným napomináním, slušné katolickému křesťanu, se co nejvíc vynasnaží, jako kdyby jednomu neb druhému to dobře pro čest a slávu boží vyměřené zřízení se nelíbilo a skrze rozmlouvání, opovrhování, mzdy malé, vejschaby druhému, posměšky, neb na jakkolivěk učiněnej způsob roztržitosti se přihodilo, ten a ti tím samým služby své i s nápadem, jež užívá, sprostěn [bude] a ty jest jednočina (?) láska pro Boha a bližního svého (!). Jenž se stalo na obzvláštné poručení J. Vys. panujícího V. U. pána p. Frant. Ant. hr. Desfours, pána panství rohozeckého, skrze ten čas zřízeného vrchního direktora na kanceláři rohozeckém, dne 5. listopadu 1782.

Charvátec v okrese libochovském.

Fr. Štědrý, farář v Slavětíně.

(Dokončení.)

Druhá čtyry pole mají obrazy: 1. Rut sbírající klasy. 2. Josue v údolí Gabaon. 3. Šalamoun a matka Bersabe a 4. z nížto se narodil Ježíš, jenž slove Kristus.

V kněžském kůru od oblouku vítězného počínající: 1. Judit v ležení assyrském. 2. Na slova Isaiáše VII. 14. Aj panna počne... 3. Hořící keř. 4. Duha po potopě světa se objevivší.

Obr. 40. Porouchaný náhrobek, nalezený v kostele charváteckém.

Druhé oddělení obsahuje:

1. Vyzvědači vracující se ze země kananejské. 2. Prut z kořene Jesse. 3. Posvěcení chrámu Šalamounova a 4. Abrahám a Sára v Egyptě.

V polích nad samým hlavním oltářem jsou symboly Panny Marie: holubice, denice a měsíc. Dárcové či nakladatelové těchto obrazů byli: Frant. Bartoň, druhdy farář zdejší, a Jakub Staněk, purkrabí libochovský.

Při nynější opravě upravuje se nový vchod na zpěvácký kůr se strany severní věže, a chatrná jižní kobka, skrze níž se do kostela vchází, znovu se buduje v slohu gotickém. Portál románský tam se nacházející opraví se, kde byl porušen.

Kamenná kazatelna, opřena o vítězný oblouk na straně evangelia, jest dílo renesanční. V polovypuklé práci má na poprsníku postavy

svatého Václava, Víta, Lidmily a Vojtěcha. (Obr. 20.)

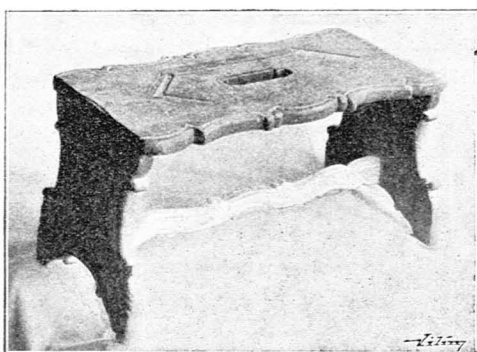
Uprostřed lodi jest hrobka bývalých zástavních pánů Martiněvsi. Má prý pět rakví, o nichž není známo, kterým rodům patří, any se písemné zprávy o tom nezachovaly. Náhrobních kamenů vyzdviženo bylo z dlažby kostelní pět. Vedle výš dotčeného Vilémova z Ilburka, který zůstane na svém místě na straně epištolní v presbytáři, nalézal se na protější straně vedle svatostánku jiný s nápisem českým, již valně sešlý a méně čitelný XXXVIII VMRZEL VROZENY PAN

PAN WILEM Z YLBVRKA. Znak: štít rozdělený, v hořejší polovici půl českého lva k pravé straně obráceného, v dolejší tři hvězdy. Klenot dvě křídla a lev. (Obr. 16.)

Třetí ještě sešlejší co do nápisu: ..na swateho Ssimonisse a Judy umrzela gest ve tuto gest pochována ... proste ... Erb Ilburský jest ještě znáti.

Čtvrtý: Anno domini MCCCC... uxor henrici Saydliez z Ssynfeldu feria t(er)ci(a) post asumpcionis marie virginis... orate pro ea. (Obr. 17.)

Jindřich nebo Hync Sajdlie z Šenfeldu připomíná se v Čechách od r. 1502.—29. Byl purkrabím Vilémovým z Ilburka na Budenicích. Později koupil Zvoleněves a potomci jeho v Čechách došli jmění i úřadů. Na štítě svém paní měla dvě kos, pravá špicí dolů obrácená,

Obr. 41. Úvodní stolička v kostele charváteckém.

levá špicí nahoru položená, uprostřed jakoby zubem opatřená. Postava její polovypuklá s růžencem v ruce se spatřuje. Slula Anna (dle IG. A. I. kom. reg.).

Náhrobní kámen pátý z opuky s uraženým svrchkem nese tento nápis:

...na Martiniowssy w letech starzy sauczi 52 a w tomto chramv a mistie w Panv odpocziwa . gehu dussi pan Buh nass racz mylostyw beyti. (Obr. 40.)

Štít jest rozčtvrcený: první a třetí pole obsahuje štrych posíkem položený, v němž tři růže neb listy znatelné jsou, v druhém a čtvrtém poli lev k levé straně vykračující jest viděti. Uprostřed malý štítek s dvěma meči křížem přeloženými se nachází.

Ještě jednou nalezli jsme tento znak pod okny oratoria v presbytáři. Náleží svobodným pánům z Klebelsberka. Nad tímto dotčeným právě znakem jest zasazena deska pískovcová, v níž jsou dva znaky zobrazeny. Jest pak deska ta zasazena obráceně do zdi chrámové a

nebyla dříve znatelná. Teprv nyní byla očištěna od svého temně zeleného pomalování, jako se dalo se sanktuariem a pomníkem Viléma z Ilburka, o němž byla výše řeč. Jeden z těch znaků náleží pánům z Žeberka, o nichž víme, že sídlili na Mšeně do válek husitských. Byl to Jindřich Slavatský ze Mšena a Aleš, syn jeho. V červeném štítě mají bílý štrých a v tomto tři zelené jetelové listy. Druhý znak jest hřeben o sedmi ostnech a náleží moravskému rodu pánů z Bozkovic. (Obr. 41.)

Nad oběma postranními oltáři jsou dva znaky barvami provedené. Jeden Ilbarský na straně evangelia liší se od nynějšího znaku pánů z Eulenburga, jak je Mülverstedt ve svém „Diplomatarium Ilburgense“ podává tím, že lev jest v poli modrém, tam zlatém, tři hvězdy v poli červeném, nyní modrém.

Druhý znak protějšího oltáře má štít rozdělený, v hornější polovici půl slona k pravé straně obráceného a v dolější polovici hřeben v poli zeleném.

Jest to znak Anežky z Helfensteina, manželky Viléma z Ilburka, která kolem r. 1533. zemřela. (Dipl. Ilburg 477.)

III. Osudy fary charvátecké.

Fara charvátecká byla od r. 1341. až do válek husitských jistě spravována řeholními kanovníky řádu sv. Augustina v Roudnici. Před r. 1400. byl zde Jan farářem, který povýšen jest t. r. 1. června za probošta roudnického. (Emler VI. 23. Conf.) Roku 1406. slibuje Václav farář, že dle vůle Jindřicha z Žeberka na Mšeně a Aleše syna jeho konati bude výroční památku za duše předků jeho. (Borový L. Erect. 687.) Po něm byl Martin a 1412. 9. března Pavel, druhdy farář velkopálečský, farářem zdejším. (Emler L. Conf. VII. 47.) Páni katoličtí z rodu Hazmburského, jakož i Páta a Vilém z Ilburka, kteří seděli na Mšeně, hleděli zachovati ráz duchovní správy katolický, ač přímých svědectví o tom není. Roku 1521. byl farářem zde Valentin. (VI. G. A. I. Reg. kom. soudu.) Katolický farář Jan Matheolus Roudnický zakoušel od Jiříka Žďárského ze Žďáru protivenství. Po něm se připomíná Linhart 1570., který hejtmanem budyňským Štěpánem z Hozlar žalován byl, že by s děkanem budyňským Jeremiášem Brodským v hospodě se bil. (Zem. arch. a Z. Winter Život církevní, 212, 414, 544, 583, 605.) Týž Jeremiáš Brodský dostal se později do Charvátce, jak nápis z r. 1580. na zvonku vížky sanktusové praví. Největší svízele prodělal s podacím pánem farář Sebald Pilsen Krumlovský. Roku 1582. 10. ledna ohrazoval se Hendrych Kurcpach z Trachenperka arcibiskupovi, že fara v Charvátci jeho dědičná jest a že nechce, aby on arcibiskup neb kdo jiný vkládal se v jeho dědictví. (Arch. zem.) Když stal se pánem na Martinovsi Ladislav z Lobkovic, bratr Jiříkův, zdálo se, že lepší časy nastaly duchovnímu zdejšímu. Asi o sv. Havle 1594 přišel sem Sebald Pilsen, dosavadní farář lužecký. Co o něm víme zde i na jiných místech, svědčí, že byl horlivý pastýř stádece svého. To nebylo vhod Mandaleně Lobkovské ze Salmu, manželce svrchu

dotčeného Ladislava, která nejen z obřadů katolických smích si tropila, faráře pomlouvala, až i desátek od poddaných jemu povinný dáti zbraňovala. V r. 1598. odešel do Žebráka. Od té doby až do r. 1627. nemáme o správě duchovní žádné známosti. 24. dubna 1627. svědčí Jan Boreň ze Lhoty na Mšeně, že Jeroným Smicheus z Rycinberka dvě léta mezi osadníky tiše a počestně živ byl. (Vita cleri arcib. arch.) Za Malovec byla fara pustá. Roku 1674. 8. března zvěstuje Matěj Ondřej Hartmann z Klaršteina na Budenicích, hejtman kraje slanského, konsistoři pražské, že uvedl na faru charváteckou kněze z tovaryšstva Ježíšova. T. r. 16. července obdržel Maxmilian Malovec list od konsistoře, by se fara charvátecká s kmetňoveskou spojila. (Zem. arch.) Opětne fara charvátecká obnovena jest konsist. stvrzením 13. ledna 1699.

Prvním farářem byl Ondřej Josef Popela, rodem Srb Lužičan. Zemřel 1. listopadu 1712.

Po něm Jan Jeroným Tomášův z Košumberka, který vyměnil si r. 1723. faru chrzáskou, protože v moru (snad 1680.) panovavším největší obec Radešín vyliďněná osazena byla Němci, jimž se třetí neděli německy kázalo, a on německy neuměl. Jirí Schlögel pobyl zde do r. 1728. a potom František Jeroným Bartoň, kněz činný, sedm let zde farářoval. Týž zemřel 1780. 20. února jako děkan kapitoly svatovítské v Praze. Freskové malby jsou jím založeny. Antonín Hippolyt Vlach de Nigro působil od 1737.—1773. Martin Jan Ungricht, nástupce jeho, psal pilně knihu pamětní. Roku 1774. o jeho instalaci bylo poslední německé kázání. Byl zde do 1785. Po něm František Mann spravoval faru až do smrti 1799. 20. března. Jan Notari, nástupce jeho, zemřel, do roka. Na starém hřbitově nalézal se jeho pomník ve způsobu jehlance. Císař Václav, rodák kouřimský, pobyl zde do své smrti 1821. 17. listopadu. Po něm tu byl Martin Družecký, který odešel na odpočinek do Kutovic. Václav Straka, Chrudiman, do 11. prosince 1868. a Jan Záveský, rodák radošínský, 6. května 1870. zemřelý, získali si název čestných děkanů. Po těchto nastoupil Frant. Harauš, a když tento odešel na odpočinek, působí zde podnes horlivý farář a k. a. vikář Matěj Dušek.

Řada kaplanů:

1. Václav Bernard 1766.—1774.
2. Jan Kolovrátek, doktor filosofie, 1783.—1784.
3. Jan Notari 1784.—1799.
4. Martin Družecký 1801.—1819.
5. Jan Záveský 1819.—1842.
6. František Harauš 1842.—1845.
7. Edvard Květ 1845.—1849.
8. Antonín Tichovský 1849.—1850.
9. Josef Misler 1850.—1852.
10. Jakob Ludvík 1852.—1858.
11. Karel Jílek 1858.—1867.
12. Matěj Dušek 1867.—1870.

13. Josef Pixa 1870.—1874.
 14. František Smetana 1874.—1879.
 15. Václav Hedvík 1879.—1883.
 16. Jan Hnátek 1884.—1893.
 17. Jan Dušek 1893.—1897.
-

Sjezd českých archaeologů a spolků musejních na Horách Kutných.

Účastníci sjezdu shromáždili se 27. srpna 1898. v Měšt. Besedě kutnohorské k přátelskému večeru, jež zahájil Kliment Čermák, starosta „Včely čáslavské“, uvítav jménem pořadatelstva přítomné, i pokázav na důležitost sjezdu, jenž položen byl do Hory Kutné a koná se na památku stoletých narozenin Františka Palackého, již archeologové čeští nejlépe oslaví ušlechtilou snahou a vytrvalou prací.

Starosta města J. Macháček uvítal přítomné jménem výboru Městské Besedy vzdávaje dík za čest, kteráž městu volbou jeho k sjezdu musejnímu byla osvědčena. Přeje sjezdu i další činnosti zdu.

Václav Vl. Jeníček, člen výboru „Včely čáslavské“, vzpomíná významu ztřejšího sjezdu, cení zásluhy bohatýrského, staroslavného královského horního města Hory Kutné, zvláště pak poukazuje na horlivou a neunavnou činnost městské rady, aby památky slavné minulosti Horské byly zachovány a důstojně obnoveny, přeje zdu další této její práci a připijí starostovi města.

V neděli 28. srpna po 7^{1/2} hodině sešli se účastníci v nádvoří Vlašského dvora a vedením prof. J. Braniše a architekta Láblera prohlédli si památné stavby kutnohorské, zvláště chrám sv. Barbory. V prohlídce ostatních památných staveb v Kutné Hoře a Sedci bylo pak odpoledne pokračováno. —

Dne 28. srpna 1898. konán byl v zasedací síni ve Vlašském dvoře v Kutné Hoře II. sjezd českoslovanských museí a přátel vlastivědy české, jež o 10. hod. dopoledne zahájil Kliment Čermák, starosta „Včely čáslavské“, uvítav účastníky sjezdu i vzpomenuv zásluh Fr. Palackého, jehož památce sjezd se koná, navrhl volbu předsednictva. Akklamací byli zvoleni: za předsedu sjezdu zemský a říšský poslanec Karel Adámek, za I. místopředsedu universitní professor Dr. Jaromír Čelakovský, za II. místopředsedu professor J. Braniš, za členy starosta města J. Macháček, starosta „Vocela“ arciděkan P. Karel Vorlíček, starosta Společnosti přátel starožitností českých architekt Jan Herain, zástupce archaeologické komise české akademie Dr. K. Chytil a ředitel mincovny rada J. Müller, zapisovatelem Václav Vl. Jeníček, člen výboru „Včely čáslavské“.

Předseda Karel Adámek, byv bouřlivým potleskem uvítán, zahájil sjezd a pravil:

Za vzácnou poctu povoláním na stolec předsedy tohoto slavného sjezdu mi osvědčenou, Vám, vysocetění pánové, srdečně děkuji. Zahajuji jednání se vřelým přáním, aby rokování naše bylo korunováno zdarem nejhojnějším, tak aby také tento slavný sjezd svými pozitivními výsledky se stal význačným milníkem u vývoji organizace naší práce vlastivědné a naší akce ku záchraně památek. Pokládám za svou čestnou povinnost, abych již při zahájení sjezdu vyslovil dík slavnému zastupitelstvu a radě tohoto staroslavného města za bratrské nás uvítání, zvláště pak za propůjčení těchto historicky památných dvoran ve Vlašském dvoře k našemu rokování. Kéž by se veškery naše obce s toutéž pietou, obětovností a energií ujaly památek jako Hora Kutná, jež jim musí býti při tomto podnikání světlým příkladem. Blahopřejíce staroslavné této obci k dosavadním obdivuhodným výsledkům v tomto oboru, pevně doufáme, že se jí podaří dílo tak šťastně počaté ku své cti a k oslavě celého národa také zdárně dokončiti.

Jménem města pozdravil sjezd starosta J. Macháček: Velectění pánové! Tak krásných slov a tolik uznání, nevím, zdali zasluhujeme za svou činnost, za práce vykonané. Vítám Vás, vysocetění pánové, srdečně jménem rady a celého města našeho a díky vzdávám Vám, že jste zvolili město naše ku sjezdu svému. Vy račte věděti, že upadla celá vlast naše i Hora Kutná v bouřlivých dobách a tehdy i město naše leželo v rumech a památný výstavný kostel sv. Barbory zkázu vzal. Dnes zříte, vysocetění pánové, že podařilo se nám ze ssutin vyzdvihnouti skvosty slávy české. Nám hlavní zásluhu za to vzdáváte, ale já tuto pravím, že Vám, vysocetění pánové, Vám náleží ta zásluha první, že hmotně, slovem i pérem podporovali jste nás, Vám náleží ten dík, že jsme si památek našich všímali. Ujišťuji Vás, že dílo toto dokonáme, že co doby zlé poškodily, věkům příštím v původní podobě zachováme. Vítám Vás a přeju další práci Vaší zdar!

P. K. Vorlíček: Jménem správního výboru sboru „Vocela“ vítám Vás srdečně v tomto městě královském, kde sídlívali králové čeští a k hodům a radovánkám zvali v tyto prostory české měšťany, naše Horníky. Vítám Vás v těchto útulných prostorách, kteréž dějištěm byly slavných sněmů a porad královských. Vlašský dvůr — toť ten skvost, kde ze stříbra raženy byly mince české, toť ten svědek doby dávné, kdy meč i slovo králů českých všude platilo, kdy jméno české s úctou cizincům na rtech lpělo. Ano, on prošel mnoho dob, dob slavných i truchlých, že i sám v ssutiny obrácen. Dnes v rozradostnění zříme, že jest opět skvostem, jak kdy býval, že přičiněním sl. zastupitelstva i hmotnou podporou přemnohých na sl. sjezdu dnes zastoupených korporací k lesku bývalému přiveden. Přeji, abyste v těch útulných prostorách se pokochali a k nové práci posílili!

Dr. Jaromír Čelakovský, zástupce musea království českého: Po tak vřelých slovech nechci trpělivosti Vaší, slovní pánové, nadužívat, a toliko díky vzdávám za čest volbou mi prokázanou. Jest mi velikou ctí zasedati v tomto presidiu, mezi zástupci zdejšího města, jest mi příjemno seděti vedle přítele p. poslance Adámka, jenž tak osvědčeně a zdárně ve prospěch české věci pracuje, jest mi příjemno seděti vedle p. prof. Braniše, jenž mnohými pracemi obohatil

literaturu naši a horlivě na poli české archaeologie pracuje. Jest mým úkolem, abych jako zástupce Musea království českého jménem tohoto ústavu, kterýž prvním museem českým jest, projevil pozdrav sl. sjezdu, pozdrav, kterýž zajisté čestným pro toho, kým se sděluje, a zvláště čestným tomu, komu se sděluje. Tomu sl. zastupitelstvu, kteréž připravilo nám tak krásná místa ku sjezdu, provolávám: „sláva!“

Předseda K. Adámek zahajuje rokování:

„O vlastivědné činnosti v zemích koruny české“ referoval J. U. Dr. K. V. Adámek z Hlinska:

Slavné shromáždění!

Nejprve mám za svou povinnost, abych jménem výboru, jenž uspořádal první sjezd českoslovanských museí a přátel vlastivědy české r. 1893. v Hlinsku konaný, jakož i jménem Společnosti přátel starožitností českých v Praze tlumočil pozdrav pořadateltvu a účastníkům dnešního druhého českoslovanského musejního sjezdu.

Velectění pánové! Opět jako před 5 lety jsme se shromáždili, abychom porokovali o nynějším stavu vlastivědné činnosti v zemích koruny české, a abychom se poradili o prostředcích, jimiž by lze řešiti mnohé, důležité a spletité otázky v této činnosti se naskytující, i abychom se usnesli o dalším postupu v tomto důležitém a významném oboru kulturní práce národní.

Daleko by mne vedlo, kdybych měl podrobněji rozbíratí celý vývoj dosavadní akce na záchranu památek starodávných a uměleckých, i nepokládám to za potřebno, zvláště v tomto shromáždění mužů, kteří se účastní této akce anebo aspoň s živým zájmem sledují vývoj vlastivědné činnosti v zemích našich; nicméně přece musím se stručně o některých důležitějších a zvláště pro úvahu o dalším postupu zajímavých událostech zmíniti.

Od té doby, kdy za vynikajícího účastenství velikého našeho historiografa Františka Palackého bylo zřízeno národní museum, museum království Českého, vznikla celá řada krajinských a odborných museí, z nichž mnohá vešla v čilý styk s archaeologickým sborem musejním, jehož orgán Památky archaeologické a místopisné byl po mnohá léta jediným českým časopisem těchto oborů: ale podnes není činnost musejní na stejných základech a dle stejných zásad zorganizována.

Již od let 1870tých byla uznávána a uznává se nutnost důkladné a všestranné organisace na ochranu památek uměleckých a starodávných.

Poukázati mohu na návrhy obsažené ve spisu Památky reformatů českých, jež pak znova byly podány a rozšířeny v III. dílu Z naší doby, obsahujícím podrobnější obraz musejní činnosti.

Původně věnován byl hlavně zřetel studiu starožitnickému a místopisnému. Činnost národopisná vzpružila se zřízením Náprstkova musea v Praze a založením musejních spolků v Olomúci a Brně.

Před 10 lety jsme připojili k této organisaci článek nový, založili jsme v Praze Společnost přátel starožitností českých, chtějíce,

aby pracuje o starožitnickém, místopisném a národopisném výzkumu království Českého, spolupůsobila se stávajícími již sdruženími a spolky, šíříc zejména v širších kruzích intelligence české zájem a účast pro úkoly vlastivědné.

Důležitou kapitolou u vývoji záchrany památek jest činnost sněmu království Českého, jenž v týchž letech horlivě ku záchraně památek přispěl některými svými usneseními, jednak povoliv na obnovu čelných památek stavebních, královského hradu Karlova Týna, chrámů sv. Víta v Praze a sv. Barbory v Hoře Kutné a j. značné příspěvky, jednak pak jednáním o stavbě a zařízení musea království Českého, podporou museí umělecko-průmyslových, organizováním studia archivního i o zachování movitých památek získal si zásluhy veliké i ukázal, že jest si plně vědom povinností svých spolupůsobiti k záchraně uměleckých a starobyklých památek, této důležité části jmění národního. Bylo by na čase, aby též sněm moravský a sněm slezský v tomto oboru horlivěji následovali příkladu, jež jim sněm království Českého dává.

Sněm království Českého zabýval se též otázkou zákonné úpravy záchrany památek.

Nynější akce o organizaci záchrany památek byla zahájena r. 1889. žádostí na sněm království Českého, aby byl obnoven oběžník k samosprávným sborům o ochraně památek i aby byly vybídny k soupisům všech starožitností, uměleckých i historických památek, listin a j. též památek prstonárodního umění v obvodech svých, a aby podporovaly činnost museí, dále pak aby obnoven byl výnos zemského gubernia z r. 1836. o památních knihách, i aby sněm ujal se iniciativy k zákonné úpravě těchto poměrů, zvláště zákazem obchodu a vývozu památek do ciziny. Výbor Společnosti přátel starožitností českých přistoupil 12. listopadu 1889. k této petici mnou sepsané, jež pak již dne 14. listopadu 1889. byla poslancem Karlem Adámkem podána ve schůzi sněmu království Českého a dle jednohlasného návrhu komise rozpočtové přikázána zemskému výboru ku bedlivému uvážení a ku podání příslušných návrhů.

Opětne pak sněm království Českého se zabýval otázkou záchrany památek při rokování o návrhu poslance K. Adámka a soudruhů z 15. března 1892. na zřízení místních, okresních a ústřední zemské komise ku vyhledávání, prozkoumávání a zachovávání uměleckých a starožitných památek jakož i archivů, i v příčině obnovy vyzvání z r. 1868. k samosprávným sborům, a na vyjednávání s c. k. vládou o vydání zákonů na ochranu domácích památek uměleckých, starožitných a archivních i na zamezení jich vyvážení z království Českého do ciziny, a dne 9. dubna 1892. o návrhu poslance Dra. Pacáka v příčině archivů, jich přehledu, studia a zachovávání.

S peticí z r. 1889. projeven byl souhlas též výborem Společnosti musea království Českého. V téže době podal též spolek architektů a inženýrů v království Českém v Praze (praes. 5. dubna 1892. č. 3548.) petici v téže záležitosti a zvláště

pak Společnost přátel starožitností českých v Praze podala zemskému výboru (pr. 29. března 1893. č. 14772) návrh základního programu ankety pro zřízení zemského sboru konservatorského.

Na den 15. srpna 1893 do Hlinska svolaný I. sjezd musejních spolků a přátel vlastivědy české zevrubně se zabýval organizací vlastivědné činnosti a zachrany památek, a usnesení jeho stala se základem jednání schůzí odborů národopisné výstavy československé i pražského výstavního sjezdu z r. 1895.

Od té doby, kdy konala Společnost přátel starožitností českých porady o návrzích k anketě, jež však konána nebyla, a od té doby, kdy byl konán první sjezd musejní, leccos se změnilo. Byla zorganizována při zemském výboru historická komise a zřízena komise poradní pro záležitosti obnovy památek stavitelských. Při České Akademii byla zřízena archaeologická komise sjednateli venkovskými. Zřízeny byly v některých městech poradní komise k ochraně památek. Otázka archivní též pokročila soustavným badáním archivním, prozkoumáváním archivů domácích, získáním mnohých archívalií do zemského archivu a do archivu musea království Českého a j. Vzniklo po národopisné výstavě československé národopisné museum československé, pedagogické museum, museum obchodní, zřizuje se vedle uměleckoprůmyslového musea v Praze technologické, po venkově doplněna síť musejní organizace zřízením některých průmyslových museí a krajinských museí, vznikla též československá společnost národopisná a j.

Se všemi těmito změnami arci musíme při dalším postupu činnosti vlastivědné počítat.

Z toho všeho, co jsem právě stručně uvedl, jest též zřejmý směr hlavní, jímž celá činnost na zachranu památek postupovala.

Uvážíme-li požadavky obsažené v I. petici z r. 1889. a před tím již ve spisech, zejména Z naší doby a j., dále návrh sněmovní z 15./III. 1892., resoluce I. musejního sjezdu hlineckého, zprávu Společnosti přátel starožitností z r. 1893., petici spolku architektů a inženýrů a jiné projevy, pozorujeme, že v podstatě požaduje se

I. zákonná úprava těchto poměrů,

II. náležitá organizace svépomocná činnosti vlastivědné a zvláště zachrany památek, a že se tu zase jedná

o zachranu památek, ať jsou to památky historické nebo stavební nebo lidového umění a

o získání, spořádání a zpracování materiálu vlastivědného.

Bylo již na I. sjezdu musejním poukázáno, jak kusé a nedostatečné jsou předpisy zákonné pro zachranu památek a jak i země uherské zejména 39. článkem zákona z r. 1881. o zachování uměleckých památek, sankcionovaným 24. května 1881., nás předstihly. Tuto nepostačitelnost našeho zákonodárství uznala

i sama ústřední komise vídeňská, podavši ministerstvu svůj pamětní spis s některými návrhy, jak by zákonem zejména ochrana památek předhistorických měla býti stanovena.

Již v letech 1870tých, zejména ve spisu Památky reformátorů českých, požadováno bylo, aby vydán byl zákaz vývozu památek do ciziny. A tento požadavek obnovili jsme v I. petici z r. 1889., a v návrhu sněmovním z 15. března 1892. znova bylo urychlení provedení jednání zemského výboru s vládou v této věci žádáno. Taktéž žádáno bylo i petici spolku inženýrů a architektů i v resoluci I. musejního sjezdu z r. 1893.

Bylo by nesprávné, kdybychom chtěli hlavní spásu a záchranu památek našich shledávati v takovémto zákazu, i kdyby se horlivě vykonával a nezůstal pouhou mrtvou literou, jakou byl zákaz vývozu památek obsažený v dvorním dekretu z 28. prosince 1818. Nepodceňujeme významu takového zákazu, víme, jaké potíže budou překážeti jeho zdárnému provedení, ale nepřeceňujeme jej, zejména nezapomínáme, že bytí říšská hranice byla vývozu uzavřena, není tím zajištěno zachování památek našich v jejich místech dosavadních, pokud překupníci je z království Českého volně mohou vyvážeti do Uher a do jiných zemí.

Kromě zákona o zákazu vývozu movitých památek žádá se zákon na ochranu památek s nemovitostmi spojených, zejména stavebních.

Tu a tu mohl by ve mnohém směru býti dobrou pomůckou zákon uherský z roku 1881., jímž jsou veškeré umělecké památky, t. j. každá pod zemí nebo nad zemí zřízená stavba i její příslušenství, jež mají historickou nebo uměleckou cenu, pod ochranou zákona. Kdo objeví na př. při bourání domu nějaké stavitelské památky starobylé, musí oznámiti objev prostřednictvím obecního představenstva a musí vše ponechati po určitou dobu v původním stavu do rozhodnutí. Obdobná povinnost jest uložena též městům, obcím i náboženským společnostem, jež mohou býti exekučně donuceny k úhradě nákladu restaurování a mají za jistých podmínek nárok na podporu z ústředního fondu, pro něž takové památky mohou býti vyvlastněny, takže nemohou býti nemovitosti, pokud a dokud na nich památky stojí, směněny ani rozděleny. Svémocné poškození nebo zničení památky nebo zašantročení její tresce se citelnou pokutou, jež připadá do ústředního fondu, a pokutovaný škůdce musí trpěti obnovu památky na svůj náklad. Při ministerstvu jest zemský sbor pro umělecké a starožitné památky, jehož funkce jsou čestné. Sbor dohlíží venkovskými členy svými a po případě pomocí správy zemské a správních sborů obcí.

Též přiměřená revise ustanovení o vyvlastnění a o obmezení volného nakládání takovými památkami, jejichž seznamy by se musely pro každý okres sestaviti a doplňovati, bude nutnou.

Dále pak v některých projevech bylo žádáno, aby živnostenská koupě a prodej starodávných a uměleckých pa-

mátek byly koncessními a aby přísnému dozoru byly podrobeny i aby vždy bylo vyhrazeno právo předkupní museím a sbírkám veřejným.

Ústřední komise ve svém dobrozdání r. 1894. doporučovala, aby byl vydán zákon, by stavební památky, jež jsou na obecních pozemcích, byly nescizitelné, a aby obce nedopouštěly, by památky takové byly ničeny, rozkopány nebo poškozeny, i aby ručily za odstranění všech takových změn a za uvedení v dřívější stav. Naleziště památek nemají býti prozkoumávána bez účasti odborníka, a při stavbě dráh a silnic má se dbáti, aby tyto byly stavěny tak, by nebylo nutno památky ničiti.

Jest zajisté též důležité doplnění řádu stavebního, aby při úpravě ulic a náměstí i při povolování staveb vždy dbalo se těchto požadavků.

Dále pak bylo od komise doporučeno, aby nálezy, jež při bourání staveb a jiné se vyskytnou, byly oznamovány konservátorům, a aby jenom ústřední komise, pak státní a zemská musea a taková musea, jež by za zemská byla ministerstvem uznána, mohly, šetříce jistých podmínek, kopati na nálezištích starožitností.

Mnoho z těchto návrhů zůstane zbožným přáním ústřední komise, a mnohé, i kdyby bylo uzákoněno, nebude lze provéstí, pakliže činnost zůstane tak jako dosud scentralisována. Sama ústřední komise vídeňská uznala, že nemůže v plné míře dostáti úkolům jí přiděleným, pro veliký rozsah místní a pro nedostatek výkonné moci.

Celá činnost získá, pakli náležitě bude upravena účast samosprávných sborů v tomto sboru kulturní práce.

Poslanec K. Adámek navrhoval ve svém návrhu z 15. března 1892., aby byl předložen sněmu návrh zákona o organizaci komisí místních, okresních a zemské komise k vyhledávání, prozkoumávání a zachovávání památek i archivů v království Českém. Tento návrh setkal se se souhlasem jak sněmu království Českého tak i spolků musejních, kteříž v resoluci sjezdové z 15. srpna 1893. požadují, by byl vydán zemský zákon o komisích na ochranu památek dle tohoto návrhu z 15. března 1892., a to o zřízení komise zemské, jež, řídíc veškeru odbornou činnost v království Českém, vyřizovala by záležitosti celého království se týkající a byla by poradným sborem zemského výboru a dohlížela by k činnosti komisí okresních a místních. Místní komise by se zřizovaly jen ve větších městech anebo v osadách, v nichž četnější památky stavební a jiné jsou zachovány. V petici spolku inženýrů bylo taktéž žádáno, aby tento návrh na zřízení komisí byl proveden, ale aby kromě toho ještě byli zřízení zemští konservatoři. Společnost přátel starožitností českých ve své zprávě r. 1893. navrhovala zemský sbor konservátorů.

Má-li se nová nějaká instituce zřídití, musíme uvážiti, je-li vůbec potřebna a nedal-li by se úkol její řešiti buď staršími institucemi aneb nějakou novou jednodušší institucí. Je-li se nová chystaná instituce věcně vhodnou, jsou-li

však nedostatky a překážky závažné, tu zajisté nebude se pokoušeno o to, co se nedá na ten čas uskutečniti, ale bude pracováno o těch člancích organisace, jež lze zřídit a provésti.

Návrh na zřízení sboru konservatorského, jenž ve věci samé valně se neliší od staršího širšího návrhu na zřízení zemské, okresních a místních komisí, sám o sobě nebude od mnohých pokládán za nevhodný, ač doporučí se jiné pojmenování, ale každý, kdo zná stav věci, ví, že k zřízení zemských kustodů nebo konservatorů jako výkonných orgánů nemůže dojíti z rozmanitých důvodů. Za nynější úpravy správy veřejné by tito konservatoři neměli výkonné moci, jako jí nemají konservatoři ústřední komisi vídeňskou jmenovaní.

A co by bylo platno zřízení zemského sboru konservatorského, v němž by zasedal sebe větší počet výborných a horlivých odborníků, kdyby celý ten sbor nemohl ani v jediném případě své usnesení provésti.

Značná část návrhu na zřízení zemské komise a tím i na zřízení zemského sboru poradního jest však uskutečněna. Zemský výbor království Českého má ve své činnosti k záchraně stavebních památek svou komisi poradní, jež může svým časem rozšířiti obor své činnosti i na jiné otázky, pokud tyto nenáleží do kompetence komise historické.

Dříve, nežli dojde k organisaci okresních komisí, musí býti stanoven rozsah součinnosti samosprávy naší a zreformována musea krajinská.

Dále jest se domáháno, a to se mizdá býti nejdůležitějším požadavkem, pokud jde o zákonnou úpravu těchto poměrů, aby celý soubor těchto kulturních otázek dostal se do výhradné kompetence sněmů, pokud se týče zemských výborů, i aby byla zákonně upravena součinnost okresních i obecních výborů v tomto oboru práce kulturní.

Samospráva naše podala za výstavkového ruchu v letech 1893. a 1894. mnoho povzbuzujících a záslužných příkladů, jež nejlépe ukazují, jaký prospěch by vzešel touto součinností její při záchraně památek a v činnosti vlastivědné.

Právem se klade již od let 1870tých důraz na tuto účast, proto domáhali jsme se též v petici z r. 1889. obnoveného vyhlášení okružníku zemského výboru z r. 1868., znova na sjezdu musejním r. 1893. byly stanoveny některé další požadavky v tomto směru.

Okružník z r. 1868. byl již vyhlášen okresním výborům, i budou tito zajisté vždy pamětlivi, aby vykonali tu, co čest i prospěch našeho národa vyžaduje.

S tímto obnovením okružníku žádali jsme též vyhlášení nařízení gubernia zemského z r. 1836. o pamětních knihách. Událostem současným, zejména místním, nevěnuje se takové pozornosti, jako druhy. O mnohém důležitém podniku jest sice v místních časopisech zpráva, ale tyto starší časopisy jsou již

nyňi nedostupny. Soustavné líčení soudobých poměrů, jejich vývoje, všech projevů společenského života mají dosud málokterá města a okresy. Mnohá důležitá událost pro budoucího historika zanikne se současníky, mnohé pro nás snad bezvýznamné doklady se pohodí, ač právě tyto časem nabudou důležitého významu kulturně historického, a tu není pak divu, že o mnohých stránkách života na př. z I. polovice XIX. věku lze nesnadněji a neúplněji psát, než o době starší.

Důležitým úkolem obcí a okresů by byla součinnost jejich při zřizování a doplňování museí. Tu již morálním vlivem samosprávy lze docílit mnohdy výsledků velikých.

Veliký podíl v činnosti svépomocné náleží působnosti jednotlivců i museí.

Bylo již poukázáno, že byť byl sebe přísněji zakázán vývoz památek přes říšskou hranici, nejsou zachráněny před ziskuchtivostí náhončích a překupníků, kteří stále se po venkově potulují a zvláště též po památkách lidového umění pasou a památky do Uher a jinam vyvážejí.

Náprava částečná zjednála by se provedením návrhu o nezczitelnosti památek stavebních a jiných historicky nebo umělecky památných a také výhradou práva předkupního pro musea a veřejné organizace odborné. Mnoho však docílí se činností přátel památek, včasným zakročením ve prospěch některého českého musea a vhodnou poradou, varováním před náhončími a překupníky, popularisováním vlastivědných snah, poučováním lidu, soustavnými zprávami v časopisech krajinských a j.

Přední úkol ve svépomocné činnosti náleží museím a muzejním spolkům.

Od založení musea království Českého vznikla celá řada museí krajinských a odborných. Někde vybočilo se z mezí průměrných a zřizují se jednak sbírky malé, čímž se veškerý materiál zbytečně roztrhčuje a vlastní cíle zachrany památek bezděky se maří, jednak pak se zakládají musea odborná, jež z části již zasahují do oboru působnosti museí jiných.

Především budiž při reorganizaci museí krajinských místní rozsah činnosti jednotlivých museí stanoven.

Vzhledem k nynější organizaci samosprávy a k důležitému významu její součinnosti v této kulturní práci jest zajisté nejvhodněji, a by každý okres zastupitelský měl jedno a jediné museum.

Jaký však bude vztah museí všeobecných, totiž musea zemského a museí okresních k museím zvláštním, na př. umělecko-průmyslovým a j.?

Museum zemské má skytati a skytá všestranný bohatý obraz vlasti naší po stránce přírodnické, starožitnické, dějepisné a národopisné, přihlížejíc k vývoji všech oborů činnosti obyvatelstva tohoto království.

Okresní musea jsou nebo bohdá budou svým okresům tím, čím jest museum království Českého celému království.

Odborná musea musí si všimati jen určitých oborů památek lidské činnosti a mají především a hlavně vyhověti v té příčině celému svému obvodu, sledující praktické účele, jako na př. zdokonalení vzdělání průmyslového, šíření nejnovějších výzkumů a pomůcek k zdokonalení výroby atd. sbírkami moderních výrobků a nástrojů, avšak i ukázkami výrobky starodávné a jejího vývoje.

Z toho plyne zásada pro místní i pro věcný rozsah museí různých druhů. Několik příkladů osvětlí tento poměr.

Museum království Českého obsahuj úplnou literaturu o celém království z jakéhokoliv oboru, všechny spisy a časopisy i tisky v tomto království vydané a všechny spisy sepsané spisovateli v této zemi rodilými, byť si spisy tyto byly vydány kdekoliv.

Museum okresní obsahuj úplnou literaturu o celém okresu z jakéhokoliv oboru, všechny publikace v tomto okresu vydané a všechny spisy rodáků.

Museum odborné obsahuj literaturu odboru svého kýmkoliv, kdekoliv a jakýmkoliv jazykem psanou.

Na př. v přírodnických sbírkách obsahuj zemské museum všechny druhy přírodnin z celé země, okresní museum všechny druhy přírodnin z okresu, museum technologické všechny přírodniny, z nichž různé obory výrobní vyrábějí rozmanité výrobky.

Historické oddělení bude v zemském museu znázorňovati jednotlivé doby celé země, v okresním museu minulost okresu, v průmyslovém museu vývoj jednotlivých oborů průmyslu se zřetelem k poměrům obvodu musejního.

Stejný poměr buď i v národopisném oddělení. I průmyslová musea musí si všimati těchto památek, musí míti v oddělení lidového průmyslu výrobky z celého svého obvodu, v oddělení truhlářském neobejdou se bez ukázek starodávného selského nábytku a j., arci musí tato oddělení býti obmezenější, jak již z hlavního účelu museí průmyslových vyplývá.

Vzhledem k účelu všeobecných museí našich nemají v nich býti sbírky předmětů, na př. přírodnin cizokrajných.

Kde nelze samostatné sbírky takové zříditi, tu vždy bude lépe připojit takové cizí oddělení průmyslovým a odborným museím, avšak při museích okresních obmeziti se na občasné výstavy takových předmětů anebo zříditi malé oddělení od ostatních sbírek oddělené.

V školních sbírkách nebudtež ukládány předměty archaeologické a historické. Souhlasím naprosto s návrhem ústřední komise, aby ministerstvo proti ukládání takových předmětů při školách zakročilo. Žactvu postačí k učebě dobré reprodukce, a názor jeho tak získaný neopomene svědomitý učitel rozšířiti, uváděje žactvo do museí okresních nebo do občasných výstav.

Vzhledem k místnímu i věcnému rozsahu činnosti museí zajiště nemá museum okresní přijímati a získávati předměty, jež se týkají jiné krajiny, ale ježto při záchraně památek jest nutno rychlé zakročení a mnohdy by museum, do

jehož sbírek taková památka náleží, vůbec nebo včas se o ní nedovědělo, doporučuje se, aby předmět takový byl získán i museem jiným, jež pak jej odevzdá museu příslušnému.

Musea okresní nesmějí se obmezovati jen na zachraňování a sbírání památek hmotných a na umísťování jejich v přiměřeném uspořádání v místnostech ohnivzdorných, suchých a bezpečných, nýbrž musí pamatovati též na svůj úkol vzdělávací, pořádati schůze v celém svém okrese, občasné výstavy, a musí pečovati o spracovávání materiálu získaného.

Podmínkou úspěchu činnosti museí okresních jest jednotná organizace jejich.

Buďtež sebrány stanovy všech museí a musejních spolků a dle nich buďtež vypracovány vzorné stanovy pro okresní musea spolková i pro okresní musea kuratorii řízená, jež by všechna musea okresní přijala, a zvláště musí se hleděti, by sbírky zůstaly zajištěny svému účelu, i když by z jakýchkoliv důvodů spolek se rozešel.

V okresích, v nichž musea nejsou, buďtež zřízena. Místní obvod působnosti musea okresního budiž ve stanovách vyjmenováním místních obcí přesně vyznačen.

Budiž též vypracován řád jednací a sbírkový pro všechna okresní musea.

Zprávy o činnosti museí buďtež vydávány dle stejného rozvrhu, neboť bez naprosto stejné úpravy jejich jest statistika musejní nemožna. Vždy za několik roků budiž vydána statistika o činnosti všech museí v jednotlivých letech. Podrobný tazatel byl mnou vytištěn v Časopisu olomúckého musejního spolku roku 1891.

Konečně důležitou podmínkou stejného postupu museí jsou sjezdy musejní, jež vždy za několik let buďtež pořádány. Za tím účelem budiž zvolen sjezdový výbor.

Postup zpracovávání látky vlastivědné byl stanoven v III. dílu spisu Z naší doby, kdež se správně poukazuje, že, má-li se dojíti náležitých výsledků, musí se nejprve zjistiti veškeré památky, zobrazovati nebo popisovati a že musí se činnost tato vztahovati ku všem českým zemím, a že musí pořádní, vystavení anebo publikování díti se soustavně. Podrobněji vyličen jest postup v některých oborech této činnosti v IV. dílu téhož spisu v r. 1890., i jsou obsaženy tu pokyny, z nichž, jakož již v Českém Lidu bylo poukázáno, vlastně celý národopisný ruch v letech 1890 tých vzešel.

Když založili jsme Společnost přátel starožitností českých r. 1888., výslovně jsme jí uložili za úkol vědecké prozkoumání království Českého po stránce archaeologické, topografické a ethnologické a důkladné poznání i sbírání a uchraňování památek těchto oborů.

Roku 1889., učinil jsem návrh ve Společnosti přátel starožitností českých na vydávání české vlastivědy i podal podrobný program pro práce tyto.

Ve vlastivědné činnosti důležitý pokrok nastal snahami musea olomúckého a uspořádáním oddělení lidových památek výstavy jubilejní, zřízením selské síně v museu království Českého, založením Českého Lidu a j., — důsledkem úspěchu jubilejní výstavy byly přípravy k výstavě národopisné. Tu nešlo o nějaký nový podnik, jak někteří se domnívali, nýbrž jen urychleno provedení podniku, jenž již před rokem 1891. tanul na mysli interessentům, — a bylo jedině munificencí sněmu, Prahy a okresů našich a prací českého venkova r. 1895., jak též hlavní výbor ve své zprávě praví, toto dávné přání provedeno.

Touto činností venkova značně vzrostl zájem pro práce vlastivědné. Žel, že — a tu musím říci, bez viny venkovských pracovníků — k zpracovávání nedošlo, a též ve sběru mnohde právě obory, jež by byly vyžadovaly podrobného studia, byly zanedbávány, leckde a leckdy zabývalo se v tom ruchu v pouhé fangličkářství, frázovitou bezmyšlenkovou jalovost. Nicméně celkový výsledek byl velmi uspokojivý a v mnohém vzhledu povzbuzující a užitečný.

Žel, že — a zase bez viny venkova našeho, jenž s nezištnou horlivostí a nadšeným zájmem pro věc a jen pro věc pracoval, se to stalo — uzavřením národopisné výstavy československé utichla další soustavná činnost.

Vlna vzdutá národopisnou výstavou klesla a rozptýlila se. K soustavnému sběru slovesného materiálu a k soustředění všech pracovníků výstavních k této nehlučné a proto leckomu snad méně lákavé, ale přece nejdůležitější části práce se nepřikročilo.

A přece jak jest to veliký a důležitý úkol, poznati národ svůj, poznati jeho vývoj, poznati jeho nynější stav v různých jeho vrstvách a sídlech.

Studium toto obmeziti se může na pouhý popis různých zjevů a poměrů národa, nebo na pátrání po jejich příčinách, vzniku, vývoji a důsledcích, po jejich vztazích k zjevům jiným, na rozlišování místních zjevů od zjevů, jevících se ve větších oblastech, a konečně může si vytýkati účel naprosto praktický.

Veliký úkol ještě čeká na pracovníky.

Nestačí sbíratí nahodile, zde snad opsati si několik písniček, tam zas nějakou koledu, v jiné obci popsati stará obydlí a z toho udělati vlastivědu okresu.

Sběr musí se díti o všech oborech vlastivědných a ve všech místech stále, všude, soustavně, obezřele a znalecky.

O všech oborech! Především nutno vylíčiti přírodní poměry krajiny, tu zase geologické, botanické, zoologické a podnební poměry. Pak zeměpisné a místopisné poměry, jichž popis zahrnují se vylíčením půdy (horopis, vodopis, polohopis), a tu dbáti též všech místních názvů, pak pojednati o obyvatelstvu, o lidnatosti, o méně obyvatelstva, o stáří, fysických poměrech jeho, pohlaví, vzdělání, zaměstnání atd. Nesmělo by se zapomenouti zde na anthropologický materiál, k němuž by se připojila stat o zdravotních poměrech. Dále by se vylíčila správa okresu se zřetelem k jejímu vývoji, jaká dříve byla rozdělení správní, stav nynější správy. Činnost samosprávných (okresních, obecních) i státních úřadů (soudnictví, bernictví atd.). Pak podal by se přehled osazování krajiny a topografická data o jednotlivých obcích s popisy místních památek. V dalších oddílech budtež vylíčeny zemědělské poměry a vůbec výroba prvotní, řemesla, továrnictví, obchod, peněžní závody, komunikace, pak duševní kultura (vývoj školství, církví, společenského života, a tu zejména spolků, výstav, sbírek, knižnic a j.), vždy od nejstarších dat až do nejnovější doby. Podrobné roztržidění oddílů těchto lze seznati ze Sborníka okresu hlineckého. Nutno bude, aby přehledy statistické byly všude ve Sbornících stejně sestavovány, aby se mohl pak docílití přehled všech těchto poměrů o celé zemi.

Důležitým a velkým dílem pak bude vylíčení národopisné jednotlivých okresů.

Musí se sbírat stále, za všech dob ročních o všech dobách životních.

Všude se musí sbírat, ve všech obcích, ve všech vrstvách obyvatelstva.

Soustavně se musí sbírat, o všech oborech rozsáhlé látky vlastivědné všude stejným postupem, jakož i dle stejných zásad musí býti tato látka všude zpracovávána.

Obezřele se musí sbírat a nevěřiti všemu a každému. O všem se, pokud možno, přesvědčiti z původního pramene a získati si jistotu sběrem velkého počtu dokladů z různých obcí okresu o téže věci, zkoumati též spolehlivost vypravovačů a nepřehlédnouti některé okolnosti pro závažnost a původnost zpráv významné, na př. stáří, vzdělání, znalost světa vypravujících.

Znalecky se musí sbírat a sebraná látka pořádat, vymýtiti vše, co jest vyčteno, vyhláno, sfašováno, prostudovati poměry v jich souvislosti a celku náležitě a střizlivě i klidně činiti správné závěry.

Kdo nedbá těchto požadavků, koná práci zpola zbytečnou a marnou a mnohdy přímo škodlivou. Tu je potřebí cviku a znalosti celého oboru. Pro méně zkušené jest potřebí důkladného tazatele s přiměřenými pokyny o sbírání.

Snadno se při přiměřené dělbě práce činnost sběrací bude prováděti při museích, neboť práci takovou může konati pouze pozorovatel, jenž žije mezi lidem a jeho důvěry požívá. Cizinci ujde mnoho, propase mnohdy

včasnou a vhodnou volbu přiměřených dob k bádání, nepronikne souvislost mnohých zjevů, poměrů a vztahů života lidového.

Při zpracování musí při každé zprávě býti udáno též naleziště, by mohl býti i místní rozsah stopován, a musí býti též uvedena a vyčerpána veškerá látka, jež z krajiny té byla již kdekoliv tištěna.

Další úkol by byl, až bude sběr po všech okresích proveden, aby bylo srovnáváním zjištěno, co jest větším obvodům společno, v čem a proč se liší, a aby byly vystopovány vlivy lidového podání jedné krajiny v jiné a též vlivy cizí, na př. vlivy českého lidového podání na polské, německé a j. a naopak. Teprve, až sběratelská a popisná práce bude všude hotova, bude lze provésti s naprostým úspěchem činnost srovnávací.

Tím již jest také odůvodněn požadavek vyslovený v resoluci hlíneckého musejního sjezdu, aby byly na základě soustavného sběru vydávány vlastivědné sborníky o jednotlivých okresích a tak připravováno všeobecné národopisné dílo československé, vlastivěda česká.

Z toho všeho jest zřejmo, že, a jak veliké úkoly jsou dosud v tomto oboru kulturní činnosti národní nesplněny, a jak veliká a mnoholetá práce musí tu ještě býti u nás prováděna.

Velikost úkolu nemůže nás zaleknout, ona nás povzbuzuje.

V souladu s celým naším programem národním musí se upravit i prováděti program tohoto důležitého oboru kulturní činnosti.

Pevným, promyšleným postupem musí se vytrvale a stále pokračovati v řešení dalších úkolů, jež mají veliký i praktický význam pro náš národ. Rozumnou a přiměřenou dělbu práce musí se čeliti k dosažení cílů vlastivědné činnosti naší, jež musí soustřediti všechny zkušené a opravdové pracovníky při našich museích a spolcích musejních a vlastivědných k dílu.

Zachraňujeme-li památky starodávné, nečiníme tak, že bychom snad toužili po poměrech oněch dob, kdy vznikly. Národ český musí pokračovat stále v před na dráze pokroku, musí v odvěkém a věčném závoďení lidstva osvojovati si nejnovější vymoženosti vědy, průmyslu, ducha a práce lidské, ale jako vzdělaný jednotlivec touží po největší duševní i hospodářské samostatnosti, musí i národ kulturní pokládati tuto duševní i národohospodářskou samostatnost svou za hlavní podmínku bytí a za jeden z hlavních cílů svého snažení, musí střežiti si svou svéráznost, neboť zaniká-li svéráznost a samobytnost jeho, hyne tím i národ sám a ohrožena jest i národnost.

Právě činností vlastivědnou seznáváme vlast a národ svůj, učíme se věcně posuzovati poměry, vystihovati nedostatky a vady našich

poměrů, odhadovati a stanoviti vývoj, postup a úspěch činnosti národní, i získáváme tím pevný základ a správné měřítko pro další postup v různých oborech práce národní.

Zachováváním památek konáme akt piety k své vlasti, k starobylým sídlům svého kmene slovanského, jež si od věků uhájil vzdor nepříteli dob a zlobě nepřítel, konáme tím akt piety k předkům, jejichž tisíciletou pílí a silou vzbudován byl nynější stav naší kultury, na jehož základě náleží pracovati pro lepší budoucnost národa.

Zakládáme-li a udržujeme-li musea, jež vedle škol a knih jsou nejdůležitějším zdrojem osvětovým, umožňuje se lidu, by poznal vyspělost a svéráznost naší kultury a tak poznáním dávné síly a moci, důvtipu a odvahy, dovednosti a obětavosti předků, budí se uvědomělost občanská, upevňuje se vědomí národní, sílí se odvaha a sebedůvěra.

Při řešení těchto úkolů bez ohledu na překážky musí se setrvati na stanovisku zaujatém, a, bysli zase některý také Čech po německých časopisech vytýkal stanovisku takovému úzkoprsost, postupujte vytrvale a stále v před v této záslužné a důležité práci ku cti vlasti, v zájmu vědy a ku prospěchu našeho národa.

Referent navrhuje resoluci.

Boh. Čermák z Mělníka navrhuje, aby výborná zpráva referentova byla vydána tiskem a rozšířena.

Poslanec Jindř. Maštálka poukazuje, aby památky umělecké, kteréž z dikasteriálních budov v království Českém zvláště do Vídně a Laxenburku byly odvezeny, opět vráceny byly na prvotní místa, aby sněm království Českého zároveň byl požádán, by učinil potřebné kroky v této příčině.

Předseda K. Adámek: Podnět p. poslance Maštálky jest velmi důležitý. Jest netoliko naším právem žádati, aby z veřejných budov našich do ciziny, zvláště do Vídně odvezené památky umělecké do těchto budov byly navraceny, ale také na tom trvati musíme, aby zvláště dikasteriální budovy historicky památné byly zachovány a důstojně obnoveny.

Na zachování těchto památek musíme tím důrazněji naléhati, čím více jsou zanedbávány. Dosud nemělo úspěchu zakročení zemského výboru, aby byl důstojně obnoven světoznámý letohrádek králové Anny na Hradčanech, marným také zůstalo dosud úsilí ve příčině obnovení mlčovny Rudolfovy nad Jelením příkopem a j. Opětne bylo již naléháno, aby tabulové malby Dětřichovy z Křížové kaple na Karlštejně byly z Vídně vráceny. Ano, před nedlouhou dobou byly ještě poslední cennější malby na královském hradě na Hradčanech v pravém smyslu slova ze zdí vylámaný a do Vídně odvezeny.

Přimlouvám se, aby byl návrh p. Maštálkův rozšířen i abychom tuto žádali za důstojné obnovení a zachovávání historicky památných budov státních v tomto království.

Referent J. U. Dr. K. V. Adámek: Jak jsem již v řeči své poukázal, jest předmět její tak obsáhlý, že vyžadovalo by daleko více

času, než jaký jest nám k dispozici, kdyby měly veškeré otázky detailní tohoto oboru býti vyčerpány.

Znova poukazují, že nelze shledávati veškeru spásu v zákonném zákazu vývozu památek. Pokud se týče přání, aby byly zpět získávány památky, poukazují, že již z jiných zemí některé památky české byly získány. Souhlasím, aby do resoluce připojil se požadavek, by snaženo se bylo o zpětné získávání českých památek.

Sjezd přijímá jednohlasně navrženou resoluci:

Zástupcové musejních spolků a museí a přátelé vlastivědy československé, na druhém sjezdu musejním dne 28. srpna 1898. v Hoře Kutné konaném shromáždění, uváživše veliký význam vědecký i praktický vlastivědné činnosti, pokládají za důležité, aby byla zákonně upravena záchrana památek starodávných a uměleckých a aby byla provedena všeobecná i trvalá svépomocná organisace vlastivědné činnosti v zemích koruny české, zvláště pak

1. aby veškeré otázky tohoto oboru kulturní činnosti příslušely zákonodárství zemskému,

2. aby zákonem byla upravena součinnost samosprávných sborů při zachráně památek a při řešení úkolů vlastivědných, zejména též aby byly zorganizovány při samosprávných sborech komise k záchraně památek,

3. aby zákonem byl vývoz památek do ciziny zakázán a aby bylo pečováno o vrácení památek z českých zemí jinam odvezených zase na jich původní stanoviště,

4. aby byla zákonem upravena ochrana památek stavebních, zejména též aby přiměřeně byla doplněna ustanovení stavebního řádu a, pokud se týče, koncessí a přísného dohledu k prodeji a obchodu starožitnostmi, živnostenského řádu a ustanovení soukromoprávní o právu předkupním a o nabývání vlastnictví nálezem a vyvlastněním,

5. aby byla všeobecně a soustavně uspořádána svépomocná činnost sborů a spolků odborných i jednotlivců, zejména aby stanoven byl přesně místní i věcný rozsah působnosti museí všeobecných (zemských a krajinských) a zvláštních (průmyslových, umělecko-průmyslových a j.),

6. aby vypracovány byly vzorné stanovy a jednací i sbírkové řády museí krajinských i aby byla pořádána společná výroční statistika a zpráva o činnosti veškerých museí v zemích českých,

7. aby byl při museích zorganizován soustavný sběr a zpracovávání látky vlastivědné dle stejného tazatele všude, stále, soustavně, obezřele a znalecky zjišťované, i aby za mravní i hmotné účasti království a zemí, samosprávných sborů a vědeckých spolků a sdružení dle stejného podrobného programu byly vydávány o místopisných, starožitnických, dějepisných, národohospodářských a národopisných poměrech sborníky okresní, jež budou pak základem vlastivědy české,

8. aby tyto snahy šířeny byly přednáškami, brošurami, časopisectvem a výstavami a aby byly pořádaný sjezdy českých museí a přátel vlastivědy československé.

Jsouce přesvědčení, že musejní spolky a musea v zemích koruny české a všichni přátelé vlastivědy československé budou horlivě při řešení těchto úkolů kulturních spolupůsobiti, zmocňujeme *Společnost přátel starožitností českých v Praze*, aby usnesení tato provedla a aby příslušné žádosti, stanovy, řády vypracovala, další společnou činnost řídila a ve vhodné době opět sjezd musejní svolala.

Dáno v Hoře Kutné dne 28. srpna 1898.

Sjezd usnáší se, aby byla vydána zvláštní zpráva o sjezdu.

Jan Herain, starosta Společnosti přátel starožitností českých v Praze: Společnost přátel starožitností českých mileráda úkol jí sjezdem uložený přijímá, bude o jeho provedení pečovati a též zvláštní zprávu o sjezdu vydá.

„O záchraně stavitelských našich památek“ referoval P. Karel Vorlíček, předseda arch. sboru „Vocel“ v Kutné Hoře:

Když apoštolé slovanští Cyrill a Method národ český na Moravě a v Čechách z temnoty pohanské do ovčince Kristova uvedli, počali otcové naši první své svatyně stavěti slohem románským, který byl stavitelským slohem církve katolické v západních krajinách Evropy, a po němž následoval sloh přechodní, gotika, renaissance a barok.

Chrám ve všech těchto slozích namnoze uměle zbudovanými poseli zbožní a důmyslní naši otcové milenou vlast, a nám je jakožto drahé dědictví přes nepřítel věku odkázali. Věděli dobře, že umění jest vznešeným kazatelem božím, který káže velebnou řečí krásy, poslancem, jehož Bůh k člověku vysílá, aby jej ušlechtil a zdokonalil. Není tedy umění sobě samo účelem, nýbrž jest pomůckou obecně vzdělávatelnou. Každý kostel uměním svým musí vzdělávati. Církev pojala umění do služby víry ku mravní podpoře, ku poučení lidu.

Jsou-li památníkové starého umění českého vzácným dědictvím národa, dlužno poklad ten střežiti a opatrovati.

S plným uspokojením musíme doznati, že minula doba úpadku posvátného umění, že mnohé osady závodí, aby chrám jejich byly před zkázou zachovány, aby zářily krásou barev, oltáře nádherou výzdoby, roucha bohoslužebná uměleckým vyšíváním; nicméně v mnohých osadách s obnovou vzácných památek z důvodů nepochopitelných otálejí, ač potřebných prostředků k tomu dosti po ruce mají.¹⁾ Ruce k dílu! Vždyť doba přítomná není mrtva, ani nepřízniva snahám uměleckým.

Aby se tak ale všude stalo a všude usilovalo o náležité slušné zvelebení památek drahocenných, uvažujme: jakým způsobem má se díti správná obnova chrámů po stránce umělecké a finanční.

¹⁾ Tak v sousedstvu K. H. jest filiálka mající 258.000 zl. jmění — sama jest na spadnutí a far, chrám, ku které náleží, v bídném stavu.

Zákonodárství světské i církevní v tom souhlasí, aby obnovy památek uměleckých bez porušení původního rázu s požadavky přesného umění církevního se shodovaly, aby všeliká větší obnova řízena byla osobou jediné kompetentní, architektem umělcem v oboru tom osvědčeným.

Rozhodnutí tak vážnému, jež naplňuje zajisté každého přítele církevního umění potěšením, lze děkovati, že na mnohých místech zvelebily se svatyně Páně způsobem utěšeným a duchu umění křesťanského odpovídajícím.

Přistupuje k choulostivé otázce finanční, dovoluji si položití otázku: I. jak se má provéstí obnova farního chrámu s dostatek sešlého, který dostatečného jmění nemá, ale jest v kanonickém spojení s bohatým filiálním kostelem?

Jistý farní chrám sešel tak, že nebezpečno bylo v něm dlíti, poněvadž okruží mohutných oken sesutím hrozilo.

K vyzvání duchovního správce patron shledl dotčený chrám a shledal, že chrám nalézá se ve velkém nebezpečí. Usneseno požádati c. k. okr. hejtmanství, by vyzvalo c. k. stavební úřad, by úředníkem svým bez odkladu dal dotčený chrám ohledati a podal o něm dobré zdání. Ohledání úřední stalo se za přítomnosti patrona c. k. inženýrem, jenž ohledav bedlivě řečenou svatyni, protokolárně prohlásil, že zabezpečení chrámu po stránce stavební jest nevyhnutelné. Patron nechal ihned sděliti podrobné plány a rozpočty architekta umělci, jenž v krátké době plány a rozpočty na př. na 7988·03 zl. také předložil.

Jak má býti kryt náklad shora uvedený?

Tříletý výkaz o příjmech a vydáních zádušního jmění farního chrámu činil 1600 zl., úspory až do r. 1890. ve spořitelně z funeralií a nadac ukládané činily 1000 zl., celkem měl vlastního jmění 2600 zl. K ukrytí nedostávající se částky 5.398 zl. 3 kr. použito záduší fil. kostela, který jest v kanonickém svazku k farnímu chrámu. Dcera musí podporovat matku — zásada kanonická.¹⁾

¹⁾ Dle nesčíslných dvorních dekretů i dle rozhodnutí nejvyššího správního dvoru soudního jsou fil. kostely povinny v případě potřeby nemajetnému vlastnímu kostelu mateřskému přispívati ze svého jmění, což arcif státi se může definitivně, t. j. nikoliv jako záloha, neb jako příští pohledávka, aby z takových pochybných aktiv filiálky nemusily naposled ještě platit ekvivalent! Třeba však, aby ve smyslu místodržitelského vynesení z 20. července 1870. č. 18375 (sbírka normalií místodržitelských pro 1869. a 1870. č. 174 str. 82) k žádostem o úřední povolení k předsevzetí staveb a oprav vždy účetní výtah o jmění toho kterého kostela a s ním v kanonickém svazku se nalézajících fil. kostelů z posledního správního roku se připojil, jedná-li se o větší obnosy, které z kostelního jmění ve lhůtách zapravovati jest, má se přidati účetní výtah posledních tří let, a to i v případě, když kostel jen nepatrné jmění má neb passivní jest. Dále se zamlouvá, aby v případech, ve kterých výlohy na opravy kostela z kostelního jmění zapraviti jest, patronátní úřadové a správcové téžoz kostelního jmění podávali zevrubné odůvodněné návrhy, jakým způsobem vydaje hraditi se mají zejména v tom směru, kterých částí jmění k naznačenému účelu použití jest a jakým způsobem, jeví-li se nedostatek neb schodek, tento vyrovnati neb peníze zjednati se mají (srovnej výnos c. k. místodržitelství dno 29./6. 97. č. 5597).

Průměrný přebytek jeho, jak tomu 3letý výkaz o řádných příjmech a vydáních nasvědčuje, páčí se ročně na 1600 zl. a jmění základní v posledních 5 letech ze 6600 zl. vzrostlo na 10.000 zl. Vezme-li se 3letý přebytek tento částkou 4800 zl. a z úspor ve spojitelně uložených 598 zl. 3 kr., máme částku potřebnou 5398 zl. 3 kr.

V tom smyslu podá se cestou konsistoře c. k. okresnímu hejtmánství žádost patronátního úřadu kolku prostá, v níž se po vylíčení stručných dějin chrámových označí nevyhnutelná potřeba obnovy dotčené svatyně, jak ji dle přílohy naznačil c. k. úřad stavební, a spolu způsob úhrady nákladu per 7998 zl. 3 kr., a to z vlastního jmění chrámu 2600 zl., ze záduší fil. chrámu, který se nalézá v kanonickém svazku s mateřským chrámem 5398 zl. 3 kr., i žádá se, by c. k. okr. hejtmánství tuto žádost vyšším instancím doporučilo a svolení bisk. konsistoře a c. k. místopředsedství v Praze naléhavě opravě far. chrámu dle tohoto návrhu vymohlo. Přiloží se plány a rozpočty a tříletý průměr o jmění farního chrámu i chrámu filialního. C. k. místopředsedství, smluvivši se o tom s bisk. konsistoří, žádost patronátního úřadu vyřídí a přičiní, aby patron veškeré práce na proslulé umělce a mistry zadal.

Až pak veškeré práce ukončeny a bezvadně přijaty budou, musí se v předložení veškerých spisů stavebních, kterým také kolaudační protokol se připojí, o povolení, aby náklad stavební vyplacen býti směl, zvláštní žádost podati.

Dle vynešení c. k. místopředsedského praesidia v Praze ze dne 2/11. 1865. č. 2938 a dle výnosu c. k. místopředsedství českého ze dne 20. července 1870. č. 18.375 jest postup při povolování stavebních oprav kostelních a farních následující: při výlohách až do 10 zl. 50 kr. sahajících mají patronátní úřadové spolu s duchovním správcem sami právo povolovací, při výlohách větších až do výše 500 zl. c. k. okr. hejtmánství společně s bisk. konsistoří, při výlohách přes 500 zl. až do 8000 zl. c. k. místopředsedství společně s konsistoří a při vydáních přes 8000 zl. c. k. ministerstvo kultu a vyučování.

To vše platí arciž s podmínkou, že jest tu dostatečné zádušní jmění vlastní. Není-li však dostatečného jmění zádušního a má-li se k účelům stavebním učiniti výpůjčka neb poskytnouti záloha z fil. kostela, pak třeba bezvýmínečně si vymoci vyšší církevní i státní schválení.

II. Když farní chrám sešlý opravy nevyhnutelně potřebuje, ale nemá filialního chrámu, s nímž by byl v kanonickém spojení, ale na témž patronátě jest chrám se záduším bohatým, tu dle § 54. zákona ze dne 7. května 1874, může-li se dle toho, co z důhodů církevního jmění po mnohá léta přebude, s jistotou za to míti, že jmění k účelům církevním jmenovaného v plné míře nebude potřebí, tedy může státní správa záležitostí duchovních po vyslyšení ordinariatu naříditi, aby část jmění, přiměřená tomu, co v průměru roční přebytek činí, obrátila se na jiné účely církevní, k jichž uhrazení dostatečného nadání není.

Nemluví tu tedy zákon o nějaké záloze, nýbrž připouští ihned definitivní odevzdání ohledně přibrání přebytků bohatých kostelních fondů k účelům kostelů chudších, jen když se tím neporuší vlastní závazky neb nadační povinnosti dotyčných kostelů.

Dle tohoto § 54. není intencí zákona, aby na jedné straně jmění zádušní až do báječné výše vyrůstalo, kdežto by naopak na druhé straně jiné církevní ústavy pro nedostatek vlastních prostředků úplnou braly záhubu.

Žádost budiž i tu vypravena s plány, rozpočty, tříletými výkazy obou chrámů po předchozím ohledání c. k. stav. úřadem a přivolením dotyčného beneficiata (§ 41 tohoto zákona z r. 1874.), jehož chrám k úhradě nákladu přispěti má.

III. Možno-li zálohy z compatronátního bohatého chrámu získati také některému filialnímu kostelu?

Není dle zákonů povinen ani patron ani osada, aby k zachování filial. kostelů přispívali. Filial. kostely nemají dle dvorního dekretu z 20. září 1824. žádného patrona a mají tudíž vydržovány býti buď z vlastních prostředků aneb od oněch, jimž na zachování takého kostela záleží; nařízení toto se nikde a nikdy tak přísně nebralo, a můžeme směle říci, že každý patron se povždy považoval a považuje za patrona nejen farních kostelů ale i všech filiálék přidělených, a dle toho se také vždy choval a o zachování jich pečoval — aspoň po stránce stavební. Nemá-li ale filialní chrám jmění a nemůže-li také patron při nejlepší vůli na ten čas ve prospěch téhož kostela nějakých obětí přinést, nežádá ani zákon takového přetížení patronátních břemen, je-li na patronátě nějaký bohatý chrám; neboť dle § 54. zákona ze 7. května 1874, může-li se dle toho, co z důchodů církevního jmění po mnohá léta přebude, s jistotou míti za to, že jmění k účelům církevním jmenovaného v plné míře nebude potřebí, může státní správa záležitostí duchovních po vyslyšení ordinariatu naříditi, aby část jmění, přiměřená tomu, co v poměru roční přebytek činí, obrátila se na jiné účely církevní, k jichž uhrazení není dostatečného nadání. Zmíněný § 54. nečiní rozdíl mezi chrámy farními a filialními a lze ho tudíž i zde k záchraně chrámů filialních použiti.

V žádosti budiž však předem a) prokázána umělecká cena téhož filialního kostela stavbou, dále budiž uvedeno, chová-li v sobě dotyčný filialní chrám poklady umění malířského, starožitné obrazy, umělecké práce řezbářské, sochařské a kovolitecké; b) jeho nezbytnost, jež plyne z přílišné vzdálenosti od farního chrámu, ze značné populace obce, v níž též filialní kostel s víceletou školou se nalézá, dále z nadací a pobožností při témž chrámu založených. K ukrytí rozpočtu, jemuž základem bylo ohledání c. k. okresního stavebního úřadu, vyjmenuje se bohatý kostel (po případě dva, kdyby jich bylo k uhrazení většího nákladu) na témž patronátě se nalézající, z jehož 3letého výkazu o řádných příjmech a vydáních zádušního jmění tohoto kostela (na př. za r. 1895—97) vykáže se průměrný přebytek roční a vzrůst základního jmění v posledních pěti letech (1893—97).

Dejme tomu, že by rozpočet na úplnou nutnou opravu filialního kostela vyžadoval 5717 zl. 13 kr. a že by filialní kostel opravy nutně

potřebný měl vlastního jmění 317 zl. 13 kr. a že by roční přebytek dotyčného compatronátního chrámu činil 1800 zl.

Učinil by se tudíž v žádosti návrh, aby vypočtený náklad za nutné opravy řečeného chrámu per 5717 zl. 13 kr. zapraven byl:

1. z vlastního jmění kostela částkou 317 zl. 13 kr. (vybráním spořitelních vkladů vlastnokostelních koncem r. 1897. vykázaných);

2. aby k tomu se věnoval roční přebytek z příjmů kostela compatronátního (za rok 1895., 1896. a 1897.) v předpojaté částce 1800 zl. dle tříletého výkazu přiloženého, tudíž za 3 léta 5400 zl. tak že by tím celý náklad úplně kryt byl.

V žádosti budiž dále podotknuto, že se nedomáháme zálohy pro záduší opravy nutně potřebného kostela filiálního, spočívá v tom, že jsme spravedliví a líčíme věc tak upřímně, jak se v pravdě má, neboť § 50. zák. ze 7. května 1874. a ministerského nařízení z 9. srpna 1881. č. 11155 připouští poskytnutí zálohy. Jelikož však, jak z přiloženého výkazu vidno, kostel filiální má nepatrný jen přebytek příjmů ročních 50 zl., jichž snadno pro nezbytné menší stavební opravy spotřebuje, nelze tu vázati se a jistiti zúrokování a zpětlacení žádoucí zálohy, která by fond kostela compatronátního jen zbytečně tížila a aequivalentnímu poplatku podlehající zmíněnému kostelu ještě na škodu byla, nýbrž třeba nám domáhati se definitivního prikázání žádoucí podpory z bohatého compatronátního kostela na chudší oprav potřebný filiální chrám, jak § 54. zákona ze 7. května 1874. a dvorní dekrety z 15./3. 1787., 29./1. 1783. a 24./9. 1785. (Jakšova sbírka zák. III. pag. 404) připouštějí, jak to u všech větších patronátů jest obyčejem.

Dle § 54. zákona ze 7. května 1874. č. 50 ř. z. byla by pak c. k. místodržitelstvím pro království České schválena oprava filiál. chrámu Páně na př. nákladem 9317 zl. 13 kr., který kryt byl dary ze záduší chrámů compatronátních: a) Matky Boží 6000 zl., b) Všech Svatých 3000 zl. a c) zádušním přebytkem na konci roku filiálního sešlého chrámu 373 zl. 38 kr.

A když po provedené obnově pro mnohé vícepráce nepředvídatelné, jež jakmile se objevily, ihned c. k. stav. okr. úřadem protokolárně byly zjištěny a c. k. místodržitelství oznámeny byly, objevil se schodek 7859 zl. 97 kr., svolilo ministerstvo kultu a vyučování, aby k urovnání řečeného schodku přispěly záduší compatronátních filiálních kostelů Matky Boží 6000 zl., Všech Svatých zbytkem 1859 zl. 97 kr.

IV. Konečně, když má se díti obnova farního chrámu sešlého, když není dostatečného zádušního jmění, ani filiálního kostela v kanonickém svazku stojícího ani bohatého nějakého kostela compatronátního, nezbyvá, leč aby dle pravidel konkurrence stavební rozděleno bylo břemeno opravy (aneb stavby nové) na všechny, kdož dle církevních a státních zákonů povinni jsou přispěti, obzvláště jsou to obyvatelé katoličtí; a tu připadá náklad na stavební hmoty a práce řemeslnické jako tangenta patronátní na patrona, a náklad na nádennické a potažní práce jako

tangenta na přifařené katolického vyznání. (Nařízení dvorní kanceláře ze dne 24. června 1840. č. 19665.)

Dle stavebního návrhu c. k. okr. hejtmantství vyjedná záležitost stavební konkurrence, o níž se cestou instancí stane definitivní rozhodnutí.

Kdyby při stavebním nákladu 5000 zl. připadlo na patrona 3400 zl. a na osadníky 1600 zl. a výše přímých daní všech osadníků by činila 20.000 zl., tedy by připadlo na 1 zlatý přímých daní 8 kr. stavební konkurrence kostelní.

Při tom se však dovoluje, aby přifaření k úlevě konkurrence na příklad dovozy a přípřeže k takovéto stavbě potřebné mohli dodati in natura, t. j. aby cihly, kámen, vápno, písek atd. dovezli svými potahy. Konkurenční příspěvky požívají dle zákona týchž zákonitých výhod jako daně samotny t. j. mohou v případě renitence c. k. okr. hejtmantstvím třeba exekucí vymoženy býti.

Je-li však přece nějakého, avšak ke krytí celkového nákladu nepostačitelného jmění (ať již vlastního, nebo z filiálky neb odjinud opatřeného), pak ona kvota, kterou kostelní jmění přispívá, poměrně se rozdělí na oba konkurenční faktory, tak že stejnoměrně se uleví jak patronu, tak i přifařeným, ač-li ten neb onen konkurenční faktor této poměrné slevy se nevzdá.

Kdyby stavba vypočtena byla na 5000 zl., z toho připadá na patrona 3400 zl. a na přifařené 1600 zl. Z kostelního jmění by se mohlo vzíti 2000 zl., tak že by 3000 zl. se musely hraditi zákonitou konkurrencí; v tomto případě by na patrona připadla úleva 1360 zl. a na přifařené 640 zl., tak že by z vlastních prostředků připláceli patron 2.040 zl. a přifařeni 960 zl.

Nemám jiného přání, než abyste, slovutní pánové, archaeologové, sebrané tu zkušenosti laskavě přijali a jich používali na prospěch našich drahocenných památek, tu a tam při značném jmění zanedbaných, abyste budili a živili lásku k umění křesťanskému. A to bohdá se stane — vždyť láska k umění jest vynalezavá a neunavná, neodpočine, pokud nedocílila, po čem toužila. A tomu Zdař Bůh!

Jindř. Maštálka: Ač mnoho dobrých pokynů p. referent podal, přece není vskutku věc tak snadná, jak se zdá. Je-li patronát různý, jest naprosto nemožno §§ citovaných užití. Namnoze neporozumění úředních orgánů řádné restauraci staveb překáží. Každé město nemá takové štěstí, aby v úřadech příslušných působily osoby, jež věci rozumějí. Bylo by záhodno, aby i archaeologické sbory měly vliv na opravu chrámu. Chci jen podotknouti, aby bylo působeno, by všickni inženýři i v tomto oboru více vzděláni byli.

Referent P. K. Vorlíček vysvětluje, že, byť by i inženýr stavbu provádějící nebyl odborníkem, přece budova nemůže býti opravou znešvařena, neboť při opravách vyžadujících vyššího nákladu než 500 zl. dozor vyšších instancí tomu brání. Referent nečiní zvláštního návrhu.

„O radě musejní“ referoval Kl. Čermák:

Zemská rada musejní byla by dle mého mínění sbor odborníků, kteří by se starali o řádné určování, ocerění památek zemských

a systematicky prováděli soupis památek starožitných i uměleckých v království Českém, v markrabství Moravském a vévodství Slezském. Táž rada pokládala by se za poradní sbor zemským výborem svolaný a jemu sloužící v otázkách odborných, zvolený však z odborníků jako zástupců zemského výboru, obchodní a živnostenské komory, musea umělecko-průmyslového, několika zástupců venkovskými musey zvolených. Jako zástupci povolání by byli z české university, vysokých škol technických, c. k. konservator jako zástupce centrální komise a zástupce odborného časopisectva. Taký sbor odborníků zasedal by jednou v měsíci a pro naléhavé záležitosti měl by 5 stálých zástupců při zemském výboru účinkujících. Avšak předměty důležité, jako udělování zemských podpor, legitimování obchodníků dle zákona zemského, zkoušení a legitimování kustodů musejních a zámeckých, upozorňování majetníků museí, měst, okresů i vlády na záchranu památek ohrožených a zakupování drahocenných památek českých do ciziny zavlečených, zůstavilo by se radě musejní, která zvolila by si předsedu a jednatele a stála by ve stálém styku se zemským výborem. Rada musejní odměňovala by nezištné nálezce památek, najímala i na delší doby po způsobu hornického důležitá naleziška starožitností, měla by zákonné právo předkupu, dostala by od vlády moc výkonnou a stálou podporu od státu i země, starala by se o vzdělání mladých odborníků v museologii, v preparování i zpracování nahromaděných materiálů v museích našich a doporučovala by je za kustody ku rovnání sbírek venkovských, stála by v přímém styku jednak se zemským výborem, jednak s výbory a kuratoriy musejními a podávala by roční zprávu s účtem sněmu zemskému.¹⁾ A protož sjezdu navrhuji:

Sjezd českých archaeologů a spolků musejních v Hoře Kutné 28. srpna 1898. uvažuje potřebu jednoty u věcech musejních a při ochraně památek starožitných a uměleckých ve vlasti naší necht požádá velesl. sněm král. Českého, po případě markrabství Moravského a vévodství Slezského, aby povolal sbor odborníků v zemskou radu musejní na 3 leta z odborníků přímo zvolený a svěřoval jí záležitosti musejní ku prozkoumávání, k doporučování, a ku provedení.

Dr. Karel Chytil vyslovuje se proti návrhu tomuto zejména proto, že zástupcové jednotlivých korporací v mnohých případech, o nichž by měla rada musejní rozhodovati, museli by se dříve dohodnouti se svými mandanty, na př. zástupce umělecko-průmyslového musea s kuratorem, a tak by se celé jednání stěžovalo a zdržovalo.

Dr. Karel V. Adámek žádá, aby návrh referentův byl zamítnut z důvodu Drem. Chytilém uvedeného, neboť by organisace tato byla velice těžkopádná a přímo bezvýsledná. Návrh referentův nepřiblíží k stávajícím poměrům různých oborů správy veřejné, ku rozsahu příslušnosti jednotlivých sborů a úřadů státních i samosprávných. Již výpočet zástupců není přiměřený a volba zavdala by podnět k mnohým konfliktům. Některé úkoly, na př. soupis památek, podniká Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, jiné úkoly řeší

¹⁾ Odůvodnění i návrh podán dle zápisků p. V. Jeníčka.

při zemském výboru království Českého zřízená historická komise a poradní komise v otázkách obnovy stavitelských památek a j. Přijetím návrhu referentova, jenž přičí se stanovisku, jež sjezd přijetím resoluce již zaujal, by se rozhodovalo o mnohých otázkách, o nichž náleží rozhodovati sněmům a zemským výborům. Společnost přátel starožitností českých má vykonati usnesenou resoluci, i bude tedy lépe, když elaborát Společnosti přátel starožitností českých o komisích zemských bude dán na program příštího sjezdu a tu o všech těchto otázkách se pojedná.

Předseda K. Adámek poukazuje též na některé další důvody proti zřízení nového sboru dle návrhu referentova i odůvodňuje, že jest účelnější působnost stávajících sborů a komisí rozšířiti nežli zase nové sbory zřizovati.

Ve shodě s referentem, jenž svůj návrh o musejní radě bere zpět, přijímá se návrh, by na příštím sjezdu se jednalo o organizaci a pokud se týče reorganizaci komisí zemských a okresních.

„O organizaci musejních spolků českoslovanských“ referoval Václav Vl. Jeníček:

Velectené shromáždění! Veškeré snahy, ty všechny idee, za nimiž různé strany národů se ubírají, ty všechny tužby, jež mysl jednotlivců ovládají, vtěleny zříme ve společnostech, shromážděních, spolcích, jednotách a různých korporacích. V našich zemích českoslovanských v mnohá a v mnohá sdružení seskupili se jednotlivci stejného smýšlení — stejných tužeb. Tak stalo se, že veškerý veřejný život náš roztržštěn v různé strany a frakce, z nichž každá za svým cílem kráčí vzdělávajíc národa roli dědičnou! Tolik a tak přemnoho těch různých sdružení a spolků za nynější doby, že jich — prý — více než snah a práce! Avšak v té pestré směsici národních pracovníků znám zástup tiše pracujících bez průvodu hudby a zpěvu, mezi těmi četnými dělníky na národa roli dědičnou znám dělníky pilné, již v klidu pracují, by odkryli trosky zaslé slávy národa a vlasti, by zachovali ty památky, jež ruce drahých předků našich зробily, by zatemněný během dlouhých dob život národní obrodili, by ukázali, jak žili ti, již slávy národa dobyli a vlast krásami své práce ověnčili! K prvním harcovníkům v tomto oboru kulturní práce české pevně a platně druží se musejní spolky českoslovanské. Proto s důrazem poukazuji na činnost musejních spolků našich, na důležitost jich při práci nám společné.

Máme-li snadnější prací cíle své působnosti dosíci, musíme společnými silami pracovati, se sdružiti.

Organisace, sdružení musejních spolků českoslovanských jest již více než nutné a naléhavé, neboť veškeren veřejný život v tomto znamení kráčí: co jednotlivci úkolem nemožným, to snadno překonávají spolky ústřední, sdružené.

Proto my, znajíce rozhárané poměry našeho parlamentu, od něhož nemůžeme očekávati rychlého ani brzkého vyřízení požadavků našich, totiž zákonnitou ochranu našich památek, uvažujíce dále, že nemohly požadavky naše tam uplatněny býti, uznati musíme, že na nás

samých jest uplatniti přání svá dle možnosti a síly své, že opět jen svépomocí při práci pomáhati si musíme!

Nesmíme složiti ruce v klín. Nemohu déle o vadách naší činnosti se zmiňovati — podávám návrh:

Čeští archaeologové a zástupcové musejních spolků českoslovanských na sjezdu svém 28. srpna 1898. na Horách Kutných uznávají za nutnou organisaci musejních spolků českoslovanských, kteráž takto provésti se má:

Jako země koruny české jeden tvořily i tvoří celek, tak i národní život v zemích těch jedním směrem postupoval a postupuje, historie zemí českoslovanských jest jednou společnou historií. Proto právem musejní spolky v zemích koruny české stejnou činnost v zemích těch musí rozvinouti, soustavně při práci své postupovati. Musejní spolky českoslovanské buďtež dle jednéh stanov zřízeny a v jeden celek spojeny, a budiž v každém okresu v království Českém, markrabství Moravském i vévodství Slezském musejní spolek, jehož správě náleží museum okresní dle pravidel v I. resoluci vytčených sestavené.

Okresní musejní sbory celého kraje tvořte župu, již spravuje župní sbor musejní ze zástupců jednotlivých okresních musejních sborů sestavený, jenž by vedl celou organisaci župy, měl v evidenci celý stav činnosti, staral se o další rozvoj, vydával sloučené výroční zprávy ze všech okresních musejních sborů.

Ze zástupců musejních sborů župních utvoř se musejní rada pro země koruny české, do níž povolání buďte osvědčení archaeologové, umělci a historikové, a jež měl povinnosti obdobné jako župní sbory musejní a vydávej Věstník.

Města i okresy buďtež požádány o mravní i hmotnou podporu k této akci. Pečováno budiž o to, aby musea městská správě okresních musejních sborů svěřena byla.

K provedení téhož navrhuji 12členný organizační musejní výbor.

Dr. Jaromír Čelakovský navrhuje, by Společnost přátel starožitností českých, jež byla již pověřena úkolem provésti resoluci referentem o vlastivědné činnosti navrženou a sjezdem přijatou, též přání V. Jeníčkem vyslovená uvážila.

Po poznámkách předsedy a delegátů J. Heraina a P. K. Vorlíčka přijímá se návrh, by výbor Společnosti přátel starožitností českých přání referentova, pokud se s přijatou resolucí shodují, při vykonávání této resoluce uvážil a s výborem kutnohorského „Vocela“ a „Včely Čáslavské“ se poradil.

„O názvosloví v české archaeologii“ referoval Kl. Čermák:

Názvosloví v české archaeologii je velice různé. Jedni tak, druzí jinak tentýž předmět nazývají; na př. klín mlatem, mlat klíнем bývá zván. I v tomto oboru potřebí jednoty. Navrhuji tudíž, aby zvolena byla 9členná komise z osvědčených praehistoriků, kteráž by sestavila jednotné názvosloví. Každý člen této komise napiš k vyobrazením předmětů praehistorických název, jenž vhodným se mu zdá a ten název,

jenž je více užíván, budiž přijat za jednotný všemi českými archaeology. Sestavil jsem vzor k oběžníku takovému a týž spolupracovníkům k prohlédnutí zde je vyložen.

Nemíním déle o důležitosti jednotných názvů praehistorických tuto se zmiňovati, ježto mnoho a mnoho o věci té napsáno i mluveno, avšak neuskutečněno. Račičž sl. shromáždění o návrhu mém rokování zahájiti.

Dr. Jaromír Čelakovský: Důležitost jednotného názvosloví sama sebou jest zřejma. Vzhledem k tomu, že referent již o věci uvažoval a návrhy názvů podal, budiž návrh na sestavení názvosloví jednotného přijat. Navrhují, aby celou tuto záležitost „Věcla Čáslavská“ ve shodě se zvolenými znalci a s „Vocelem“ a Společností přátel starožitností českých provedla.

Návrh referentův i Dra. Čelakovského byl přijat a do komise byli zvoleni: Dr. J. L. Píř, Kl. Čermák, Jar. Palliardi, Vlasta Havelkova, J. Leminger, Jos. A. Jíra a Dr. L. Niederle.

Kl. Čermák doporučuje, by se sjezd usnesl, kam má býti třetí československý sjezd svolán, i poukazuje na přání došlé z Olomouce.

Sjezd se usnáší, by třetí československý sjezd musejní byl konán v Olomouci a pověřuje Společnost přátel starožitností českých, by s kutnohorským „Vocelem“, „Věclou Čáslavskou“ a Vlasteneckým musejním spolkem olomouckým veškerý přípravy vykonala.

Předseda K. Adámek: Denní pořádek jest vyčerpán. S potěšením mohu konstatovati, že průběh slavného sjezdu naplnil naše naděje, i doufáme, že se také podaří usnesení sjezdu za horlivé podpory rozhodujících činitelův, zvláště pak za součinnosti našich sborův samosprávných, odborných spolků a jednot provéstí. Netajím se tím, že při tom bude překonávati veliké skutečné i uměle nastražené překážky. Zkušenost učí, že se u nás při řešení těchto úkolů dosud nedostávalo dobré vůle a potřebné energie.

Jakých námitek jsme museli slyšeti na příklad proti žádané záповědi vývozu památek do ciziny?! — Bylo dovozováno, že tomu překáží občanský zákon, tržní smlouvy atd. A ejhle, Bosna a Hercegovina — jest spravována Rakouskem, náleží k našemu celnímu území, a vývoz historických památek z těchto zemí jest již nařízením bosenské vlády (zák. ze 27. června 1892. č. 50243) zakázán.

Podobný zákaz platí také v Turecku. — Tak i v tomto oboru Rakousko na konci XIX. století za Bosnou a za Tureckem pokulhává a také při ochraňování památek již Uhry předstíženo bylo.

Slavným sjezdem přijatá resoluce stane se pevným základem této důležité akce, jejíž řízení jest vloženo do rukou Společnosti přátel starožitností českých v Praze, kteráž při nadšené energii, s níž se řešení svých vážných úkolů ujímá, zajistě také k provádění těchto usnesení přistoupí s nejlepší vůlí a vytrvalostí.

Zavírám tento sjezd, provolávám příštímú sjezdu v Olomouci z plna srdce „Na zdar!“ —

Po sjezdu byl prohlédnut Vlašský dvůr, načež přítomní účastníci se hostiny v Lorci, při níž přečteny byly telegramy a pozdravy sjezdu došlé, a proneseny byly přípitky přisedlým zemského výboru K. Adámekem obci Kutné Hoře, jež s příkladnou obětavostí a energií ujala se záchrany svých památek, a starostou města J. Macháčkem, jenž vzpomenuv zásluh, jichž si přisedlí zemského výboru K. Adámek v této činnosti získal, prohlásil, že Kutná Hora bude pečovat, aby i ostatní památky místní byly zachovány a obnoveny.

Sjezduúčastnilo se na 200 osob: poslanci K. Adámek (zástupce zemského výboru), Dr. Jaromír Čelakovský (zástupce Musea království Českého), Jindř. Maštálka a Dr. B. rytíř Plaček, zástupcové archaeologické komise České Akademie, Společnosti přátel starožitností českých (starosta Jan Herain a zapisovatel J. U. C. Fr. Zuman), Národopisné společnosti československé, musea umělecko-průmyslového, československého musea národopisného, museí a musejních spolků v Brně, Olomouci, Telči, Jičíně, Hradci Králové, Poličce, Humpolci, Soběslavi, Litomyšli, Hlinsku, Mělníce, Hořicích, Kutné Hoře, Pardubicích, Chrudimě, Čáslavě, Kolíně, Rychnově n. Kn., Nymburce, zástupcové různých jiných korporací a přátelé vlastivědy české z Českých Budějovic, Uherského Hradiště, Vranova, Radimě, Litoměřic, Libice, Přelouče, Jičína, Chrudimě a j. Pozdravné příписy došly od Umělecké besedy v Praze, rady města Krakova a j., telegramy z Brna, Korčuly, Klatov, Bělohradu, Náchoda, Vysoké, Vídně, Potštýna, Horažďovic a j.

O středověkých pečetech.

Vojt. Král z Dobré Vody.

(Pokračování.)

Pečeti Karla IV., jako markraběte, krále českého, císaře římského.

Karel IV. narodil se r. 1316. jako třetí dítě krále Jana a Elišky Přemyslovny. Pokřtěn byl na jméno Václava. V 7 letech odvezen byl do Paříže na vychování k tetě své Marii, královně francouzské. Okolnost ta pro Čechy blaze se vydařila. Ve Francii králevic přijal jméno Karel.

Roku 1331. král Jan učinil syna svého správcem držav svých italských, a když je ztratil, povolal Karla za vladaře zemí českých s titulem markraběcím r. 1333.—35. Od r. 1337. Karel byl pak trvalým spoluvladařem otcovým.

Společně s otcem markrabí vymohl r. 1344. na papeži, někdy vychovateli svém, povýšení biskupství pražského na arcibiskupství a na pamět skutku toho založili chrám svatovítský. Potom za rozporu papeže s císařem Ludvíkem, nepřitelem rodu lucemburského, Karel

zvolen jest 11. července 1346. za krále římského. O šest neděl později padl otec jeho v bitvě u Kreščak.

Karel nyní nastoupil dědictví své. Roku 1347., 2. září dal korunovati se na království České, v červenci r. 1349. na království německé v Cáchách, r. 1355. v Miláně korunou lombardskou a v Římě na císařství římské.

Ač Karel o všechny země staral se, největší péčí oddal se zvelebení koruny české. Rozšířil ji o 2 poslední vévodství slezská, r. 1364. o Lužici Dolní, r. 1373. o Branibory. Všecky ty země (kromě Bra-

Obr. 42. Pečet krále a markrabí Karla.

nibor) sloučil v jediný, nerozdílný státní celek. Postavení svého pak jako panovník římský užil ku prospěchu koruny české, zjednav a pojistiv jí samostatnost proti říši německé. O blahé vládě jeho, zlaté doby dějin českých, rozkvětu věd a umění, netřeba šířiti se.

Ženat byl čtyřikráte: s Blankou z Valois († 1342.), Annou Falckou († 1353.), Annou Svídnickou († 1362.), Eliškou Pomořskou, jež jej přežila. Z třetí choti narodil se mu r. 1361. syn Václav (již druhý, první † v dětství), dědic trůnu, jemuž Karel r. 1376. zjednal i korunu německou.

Moravu za Karla spravoval dědičně bratr jeho Jan Jindřich úmluvou od r. 1349., nejspíše dle slibu nebožtíka otce jich. Václav IV.

Obr. 43. Pečet Karla IV. (Majestát.)

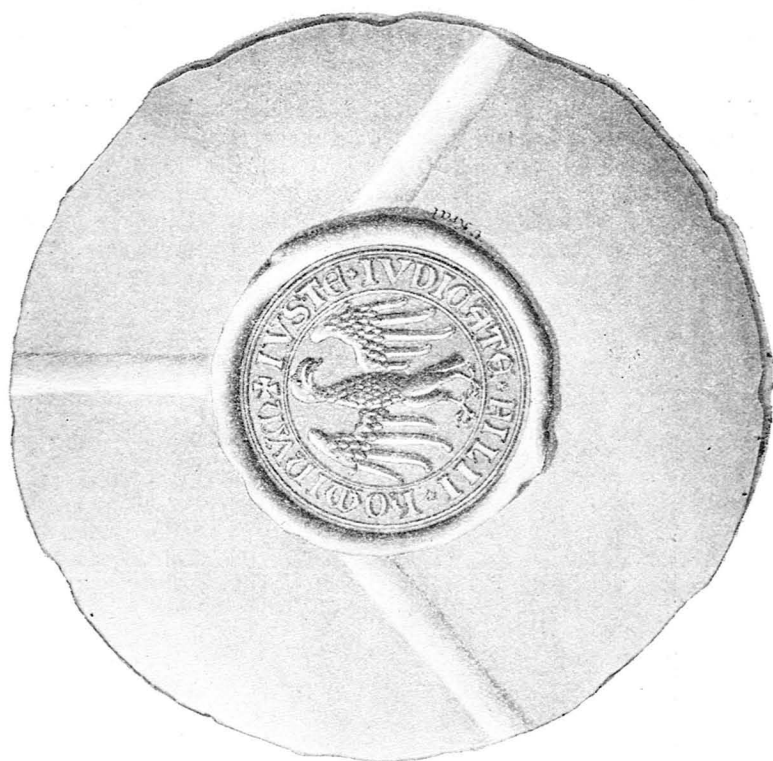
měl býti králem českým a přímým držitelem Čech, Slezska, Dolní Lužice a Budišínska, mladší bratří jeho, rození z Elišky Pomorské, měli jej poslouchati, Sigmund dostal Branibory, Jan Zhořelecko. Dcera Karlova Kateřina vdána jest za Rudolfa IV. Rakouského, s nímž Karel r. 1364. zavřel smlouvu o vzájemném dědění. Druhou dceru vdal císař za krále anglického Richarda.

Skonal Otec vlasti 29. listopadu 1378.

Pečet obr. 42. s opisem KAROLVS · PMOGIT · (primogenitus) REGIS · BOEMIE · MARCHIO MORAVIE jest jednostranná. Spadá do času, kdy Karel po svém návratu do Čech od otce jmenován byl markrabím moravským a spoluvladařil. Celkem podobá se menší pečetí otcově (obr. č. 4. na str. 19.) až na štít, v jehož 1. poli český lev, v 2. a 3. lev lucemburský a ve 4. moravská orlice se nalézá. Podobně jest ozdobena přední a zadní část kropíře. Na obou pečetech zřítí jest koně s jezdce obrácena na levo (heraldicky), což poukazuje na dobu před korunováním.

Obr. 44. Pečet Karla IV. (Mojestát.)

Obr. 45. Sekret Karla IV. na zadní straně majestátu.

Jako římský král, potom jako císař Karel užíval pečeti zobrazených pod č. 43. a 44. Obě jsou jednostranné (majestáty).

Na první čteš opis: † KAROLVS·DEI·GRACIA ROMANORVM REX·SEMPER·AVGVSTVS·ET BOEMIE·REX.

Druhá jest opatřena legendou: Karolus Quartus Divina Favente Clementia Romanor Imperator Semper Augustus Et Boemie Rex.

Obr. 46. a 47. Zlatá bulla na zakládající listině pražské university ze 7. dubna 1348.

Na obou těchto pečetech není jiné heraldické výzdoby kromě štítů s říšským orlem a českým lvem. Na pečeti císařské každý štít držen jest orlem.

Zadní strana obojích majestátů opatřena byla menší pečeti, sekrytem (obr. č. 45.), na němž viděti přirozenou orlici. Opis zní: † IVSTE·IVDICATE·FILII·HOMINVM.

Obrazec č. 46. a 47. zpodobuje líc a rub zlaté bully, která přivěsena jest zakládací listině české university ze dne 7. dubna 1348.

Na lici viděti podobu Karlova, tak jako na svrchupsaných maiestátech č. 46. a 47. Opis zní: † KAROLVS DEI GRA ROMANOR REX SEMP AVGVSTVS (uvnitř:) ET REX BOEMIE.

Na rubu zobrazen jest chrám o lomenici a d o u věžích, v jehož portále čte se: AUREA ROMA. Opis na rubu zní: ROMA CAPVT

Obr. 48. Pečet Anny Svidnické, třetí manželky Karla IV.
z r. 1361.

MVNDI · REGIT · ORBIS · FRENA · ROTVNDI. Heraldické ozdoby vůbec není.

Pečet obr. č. 48. s pěknou orlicí v šestiobloukovém kruhu náleží třetí manželce Karlově Anně Svidnické, matce Václava IV.

Uspořádání jest ladno a provedení vkusno. Opis zní: † ANNA DIVINA · FAVETE · CLEMENCIA ROMANOR IMPETX SEMP. AGTA LVCE DVCL.

Originál z r. 1361. uložen jest v archivu zemském.

(Pokračování.)

Dědičné rychty na panství Polenském a Přibyslavském r. 1636.

Ant. Tomíček.

Všecky svobodné rychty v tomto kraji Čech vznikly asi při kolonizaci, a ani jediná není, myslím, zbytek svobodných zemanských sídel. — Jsem všecky ponejvíce z rozkvětu kolonisace, nejspíše ze 13. století.

Maje po ruce speciální urbář, psaný před rokem 1636., a později doplňovaný (viz Český Lid VII. 359), mohu o nich pověděti následující:

1. V Záborné byl rychtářem Matouš, po válce třicetileté Šimon. Měl grunt s koňmi a rychtu výsadní. Platu pánu židného nedával, též robot nečinil, jen za úmrtí osvobozenou platil o sv. Jiří a svatém Havle po 45 groších. V téže vsi byl také Matouš Dvořák, po něm Václav. Měl grunt s koňmi a platil jen za chování koně pololetně po 45 groších. Robotami žádnými pánu povinen nebyl, pouze za úmrtí osvobozenou platil půlletně po 15 groších.

2. V Kamenné byl Jiřík rychtář, po něm Mates, na rychtě výsadní s koňmi. Platili úroku sv. Jirského 15 gr. 4 d., Havelského tolikéž, slepice úroční dávali $\frac{1}{2}$ a robotou žennou byli povinni jeden den. Za úmrtí po 30 gr. se platilo.

3. V Horní Věžnici rychtářoval Michal, později Pavel; měl grunt s koňmi a rychtu výsadní a platil úroku o sv. Jiří a sv. Havle po 26 groších, 1 d., za odúmrť v tytéž časy po 35 groších.

4. V Bukové Bartoň a po něm Štěpán měl rychtu svobodnou a k ní půl druhého lánu rolí. Úrok platil jen z kopanin po 6 groších, za úmrtí po 35 z jara a na podzim.

5. V Nížkově byl rychtářem Jeroným, po něm Mates. Rychta byla výsadní: „Kdykoliv však přijedou k němu s panskými koňmi z Polné, má jim dáti sena, a přijedou-li holomci ze zámku, má jim dáti jísti a píti.“ Úroku platil z pustiny po 19 gr., platu Jakubského peněz robotních $7\frac{1}{2}$ gr., slepic úročních dával tři kusy a za úmrtí po 40 groších.

6. Ve Velké Losenici měli rychtáře Havla, po něm byl Jiřík Rosický. Rychta byla výsadní a platil z ní úroků po 10 gr., více z lánu rolí postoupených od mlýna panského prostředního 1 kopu $5\frac{1}{2}$ groše pololetně, za úmrtí pak po 40 groších.

7. V Poděšíně měl rychtu výsadní Petr, po něm Eliáš rychtář. Úroku dával po 12 gr. $2\frac{1}{2}$ d., za úmrtí po 40 groších.

8. V Brzkově držel rychtu výsadní Vít, po něm Urban rychtář. Úrok platil toliko ze mlýna po 3 groších, za odúmrť po 40.

9. V Hrbově byl rychtářem Bartoň, po něm Jiřík. „Má rychtu výsadní a svobodnou, pánu neplatí nic, za úmrtí po 40 groších,“ praví urbář. — V téže vsi byl také Dvořák Mikuláš, po něm Pavel; ten „platí toliko za chování koně po 45 groších, robotami žádnými povinen není“; za úmrtí po 20 groších dával.

10. V Malé Losenici měl rychtu svobodnou s dvěma lány rolí Matěj rychtář, po něm Marek. Úroku dával po 21 gr., za úmrtí po 30 groších.

11. V Modlíkově Valenta rychtář, a po něm Mikoláš, měl výsadní rychtu, z níž neplatil nic. Za úmrtí osvobozenou po 40 gr.

12. V Šumfeldě byl rychtářem Burgan, po něm Vondra, pak Martin Stražil. Rychta byla svobodná s dvěma lány rolí. Neplatilo se z toho nic, za úmrtí po 45 groších.

13. V Pořežíně nebyl sice rychtář dědičný, ale hamfešt měl mistr Endrle hamerník, po něm mistr Melichar, na grunt s koňmi;

robotami povinen nebyl, ale dával o sv. Jakubě robotních peněz 7 1/2 groše, úroku po 15 groších a za úmrtí tolikéž.

14. Ve Žďirci byl rychtářem Jan, po něm Jíra, na rychtě výsadní, z níž nic neplatil, než jen za úmrtí osvobozenou po 35 gr.

Podrobná data o vseh: Nové Dvory, Rosička, Volešná, Sázava, Poříč, Jabloná Německá a Česká, Dobrá a Hřiště chybí.

Ostatní rychtáři byli od vrchnosti libovolně ustanovováni a za to od povinností robotních a jiných platů, jako jinde, osvobozeni nebyli; ovšem nebylo toho mnoho, zejména v některých vseh.

Srovnej časopis Společnosti přátel starožitností českých IV. 127, z něhož je vidno, oč byly poměry horší, než půldruhého sta let před tím.

Různé zprávy.

Náhrobní nápis posledního Švamberka. Rodina Švamberků rozdělila se na několik větví. Poslední Švamberk z rodu, který měl Orlík a Kestřany, Jan Vilém ze Švamberka zemřel 6. června 1651., a záhy po něm zemřela i manželka jeho Johanka rozená Trčková z Lípy (6 října 1651.). Zůstavil dvě dcery, z nichž Anna Evsebie provdaná byla za Leonharta Oldřicha Haracha, a druhá za hraběte Zikmunda Fridricha Goetze, kteří o dědictví, jehož ovšem mnoho nebylo, se rozdělili. Kde poslední Švamberk jest pochován, nevíme, snad na Orlíku nebo v Kestřanech. Náhrobní jeho nápis zní:

Piis manibus

Ill. D. D. Joannis Wilhelmi a Swanberg, D. in Kestrzan, August et Chrast, vita functi A. 1651. Juni 6. nec non conjugis Suae Illusmae D Joannae, natae comitissae Terzkovianae à Lipa, vita functae A. D. 1651. Octobris 6. cumque eodem hac in aede S. Crucis una sepultae.

Epitaphium.

*Quisquis es, ac istam perlustras forte tabellam,
Wilhelmi à Swanberg, stemma Joannis habes.
Stemma sibi est cygnus, nam cygni fata subivit,
dum se Carlinis bis recrearet aquis.
Nec multum conjunx voluit superesse mariti,
mortis quin moriens assequeretur herum.
Dicta Joanna fuit quondam sociata Joanni,
sed jam plus moriens associata viro est.
Ergo hoc membra loco bene sunt unita duorum
quae fuerant clari foedere juncta thori.
Quiescant et vivant aeternum.*

Pán ze Švamberka byl muž, který hudbu nad jiné miloval a mnoho hudebních skladeb sobě přepsal dal.

Sdělujeme seznam hudebnin, které M. Mathaeus Planinšek, S. C. M. imperatricis Eleonorae musicus přepsal a za něž mu Nicolaus Adriani, kapelník dvorský a hudební skladatel celkem 65 zl. vyplatil:

Missa vivorum 6 voci et 6 stromenti 4 fl. 30 k., Missa sancti Leopoldi 8 voci et 6 stromenti 4 fl. 30 k., Missa Pasca 8 voci et stromenti 4 fl. 30 k., Missa solemnis. Missa Ascensionis 8 voci et 6 stromenti 4 fl. 30 k., Missa Imperatoris 6 voci un violino 4 fl., Missa Ferdinandi 4 voci 2 violini 3 k., Missa s. Andræae 6 voci 6 stromenti 4 fl. 30 k., Missa Zamponi 6 voci 6 stromenti

4 fl. 30 k., Missa Rosa mistica 5 voci 5 stromenti 4 fl. 30 k., Missa s. Hieronimi 4 voci et 4 stromenti 3 fl., Missa in tripola 5 voci et 5 ripieni 3 fl., Missa pacis 4 voci et 4 ripieni 3 fl., Mutetto dextera Domini 8 voci et 6 stromenti 1 fl., Mutetto Sancti mei 5 voci et 8 stromenti 1 fl., Congaudete 6 voci et 6 stromenti 1 fl., Ain Taffelstuckh 5 voci et 5 stromenti et 5 ripieni 1 fl., Missa 4 voci et 4 stromenti et 4 ripieni 3 fl., Missa s. Nicolai 4 voci et 6 stromenti 3 fl., Missa sanctae Mariae Assumptionis 4 voci et 5 stromenti et 4 ripieni 3 fl.

Sděluje z Harrachovského archivu *F. Menčík*.

Emigrace česká z Nymburka nad Labem v třicetileté válce.¹⁾

V knihách městských nachází se »seznam domův, z kterých sousedé pro náboženství odešli«, a jest následující:

Ve čtvrti zálabské: Dům Jiřika Ronšperského — na větším díle jest roznesen. — Dům Kateřiny Boleslavské — sirotek branský a Jan Pšenička mají na něm spravedlnost. — Dům Lidmily Kašperské — sestra její v něm byt má a z něho kontribuci platí. — Dům Jeronýma Horáčka — nájemník v něm Jiří Zvoníček. — Dům Matěje Vyskočila.

Ve čtvrti svatojirské: Dům Václava Třeštika — jsou sirotci, jich poručník Václav Piskolhotský. — Dům Jiřika Čeyky — p. literáti mají na něm skoupené peníze.

Ve čtvrti velelibské: Dům Anny Jarošové s dědicem a dům Kašpara Zámečníka — odevzdány k obci. — Dům sirotkův Knauerovských — nájemník v něm. — Dům Tomáše Pokorného. — Dům Václava Janouška — Marta Velimská koupila jej na syna. — Dům Anny Slanské — nacházejí se malí sirotkové, poručníci jich Václav Tábořský a Jan Bytovec. — Dům Václava Žaluda. — Dům Ondřeje Thobaeusa — zřízeno v plnosti rady mandatario. — Dům Anny Pormannové spáleniště — jsou sirotci. — Dům Simeona Šuda. — Dva dvorce po neb. Petru Labounském, o něž soud jest.

Ve čtvrti bobnické: Dům Jana Poláčka s dvorcem sbořeným a něco rolmi — vzal to p. Pavel Herink. — Dům Matěje Vilfmovského. — Dům Řehoře Šolce. — Dům Jiřika Růžovského — literáti mají k němu právo. — Dům Jakuba Zelenky na podezdi. — Dům Víta Labounského — postoupil skrze psaní úřadu práva svého Majdaleně Homolkové z Brodu Českého — Dům apatykářovský — v něm čtyři podruzi. — Dům Jana Sobotky se zahradou a dědinou. — Dům Daniele Hajkera — p. literáti mají na něm peníze s dvorem a dědinou. — Dům Jakuba Procházky. — Dům Joachima Hajkera, dům a dvůr — v něm jsou dva podruzi. — Chalupa kovářská na předměstí bobnickém. — Dědina Jiřika Zarukače. již jest 7 kop 13 záhonů za 250 kop koupená, kterouž JMCé. p. rychtář k ruce JMCé. ujímá, v neděli se ohlásil.

Z tohoto seznamu viděti, že 31 sousedů nymburských, z větších částí bohatých a vzdělaných, vystěhovalo se do ciziny. (Ondřej Thobaeus na příklad byl jedním z předních měšťanů v Nymburce. Roku 1620. uvádějí jej knihy městské jakožto primatora, správce důchodů z dvorů městských Bílého a Šlotavy. — Mimo to byl i starším latinského kůru literátského — kterýž vedle dosavadního českého roku 1600. byl zřízen — a dle poznámky Dra. Dlabače i básníkem.) Utočištěm vystěhovalých byla ponejvíce Žitava.²⁾

Jan Emler.

¹⁾ Příspěvků tomuto základem jsou zápisky † MUDr. Jana Dlabače, prakt. lékaře v Nymburce, jenž v prázdných chvílích zapisoval »příběhy kr. m. Nymburka « i dřívější dle starých knih městských i novější, jež sám byl zažil a jsa pozorovatelem nad jiné bystrým, jasně posoudil.

²⁾ Jak Nymburk i na dále ještě scházel, vidno z okolnosti té, že (maje r. 1610 280 domů) r. 1654. vykazuje jen 110 domů, 1 pustý a 105 do gruntů zbořených, z nichž jen místa zbyla (Dvorský, ČČM, 1882., str. 67.).

Literatura.

Věstník Matice opavské. Ročník 1897. čís. 7. V. Hauer. Křestní jména na Pasovsku mezi l. 1633.—1745. — J. Zúkal. Z nejstarších matrik opavských. — R. Parma. Soupis osad, samot, tratí ze západního Slezska. — J. Vyhliďal. Z pověr a zvyků lidu slezského. — Z dávnověkosti Těšína. Památky cechu kožešnického. — A. Landsfeld. Archiv musea Seršníkova v Těšíně. (Dokončení.) — Drobnosti: a) Z archivu p. Matyáše Dominackého z Karlsbrunn od J. Z. b) Ze života Jošta z Rožmberka (1430.—1467.) biskupa vratislavského. H. Gross. c) Nález mince. Ant. Otahal. d) Vykopávky. Ant. Otahal. Mužové o Slezsko zasloužili: 1. J. E. Tvrďý. 2. J. Ježíšek. 3. O. Cinciala. 4. K. J. Bukovanský. 5. K. Tomášek. 6. Dr. Ant. Weltzel. 7. Tomáš Šmýd. 8. Ant. Petr. — J. V. Lidové básníci slezští. — Písemnictví ku Slezsku se odnášející. — Přehledy kulturní (Vydavatelstva knih a časopisů. II. Školy.) — Spolky. — Zprávy o došlých nás spisech. — Zprávy Matice opavské I. jednotelská. II. pokladniční. — Noví členové. — Různé zprávy.

Zpráva musej. společnosti pro okres humpolecký 1896. až 1897. Humpolec 1898. Obsahuje: Dva listy K. Havlíčka Borovského z r. 1839. z orig. musejních (Morici Příborskému). — Mančal. Lidové podání z okresu humpoleckého. Bájelovi: Čert, ďábel, rarach, diblík, radášek, šotek, dupálek, jiskrák, poledníček, holotata, nemodlenec, drač, bacalíšek, hastrman, ohnivý a starý maž, skalní duch, světylka, hejkadla. — Zprávy o valných bromadách, jednotelská, pokladní.

Zpráva kuratoria prům. musea v Chrudimi. 1898. O krocích ke stavbě nového musea, vzrostu sbírek, jež čítají as 3200 čísel, knihovně (523 sv.) a sbírce předloh (8000 listů), stavbě musea, přednáškách (5), publikacích. Souček. O strojích obuvnických. — Chytil. Český gradual literátů chrudimských z doby kol r. 1570. Byly to: O výstavách (nástrojů obuvnických, truhlářských, šicích strojů obuvn., plakátů Muchových), o činnosti mus. kanceláře a fotogr. laboratoře, o činnosti odboru historického, archivu (spořádali privilegia). — Vef. čítárna, dary, správa, členové.

Lud. Organ towarzystwa ludoznawczego we Lwowie. Red. Dr. Antonín Kalina. Roč. IV., sv. 1—3. St. Zdziarski. Pierwiastek ludowy w poezyi A. Mickiewicza — Dr. K. J. Gorzycki. Antropologia rasowa. — S. Udziela. Bajki i opowiadania ludu krakowskiego. — Fr. Rawita Gawroński. Szczedrowki z Tarnawy. — W. Służewski. Powinszowanie na nowy rok w Buczaczku. — L. Młynek. Życie sierskich pasterzy przed 20 laty. — S. Udziela. Hagada. — Ant. Siewiński. Bajka o ciekawej babie. — Týž. Bajka o pastuszku. — Magierowski. Słowniczek gwary ludowej w ziemi sanockiej. — Dr. Fr. Krček. Sobótka w Galicyi. — Rozmaitości. A. B. Füllbier. Piosnki Jabłonkowskie. — Dr. M. Allerhand. Przysięga kobiety ciężarnej u Żydów. — Al. Koch. Poświęcanie pól. — Dr. Fr. Krček. Pisanki w Galicyi. — Rozbiory i sprawozdania. Sprawy Towarzystwa

Wiadomości numizmatyczno-archeologiczne. Red. VI. Bartynowski, Kraków. Tom III. 1897., 3—4. Kostrzebski. Niektóre wiadomości o mienicach koronnych za Jana Kazimierza. — Týž. Uwagi nad wykopaliskami monet z X. i początku XI. w. znajdowanych w Polsce. — Chmiel A. Materyały sfragistyczne. — Koehler. Groty z skrzydełkami. — Kopera. Monety rzymskie znalezione na naszych ziemiach. — Týž. Nieznany medal z napoleońskich czasów. — Chmiel. Pieczęć sądu komisarskiego sześciu miast. — Kopera. Nieznana autobiografia Cyp. Norwida. — Cercha. Głowa św. Jana Chrzc. (miniatura z r. 1534.). — Nekrology. Kronika. Zprávy.

Lud białoruski na rusi litewskiej. Materyały do etnografii słowiańskiej zgromadzone w latach 1877.—1891. Fedoronski Michal. Wyd. antropolog. komisii akademii umiejętności w Krakowie. Tom. I. 1897. Wiara, wierzenia i przesady ludu z okolic Wołkowyska, Honima, Lidy i Sokółki. Str. 462 a rejstřík

Autor sebral zde 1827 rozmanitých zpráv, podávajících zajímavý a podrobný vzhled do lidových názorů lidu běloruského. Zapisoval přímo z úst

lidu. Zvídáme o představách, o Bohu, svatých i ďáblu, pak přežitky pohanství o duších škodných i dobrých, zbytky mythů, o bytostech vodních, bohatýrech a potvórách, o zosobněných ponětích — II. kn. Příroda; obsahuje sbírku zdání o světě, z věch přírodních, zemi, kamenech, rostlinách, zvířatech, o člověku, duši jeho, životě vezdejší i zásvětném. — III. kn. Kultura; zahrnuje jevy náboženské, morálku, úctu vyšších bytostí, obyčeje a zaměstnání lidu, lov, rybářství, pastýřství, drůbežnictví, včelařství, o lid. stavbách, zemědělství, zahradnictví, o ženě hospodářství, o léčích a lékovadlech při nemocích člověka i dobytka. Seznam léčivých bylin.

Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini. Red. Kosta Hörmann. IX. 1897. 2—4. Thalloczy. Kdy a jak stal se Hrvoje velkým věvodou bosenským. — beg Defterdarović. Staré listiny rodu Resulbegovićů (se 3 tab. a 4 obr.). — Patsch. Nové památky z Županje-Delminia (23 obr.). — Kaer. První bronzové naleziště v Dalmácii (18 obr.). — Fiala. Nekropole hrobová u Sansk. Mosta (4 tab., 44 obr.). — Vuletić-Vukasović. List erbovní Fridricha Weschlara. — Thalloczy. Histor. bádání o rodech gorických a vodických knížat (s 13 obr. pečeti a j.). — beg Bašagić. Nejstarší ferman bega Čengice (s tab.). — Celestin. Nález zlatých mincí u Oseku (se 2 obr.). — Patsch. Drobné římské nálezy a objevy. — Fiala. Výsledky prokopávání předhistorických mohyl v jihových. Bosně r. 1897. (s tab. 75 obr.) — Patsch. Mithraeum (chrám Mithrův) u Konjice (3 tab., 19 obr.). — Fiala. Několik řeckých přilb, nalezených v Bosně a Hercegovině. — Patsch. Dacia i Dalmacie. — Fiala. Archaeol. listky z Bosny a Hercegoviny.

X. 1898. 1 † Franjo Fiala. — Lilek. Ženitba i vdavky v Bosně a Hercegovině. — Celestin. Popis některých bosenských mincí.

Nachrichten über deutsche Alterthumsfunde. Red. Virchow und Voss. Berlin 1898. IX. 1—2. Germanische Begräbniss-Stätten am Niederrhein — Ausgrabungen auf der Iddelsfelder Hardt. — Die Franzosen- oder Schweden-Schanze bei Bornim (Brandenburg). — Eine steinzeitliche Wohnstätte auf Rügen. — Hügelgräber bei der Hell-Mühle (Kr. Ober-Barnim). — Bronze-Depôtfund von Hanshagen (Pommern) — Spätneolithische Gräber bei Rottleben am Kyffhäuser. — Das Urnenfeld am Rothpfaß-Berg bei Tempelfelde (Kr. Ob. Barnim). — Urnengräber mit Steineinsetzungen bei Eichstedt (Stendal). — Ein zweites slavisches Gräberfeld in Grutschno (Westpreussen).

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva správce sbírek za r. 1897. (Přednesena na valné schůzi 27. března 1898.) Valnou schůzi 21. března 1897. byl jsem zvolen správcem sbírek na místě p. Jana Soukupa, jenž vzdal se funkce, byv povolán za profesora na venek. Ku převzetí sbírek došlo teprve v srpnu roku 1897., kdy pan předchůdce byl v Praze. Sbírký nebyly úplně sepsány; byly dosud zabaleny tak, jak převezeny z dřívějších místností na Malém náměstí. Opatřil jsem jednotlivé předměty listky s udáním naleziště dle sdělení p. prof. Soukupa a zapsal jsem je do zvláštního prozatímného seznamu. Ku podrobnému seznámení nemohl jsem do dnes přikročiti jednak proto, že jsem dosud neobdržel starého seznamu od p. předchůdce, jednak proto, že nám stále hrozilo stěhování. Rozhojnění sbírek v minulém roce nebylo valné. Ku věcem předhistorickým přibýly darem p. Václava Zajíce, kníže, adjunkta v Bilině, střepy popelnicové z doby římského císařství, nalezené v Bilině.

Ku sbírce numismatické daroval p. Ant. Masák, učitel ve Vysočanech, 14 různých penězů z doby Ferdinanda I. až Františka I., 1 malý peníz císaře Konstantina, 2 peníze hrací a 1 památní medaili z r. 1863.

Oddílů věcí různých daroval p. B. Paděra, řídící cukrovaru v Trmici, zlatnické vážky v dřevěném pouzdře s mosazným závažím. — V září 1897. sdělil se mnou jednatel p. Černý zprávu p. Václ. Zajíce, kníže, adjunkta v Bilíně, o předhistorických hrobech s kostrami i nádobami, jež byly objeveny kopáním. Prohlédnuv předměty zaslané nám na ukázkou, seznal jsem, že jest zde dvojí pohřbívání, časem dosti od sebe vzdálené. Dojel jsem 4. října do Biliny, abych pohřebiště prohlédl. Byl jsem velice laskavě přijat p. adjunktem Zajícem a řídícím Matičné školy p. Janem Jilkem; oba pánové předložili mi ihned ochotně nalezené předměty; pan Jílek zajel se mnou na samo naleziště, kde mi vše vysvětlil. Naleziště jest na pozemku kláštera osekého. Spatřili jsme tu veliký počet kotlovitých propadlišť, povstalých probořením se starých vybraných šachet. Tento pozemek, ležící dosud ladem, měl býti proměněn na pole. Propadlé jámy byly zaváženy hlinou, jež získávána skopáním mírné vyvýšeniny na téměř pozemku, v níž nalezeny hroby. Jak jsem zjistil, bylo zde uhozeno na dvoje pohřebiště. Prvé, starší, byly zároveň hroby z doby římského císařství, v nich nalezeny nádoby se spálenými kostmi lidskými. Jako milodary vloženy do nádob různé předměty železné, jako nože, nůžky a j. v.

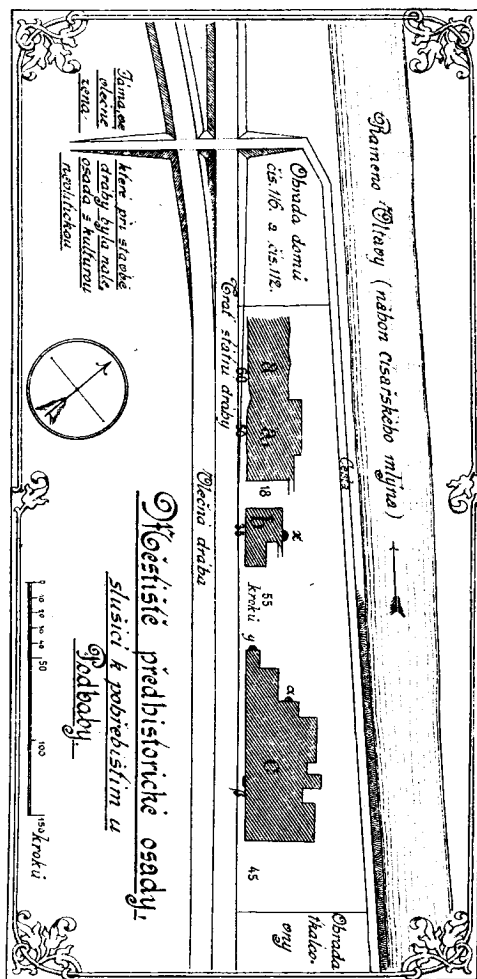
Pohřebiště druhé, kostrové, ze značně pozdní doby, jest velice chudé; u mrtvol pravidelně nenalezeno ničeho, pouze při jedné S-ovitá záušnice. Mrtvoly ležely i po dvou na sobě nebo vedle sebe. Polohu mrtvol neznám, pouze jediná, již podařilo se mi vykopati, ležela směrem od V. k Z. Poněvadž místo, kde byly nalezeny popelnice, bylo již úplně skopáno a ničeho nenalezeno při dalším kopání, kostry pak byly velice chudé, odejel jsem téhož dne do Prahy, požádal oba pány za dozor na nalezišti. Děkuji vřele pp. adjunktu Zajícovi a řídícímu učiteli Jilkovi za ochotu, se kterouž mne za pobytu v Bilíně všemožně podporovali; panu Zajícovi mimo to děkuji i za darované zlomky popelnic.

Předběžná zpráva o výzkumu, podniknutém Společností v Podbabě a v Sárce. Výborovou schůzí 13. prosince 1895. byl přijat návrh, aby bylo asi 200—300 zl. ročně užitó k výzkumům archaeologickým. Původně zamýšleli jsme pokračovati v nákladném výzkumu levohradeckém, dosud nedokončeném, ježž za vrchního vedení býv. starosty, p. MDra. Č. Rýznera, prováděl p. Jan Soukup. Toho nemohl jsem se podjítí; nebylo mi ani přesně známo místo již propátrané, ani není do dnes zprávy o výsledku. Byla mně tedy ponechána volba příhodného místa. Rozhodl jsem se ihned pro Podbabu v okrese smíchovském, místo předhistorickými nálezy bohaté, snad předhistorickou Prahu; místo, ježž kruhům povolaným do dnes skoro zůstalo nepovšimnutó, ačž bylo tam dříve mnoho nalezeno. Jednak článek páně Šnajdrův v našem „Časopise“ (roč. IV. str. 33.), jednak kořist, již pro své sbírky jsem získal, vedly mne k tomu, že zvolil jsem nejprve pozemek p. Mauthnera na katastru bubeněckém mezi drahou z Bubenče do Podbabý a mezi Vltavou. Druhé pak zvolené místo jest poněkud západněji položeno v katastru již dejvickém blíže silnice z Prahy do Podbabý, v pískovně p. Reistra. Na obou pozemcích bylo objeveno v r. 1891. při stavbě vlečné dráhy, vedoucí ze sladovny do nádraží bubeněckého, mnoho zajímavých věcí, z nichž některé podařilo se získati členům našim. Byly dány zemskému museu. Podobných nebylo jinde v Čechách do r. 1891. nalezeno, i jest velice litovati, že nebylo nalezišti věnováno náležitě pozornosti. Mnohé práce jiné nedovolily, abych přikročil k výzkumu dříve než r. 1897. Oba majetníci dožádání za svolení k pracem našim.¹⁾ Počal jsem s prací na pozemku p. Mauthnerově 22. listopadu 1897. a to mezi 1. a 2. písečníkem na místě dosud úplně neprokopaném v nové, opuštěné pískovně směrem od této k prvnímu písečníku.²⁾ Hned prvního dne nalezeno množství střepů a koštěné sídlo. Při

¹⁾ Pan J. Polák, ředitel továrny pana Mauthnera svolil ochotně ihned výzkum na jejich pozemku započítí, začez mu tuto vřelý dík vzdávám.

²⁾ Viz plánec pozemku ze článku p. Šnajdrova. Mezi 1. a 2. písečníkem, počínaje od domků, vykopána před našim výzkumem nová jáma na dobývání písku.

dalším kopání skláněla se půda kulturní až do hloubky 1'80 m., kde nalezeny v popelišti černém a bílém kromě střepů železné škváry. Prozkoumav celé místo mezi oběma písečníky, dal jsem učiniti průkop v šíři 1 m. (i více) mezi drahou a 1. písečníkem směrem k domkům. Obávaje se poškození železničního náspu, nemohl jsem šíře kopati. Proraziv průkop až k domkům, dal jsem kopati na severní i jižní straně kolem malého písečníku č. 2 Ten obešedše, kopali

jsme po celé jeho šířce na straně východní směrem ku 3. písečníku. Kulturní půda, snižující se od 1. ku 2. písečníku, vystupovala na druhou stranu vzhůru a vedla jen pod ornici; střepů bylo pomalu a kopání čím dále, tím méně zájímalo. Tu pomyslel jsem přikročení k výzkumu v pískovně p. Reisrově, kde náhodou při dobývání pisku nalezené předměty a střepy v jedné jámě, mnou r. 1892. prokopané, přivedly mne k domněnce, že v těchto místech snad naleznou klíč

ke spojení dvou sídlišť a to: západního v cihelnách (v němž, ve vrstvě laténské, lze pozorovati na keramice ještě upomínky na starší dobu hallstattskou, kam však také již zasáhá římský vliv) s druhým sídlištěm římským, nalezeným na pozemku p. Mauthnerově. S p. Mauthnerem dále jsem vyjednával o svolení. Tu však hlásil mi jednoho dne dělník, že při kopání hrobu byly nalezeny na šáreckém hřbitově nějaké bronzové předměty.

Zpráva vzbudila mou pozornost proto, poněvadž na témž hřbitově bylo již několikrát při kopání uhozeno na hromadné nálezy bronzů, z nichž největší a nejpěknější jest v museu města Prahy, druhé pak (mimo i kousek nalézající se v museu zemském) jsou majetkem soukromým. Hrobník p. Čermák zavedl mne ku hrobu právě vykopanému, v němž, spustiv se dolů, nalezl jsem vrstvu země, jdoucí až do spodu hrobu, velikým žárem úplně do cihlové červena zbarvenou, místy do rumělkova, místy bleďší. V této vrstvě bylo pozorovati sem a tam vtroušeně křehké velké i malé pískovcové kameny, které byly ohromným žárem vypáleny do červena a do rumělkova. Pak předložil mi střepy, nalezené po různu ve vedlejším hrobě a několik předmětů z bronzu. Dále mne upozornil, že na pozemku pod zdí nového hřbitova možno pozorovati při orání též půdu, zbarvenou do červena. Dovedl mne k majetniku pozemku, p. Ant. Hendlovi, jenž s nevšední ochotou svolil ku výzkumu.

Přikročili jsme hned druhého dne k práci, která zdála se slibovati hojný výsledek. Hned ráno nalezeno pod ornici ve hlíně, uhlím do černa zbarvené, několik kousků různých bronzových předmětů, celých i rozlámaných. Byly to: sekerka s laloky, dosud neupotřebená, zlomky spřů, zlomená jehla s hlavicí, část bronzového meče a j. v. Průkop veden dále podél hřbitovní zdi směrem k domu p. Hendla. Poněkud dále uhozeno na zem, červenou jako na hřbitově, jež skláněla se pozvolna do hloubky a pod zeď hřbitovní. Při dalším kopání nalezeny v téže hlíně dva kamenné klínky mimo větší množství střepů, silně vypálených, dále při povrchu ještě jehlice, na konci spiralovitě zahnutá. Na spodu téže vrstvy táhla se vrstva hlíny, uhlím černé zbarvená, obsahující též střepy. Pod tím byla mrtvá hlína promíšená štěrkem. Asi o 12 m. dále uhozeno na velké kameny, roztroušené pod ornici, a na mazanici z hlíny, do červena vypálenou, pod níž zbarvena hlína vrstevnatě: červeně, šedavě a rumělkovitě. O několik metrů dále nalezena na spodu dlažba z kamení. Ještě jednou nalezena malá jehlice bronzová a mimo uvedené střepy již ničeho, nepočítaje nějakých lehkých strusek, na nichž bylo pozorovati otisky dřeva. Další práce byla zase bez zajímavosti: červená hlína místy se zvyšovala, místy klesala do hloubky. Mimo nemnohé střepy jiného nenalezeno. Zatím na úsilovnou přimluvu p. Hendla povolil p. Reiser výzkum na svém pozemku za nájemné. Ukončivše výzkum šárecký zahájili jsme další kopání v pískovně. Vyčerpav povolený obnos zl. 300 -- i zl. 100 --, dodatečně povolený výborem 7. února r. 1898, ukončil jsem kopání, pokusiv se kopati ještě jeden den na východní straně pískovny, hraničící s majetkem p. Reiser, za příčinou zjištění vrstvy kulturní. Dále dokopal jsem v Šárce spodní vrstvu pod dlažbou, při čemž nalezeny ještě dva klínky a přeslen hlíněný; konečně vedl jsem ještě průkop na pozemku p. Mauthnera od 2. ku 3. pískovníku. Toto kopání počalo býti mimo nadání zajímavým; objeveny totiž 3 jámy kulturní a v nich pěkně okrášlené střepy. Žel, že z nedostatku peněz nemohl jsem práci ukončiti. Celkem pracováno na výzkumu 14 týdnů, a to od 22. listopadu 1897. Prvých 14 dní pracovali 2 dělníci, třetí týden 3, a později přibral jsem (v Šárce) 10. ledna 1898. dělníka čtvrtého. Namane se otázka, proč bylo přikročeno k výzkumu v zimě. Stalo se tak proto, poněvadž jest potřebí dělníků v podobné práci již znaleských a ty už znám z cihlen podbabských. V létě jsou zaměstnáni výrobou cihel, i bylo mi čekatí do zimy, kdy i klesá týdenní mzda. Mírná letošní zima byla naší práci příznivou. Mimo jediné odpoledne, kdy prudký déšť vadil, každého dne bylo pracováno.

K o ř i s t. Ze Šárky získáno několik předmětů bronzových, celých i rozlámaných. V Podbabě pak nalezeno několik nádobek (celých i porušených), větší počet šidel a jehel koštěných, pak jehly, spony, klíč, kroužek a řetízek z bronzu, železné nožíky i jiné předměty ze železa, řezané parohy, přesleny, zlomky kamenných klínů a mlatů, kámen mlýnský a j. v. Ostatní kořist jako střepy (veliký počet jich krásně ornamentován) a kosti, přesně rozříděna dle

jednotlivých nálezů a seznamenána, jest uložena v 50 pytlech zatím v mém skladisti.

Výsledek. V Podbabě objevena jest část sídliště z doby kamenné (část byla odkopána již v dřívějších letech při dobývání písku, část jest dosud neodkryta.) Toto sídliště nepravidelného dna prostíralo se ve hloubce i až 2 m. pod povrchem. Na něm nalezeno větší množství kostí zvířecích, rozštípaných ku dobývání tuku. V jedné z jam nalezeno ohniště, za jehož spodek položeno kamene z ručního mlýna, který byl do kola omazán hlinou, vypálenou žárem do červena. Mimo větší počet pupíky, volutou a opícháním pěkně zdobených střepů nalezeny zlomky mlatů z kamene a ústíčky pazourku. V sousedství, poněkud výše na kraji téže jámy nalezen zajímavý hrob žárový, v něm v nádobce, podoby kalicha, byly spálené lidské kůstky; vedle pak přidány 3 nádoby, z nichž jedna bez ozdób, dvě pěkně na povrchu rýhované.

U jedné nádoby bylo pozorovati v rýhách výplň křídou. Mimo to přidáno 5 šidel z kosti a jeden korál z hlíny.

V Šárce zjištěna osada z doby bronzové. Lid její, příšlý patrně z ciziny, zvolil za sídliště ostroh, vystupující ze hřbetu na levém břehu Vltavy do údolí šareckého, ohraničený na každé straně strží, jež padá do údolí šareckého. Osada pokračovala z ostrohu toho (v šířce asi 100 a v délce 630 kroků) směrem východním přes hřbet návrší a skláněla se na druhé straně k Vltavě, po levé straně dosti širokého koryta mírně sestupujícího do údolí vltavského. Z osady této byl pěkný rozhled na západ, směrem ke hradišti šareckému i do veliké části údolí šareckého, na východ pak do údolí, v němž Vltava se vine. Místo toto úmyslně z příčin strategických voleno osadníky, aby měli jednak volný rozhled po krajině tehda úplně zalesněné a po osadách obyvatelstva domácího, které hlavně v údolí vltavském podél řeky osazeno bylo, jednak aby při vpádu tohoto obyvatelstva dobře mohli se brániti.

Osada tato počíná, jak již řečeno, na západě ostrohem z údolí tenkrát nepřístupným, na východě pak zakončuje mezi dosti širokou, křovím porostlou, již nebylo možno pluhu do dnešního dne rozmetati; snad to val hraničný této osady. Byla-li osada po největší své délce východní a západní ohrazena, nemůžeme dnes zjistiti, poněvadž pluh již vše odstranil.

Lid vyráběl snad na místě předměty, rozlámané přetavoval v pecích z kamene stavěných, hlinou omazaných a obložených. Soudím tak jednak dle celých i rozlámaných bronzových předmětů a slitků bronzů zde nalezených, jednak dle onoho množství úplně spáleného kamene a takového množství do červena vypálené hlíny. Kadluby na lití předmětů dosud nenalezeny.

Osada, kde, jak řečeno, za příčinou tavení bronzoviny hojně a mohutně ohně stále se pářily, naplňovala zajisté bázní a úctou domácí lid, který stále mohutné oblaky dýmu z návrší toho k nebi vystupovati viděl. Obchodníci, opatření šperky a nástroji z neznámé jakési zlatožluté, lesklé hmoty, kamene a kosti trvanlivější, jež na slunci se třpytila až oči přecházely, pokládání zajisté za kouzelníky. Tito obchodníci potulovali se s výrobky svými daleko celou krajinou po osadách domorodců a vyměňovali své tovary za kůži a jiné. Když pak předměty stálým upotřebením všelijak se poškodily, tu obchodník, který po čase opět do osady zavítal, vyměnil je za nové, ovšem že asi za náhradu, a odvážel je zpět na místo výroby, kde je ukládal a hromadil k novému přelítí. Nevysvětlitelnou náhodou zůstaly některé z nich uloženy až na naše doby na místě.

Osada se střepy, rázu římského. Osada tato prostírala se podél Vltavy na pozemcích částečně katastru bubenečského, částečně dejvického. Dle povrchního měření prostírala se v délce 1200 kroků, do šířky jistě nejméně 600 kroků, ale byla zajisté větší; měření udáno dle nálezů učiněných na různých bodech těchto pozemků. Osada táhla se směrem od Bubence nehluboko pod povrchem, místy skláněla se níže, místy pak vystupovala do výše. Na pozemcích bubenečských daly se zjistiti jednotlivé jámy do země zapuštěné (některé v profilu čtyřhranné, jiné nepravidelné).

Za továrnou nalezena vrstva kulturní, jdoucí nepravidelně pod povrchem, obsahující střepy, v ní pak zapuštěny jednotlivé jámy. Blíže k domkům nalezena k řece se sklánějící úžlabina, v níž bylo pozorovati několik různě zbarvených vrstev nad sebou. Mezi třetí a čtvrtou, počítaje od povrchu, přesně na

rozhraní nalezeny střepy. Ve vrstvě čtvrté nalezeny sem i tam střepy, více však kosti, čím více ke spodu, tím hojnější, a konečně následovala vrstva pátá, která tím více mohutněla, čím více se úžlabina skláněla.

Vrstva skládala se z popele, z kraje černého, pak šedého, místy vtroušeny hroudy červené, spálené hlíny, a obsahovala nejvíce střeptů. Nejhlouběji v popelu bylo pozorovati železné škváry, mezi nimiž na spálených kusech hlíny sklovitý polev.

Na to vystupovala úžlabina vzhůru, vrstvy jedna po druhé vycházely, až zbyla směrem k domkům pouze vrstva třetí a první.

V pískovně p. Reistra táhla se vrstva kulturní, průměrně asi $\frac{1}{2}$ m. pod povrchem, v níž nalezeny ohniště a železářské pece.

Nálezy zjištěno, že lidé, obývající v osadě, bydlili v budovách pravidelných, čtyřhranných, sdělaných ze dřeva a do země nepřiliš zapuštěných.

Ve středu stěny, tedy nikoliv na hranách domů, zapuštěny sloupky. Dle klíče nalezeného lze souditi, že domy uzavírány na zámek, snad dřevěný. Ku chránění příbytků chovali obyvatelé ochočené psy. Večer snad pálili okolo domů ohně. Stavěli pece, jež pro udržení většího tepla vykládali oblázky, omazanými na povrchu blinou; vršek pecí snad byl stavěn z kamene. Zabývali se chovem domácího dobytka, jako krav, koz, vepřů a j. v. K tahu a jízdě užívali koní. Z ptactva kurovitého zjištěn kohout. Honili zvěř, jako jeleny a srnce, k jichž lovu užívali snad krátkých kopí, k domácí potřebě pak krátkých noží železných. Muži i ženy odívali se v šat, ježž spínali bronzovými sponami. Ženy česaly si vlasy a krášlily je hřebeny, vyřezávanými z kosti. Též nosili pro větší ozdobu kostěné a bronzové jehly s ozdobnou hlavičkou a malé bronzové řetízky. — V domácnosti zaměstnávali se předemím, jak nasvědčují hojně přesleny, a při tom též dbáno, aby přesleny byly ozdobné. Plátno tkali na stavech.

Pro zábavu fezali si z jeleních parohů píšťaly. Průmysl hrncířský kvetl patrně v osadě silně. Vyráběny hojně misky jednoduché, misky i šálky na nožkách, nádobí větší, hrubé, i jemnější hrobívi pro domácí potřebu. Dbáno, aby i svým zevnějškem nádoby se zamlouvaly, proto hrubé krášleny rýhami a pupky, na okraji pak zářezy, jemnější barveny na tmavo, tuhovány, krášleny rozličnými pupky, žlábků, vtláčovány i vpichovány do nich ozdoby. Též hřebene užívali ku zdobení nádob, jímž vrývali do nich několik rovnoběžných rýh (kolik hřeben ten měl zubů). Rýhy vedli na nádobách ode dna nádob směrem k okraji, kde je obloukovitě zatačeli a vedli opět ke dnu. Při výrobě mimo- volně poznali vlnici, kterou vedli na mísovitých nádobách od spoda nahoru, na hrncích pak pod okrajem směrem vodorovným střídavě s pravidelnými čarami.

Nádoby s vlnicí vyráběli nejprve z hlíny žlutavé a na povrchu je hladili (hlavně misky), později pak snad přimísením nějakým barvili je úplně do černa, ještě později ale pouze do šedava a žlutohněda; povrch ponechán hrubší, takže jsou nádoby ty veliké podobnosti s našimi slovanskými i středověkými jak tvarem i ozdobou, tak i složením hlíny.

Nález těchto střeptů jest první, tuším, dosud zjištěný v Čechách ¹⁾ a doplňuje nálezy na Třebické a Píchoře u Dobřichova, kde, pokud se pamatují, pouze na Třebické nalezena vlnice od shora dolů po nádobě vedená. Potvrzuje, že není výplodem »provinciální keramiky římské«²⁾ pouze v solném cípu Norska, »odkud se rozchází pak na různé strany«³⁾ .. a vyskytá se v době t. zv. merovejské velikým polokruhem kolem Čech, až někdy kolem r. 600., ne-li dříve stane se typickou pro keramiku slovanskou,⁴⁾ ale že nový tento ráz nádob a ozdoby vyvinul se již kolem II. stol. po Kristu u nás ve středu Čech.

Též mnoho střeptů nalezeno, které jsou zdobeny pomocí kolečka dvojité (i vícekrát) vedle sebe ozubeného. Ozdoby jsou prováděny na nádobkách černého lesklého povrchu a představují meander, který pod okrajem nádoby

¹⁾ Ovšem nejsou-li v Broučkově nalezeny střepty s vlnicí současně s ostatními střepty staršími tam nalezené. Památky XVII. str. 152. Časem až naučíme se rozeznávat římské střepty s vlnicí od pozdních, nalezneme mnoho dokladů, dosud však každý střept s vlnicí zařazuje se do doby pozdní, jak v našich veřejných sbírkách dosud možno pozorovati.

²⁾ Památky XVII. str. 489 a násl.

kolem běží, stěna pak ostatní od okraje ke dnu rozdělena jest liniemi na více polí, jež střídavě jsou vyplněna ozdobou z linií různě se křížujících, druhá pak svastikou . Poměrně vzácné jsou nádoby na kruhu robené. Hrubé ná-

doby převládají některé velice špatné pálené. Nalezeno též několik střepů červených na povrchu lesklých „lakovaných“ z terro sigillaty. Na střepech těch vytlačeny jsou v reliefu figurky lidské

Ze obchodu tudy z Říma se vedl, poukazuje na to (již dříve) nalezená mince bronzová stříbrem plátovaná císařovny Faustiny Mladší (choti Marka Antonia) † 195. po Kr. Ze však mince ty vzácné byly, zdá se k tomu poukazovati dírká vyvrtaná ku zavěšení na krk.

Ze v osadě kvetl veliký průmysl, tomu nasvědčují dílny železářské, jež nalezeny na několika místech. Ku tavení rudy vyhrabávali do země jámy, v nichž rudu na ohništi přetavovali, neb činili tak i v úžlabinách na několika ohních, také ku jemnějšímu zpracování vedle ohnišť zřídili pece, které vytvořili tak, že vykopali do země kuželovité jámy, jež vymazali hlinou, smísenou s rozsekanou slámou, a do nichž pak po straně učinili otvor. Do jam narovnali dříví neb dřevěné uhlí, mezi to nakladli rudu, z dola podpálili a na dosažení většího žáru ze spoda otvorem snad měchy dmýchali

Byli-li příliš velký tah a dřevo rychle hořelo, odpomáhali tomu tím, že zahraždili dolejší otvory zvláště k tomu připraveným kamenem.

Zárem tím ovšem vnitřní strany komínů silně se vypálily, místy slily a tu i tam utkvělo na nich roztažené železo. Když slitina vystýdla, roztloukali tuto palici, aby ji snáze mohli hořením otvorem vybírat

Na vedlejších snad ohništi tuto slitinu pak přetavovali.

Z této stručné zprávy možno souditi na vzdělanost obyvatelů osady; záhodno by zajisté bylo, aby byla celá úplně prokopána, poněvadž z větší části jest netknuta. Výzkum objasnil by nám zajisté mnohé záhady, které zůstaly dosud na jiných podobných sídlištích proto nevysvětleny, poněvadž žádné z nich není takové velikosti.

Mimo to přimlouval bych se za další výzkum proto, poněvadž předešlého týdne podařilo se mi na jiném místě nalézt i příslušné žárové hroby, takže bychom měli pak názorný obraz o obyvatelstvu jak ze sídliště, tak i z pohřebiště.

Ke konci poznamenávám, že jsem byl každého dne práci přítomen v době odpolední, vše zapisoval jsem do plánu a kde třeba bylo, i fotografoval, ku pracím jsem dohlížel, i sám podle potřeby jsem kopal. V době dopolední, za nepřítomnosti dával jsem odkrývat vrchní hlinu, neb kopati méně důležitou vrstvu, ostatní pak dalo se vše za mé přítomnosti, jelikož se mi zdálo nutným seznati vše z vlastního názoru.

Zpráva tato jest jen předběžná a doufám pevně, že bude mi možno zjistiti ještě mnoho zajímavého při studiu kořisti tam nalezené. Dovoluji si pouze podotknouti, že materiál, který jest nyní u mne uložen, není dosud probádán, poněvadž k tomu nebylo času. Potrvá dosti dlouho, než budu moci ovládati kořist celou, než budou střepy očištěny, slepeny a j. v. To, co jsem zde poznámenal, jsou jen kusé zprávy, vyličení dojmu, jaký na mne činily věci na místě.

Pokládám za milou povinnost poděkovati panu A. Hendlovi, členu obecního výboru v Šárci, který s velikou ochotou povolil kopání na svém pozemku, při výzkumu byl nám všemožně nápomocen jak radou tak i skutkem a sám o své ujmě slíbil, že by nám příštího roku ponechal k dalším výzkumům část svého neosetého pozemku. Jemu toliko máme děkovati za to, že povoleno nám kopati na pozemku p. Reisra.

Prosím tedy slavné shromáždění, by povstáním vzdalo p. Hendlovi dík za jeho laskavost a podporu, již mi prokázal jako zástupci Společnosti.

M. U. C. Jos. A. Jíra,
t. č. správce sbírek.

Redaktor: Dr. J. V. Šimák.
Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze.
Tiskem F. Šimáčka v Praze.